משנה · אחרונים · מלאכת שלמה · סדר קדשים

מלאכת שלמה על משנה חולין

רבי שלמה עדני

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מלאכת שלמה על משנה חולין

רבי שלמה עדני

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלאכת-שלמה-על-משנה-חולין/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 6
משנה ג 7
משנה ד 8
משנה ה 9
משנה ו 9
משנה ז 11
פרק ב 12
משנה א 12
משנה ב 13
משנה ג 14
משנה ד 16
משנה ה 17
משנה ו 18
משנה ז 19
משנה ח 20
משנה ט 21
משנה י 22
פרק ג 24
משנה א 24
משנה ב 28
משנה ג 31
משנה ד 33
משנה ה 34
משנה ו 35
משנה ז 37
פרק ד 38
משנה א 38
משנה ב 40
משנה ג 41
משנה ד 42
משנה ה 46
משנה ו 47
משנה ז 48
פרק ה 50
משנה א 50
משנה ב 50
משנה ג 51
משנה ד 54
משנה ה 54
פרק ו 54
משנה א 54
משנה ב 55
משנה ג 55
משנה ד 56
משנה ה 56
משנה ו 56
משנה ז 57
פרק ז 57
משנה א 57
משנה ב 59
משנה ג 62
משנה ד 62
משנה ה 63
משנה ו 64
פרק ח 65
משנה א 65
משנה ב 67
משנה ג 67
משנה ד 69
משנה ה 70

משנה ו 72
פרק ט 73
משנה א 73
משנה ב 74
משנה ג 76
משנה ד 77
משנה ה 78
משנה ו 79
משנה ז 80
משנה ח 81
פרק י 82
משנה א 82
משנה ב 82
משנה ג 84
משנה ד 85
פרק יא 87
משנה א 87
משנה ב 88
פרק יב 90
משנה א 90
משנה ב 93
משנה ג 93
משנה ד 93
משנה ה 95

פרק א

משנה א

בעה"י הרופא חולים ומתיר אסורים שבויים וגולין נתחיל גם מסכת חולין:

הכל שוחטין וכו'. רפ"ק דערכין מפרש דהני תרי הכל שוחטין דבפירקין חד לאתויי כותי וחד לאתויי משומד וכמו שפי' ר"ע ז"ל לקמן בסי' ב' אבל הכא בגמרא דילן דדוכתיה מעיקרא מפרש דהכל שוחטין תניין דקתני במתני' ר"ל הכל בשחיטה ואפי' עוף והכי משמע את הכל צריך לשחוט ואפי' עוף ואע"ג דלא כתיב ביה שחיטה בהדיא אבל רבא מסיק דתרי הכל שוחטין חד לאתויי כותי וחד לאתויי משומד כדמפרש בערכין וקאי אשוחטין ולא אנשחטין. וכתבו תוס' ז"ל הכל שוחטין כתוב בהלכות ארץ ישראל דנשים לא ישחטו מפני שדעתן קלה ואין נראה דאפילו במוקדשין שוחטות לכתחלה כדמוכח בפ' כל הפסולין והא דלא קתני הכל שוחטין אחד אנשים ואחד נשים כדקתני בתמורה התם איצטריך למיתני כדמפרש בריש חמורה משום דכל הפרשה נאמרה בלשון זכר אבל הכא אין חדוש באשה יותר מבאיש ובפ' כל הפסולין גבי קדשים איצטריך למיתני נשים משום דבשאר עבודות נשים פסולות ואפילו כהנות. תוס' ז"ל. וכן כתב הר"ן ז"ל דבכל מידי אפילו דאורייתא נשים מהימני כיון שיודעות שיש שם איסור ידוע חוץ מבדיקת חמץ דאי לאו דהויא דאורייתא מדרבנן לא הוו מהימני דכיון שאין שם חמץ ידוע תולות להקל ואינם בודקות יפה יפה ע"כ:

חוץ מחרש שוטה וקטן וכו'. תוס' ריש פ"ק דחגיגה:

שמא יקלקלו את שחיטתן. הגיה ה"ר יהוסף ז"ל בשחיטתם וכתב כן מצאתי ע"כ:

וכולן ששחטו וכו'. בפ' השוחט (חולין ד' ל"א) ותוס' פ' המביא תניין (גיטין ד' כ"ב) וביד פ' שני דהלכות שחיטה סי' י"ב ובפ"ד סי' ג' ד' ה' ו' ט' ובטור יו"ד סי' א'. ובגמרא מוקמינן למתני' כר' נתן דלא בעי כונה לשחיטה דהא חש"ו לחתיכה בעלמא מכווני ואין בהם דעת להתכוון לשחיטה וקתני וכולם דקאי נמי אחש"ו. ועיין במ"ש בשם הר"ן ז"ל בפ' שני דגיטין סי' ה': ובטור יו"ד סי' ג':

וכולן שֶׁשְּׁחָטוּ. היה נראה דגרסי' לה שֶׁחָטוּ החי"ת בקמ"ץ ומלעיל כדי להפריש בינו שהוא עבר לנְשַׁחֲטוּ הפסח. שהוא צווי ומלרע. אכן מצינו בכתובים גבי כיור בכי תשא וְרָחֲצוּ שהוא צווי ומלרע ובסוף פ' פקודי כתיב וְרָחֲצוּ מלרע והוא סיפור מה שעבר או מה שֶׁהוֹוָה וכן וגללו את האבן דבפ' ויצא שהראשון מתורגם ומגנדרין והשני מתורגם ויגנדרון וכמו שמפורש שם בפי' רש"י ז"ל ואע"פ ששניהם מלרע ובנקודות שוות ועיין

עוד במ"ש ריש פ' שני דכלים במלת טהרו וכן מלת ושחטה אע"פ ששחטה כדרכה דלקמן פרק שני סי' ג' וכן לקמן פ' ששי משנה ג' ובמקומות אחרות זולת אלו:

ואחרים רואין אותם שחיטתן כשרה. ואיתה בתשובת הרשב"א ז"ל סי' תקכ"ט ותק"ל:

שחיטת גברי נבלה. ביד שם ס"פ שני ובפ"ד סי' י"א י"ב ובפ' שני דהלכות שאר אבות הטומאות סי' י' ובטור יו"ד סי' ב' ובגמרא דייק נבלה אין איסור הנאה לא ומתני' דלא כר' אליעזר דאמר לקמן בפ' שני דאפילו שחטה ישראל לצורך נכרי אסורה בהנאה שסתם מחשבת נכרי לע"ז. ותו דייקינן בגמרא שחיטת נכרי נבלה הא דמין לע"ז ותנינן להא דת"ר שחיטת מין לע"ז פתו פת כותי וכו' וש"מ דהלכתא כברייתא מדמסייע לה דוקיא דמתני':

השוחט בלילה וכו'. ביד פ"א דהלכות שחיטה סי' כ"ח כ"ט ובפ"ד סי' י' ובטור יו"ד סי' א' י"א:

השוחט בשבת וכו'. וס"ל לתנא דמתני' כר' יהודה דמדקאמר שחיטתו כשרה משמע ל"ש לו ול"ש לאחרים מותר במ"ש ובו ביום אפילו לאחרים אסור אפילו שבשוגג שחטה ועיין בהר"ן ז"ל. ואיתה בפ' אלו נערות (כתובות ד' ל"ד) ובפ' מרובה (בבא קמא ד' ע"א) ותוס' פ' הנזקין ד' נ"ג וכתוב בספר אחד שחבר בעל שארית יוסף כתב בשם הר"י קולין דסי' ק"ס וז"ל בקיצור השוחט בשבת וכו' אי דוקא באחרים רואין אותו אין כאן חדוש אלא דלא נימא גוי הוא פשיטא דלא חשיב כגוי דאע"פ שחטא ישראל הוא ועוד היה לו לרבי לקבוע בבא זו סמוך לשחיטת נכרי דקתני לעיל אם לא בא אלא להשמיענו דלא חשיב כשחיטת נכרי למה הפסיק בינתיים וקדם השוחט בלילה וכן הסומא אלא על כרחין לאשמועינן דההיא דהשוחט בשבת איירי אפי' היכא דאיכא למיחש דילמא לא שחיט שפיר כגון שאין אחרים רואין אותו דומיא דהשוחט בלילה והסומא דפשיטא דהוי רבותא טפי אע"ג דאיכא למיחש דילמא לא שחיט שפיר כיון שאינו רואה מחמת שהוא לילה ואין אבוקה כנגדו כדאיתא בגמרא ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל ודוקא בשוגג או אפילו במזיד כששחט בצנעא דאילו בפרהסיא ובמזיד הא קיימא לן דמשומד לחלל שבתות בפרהסיא שחיטתו פסולה אבל בתוס' ז"ל כתבו דאפילו במזיד ובפרהסיא שחיטתו הראשונה כשרה שאינו נעשה משומד אלא משחיטה הראשונה ואילך והביאו ראיה לזה וכו' ע"ש בתוס'. וגם שם סי' ק"ה במהר"י קולין ז"ל שהאריך לפ' לשונם ולפרש החילוק שיש בין דעת תוס' לדעת תוס' משנץ בהא:

משנה ב

השוחט במגל יד וכו'. פ' שור שנגח ד' וה' (בבא קמא דף מ"א:)

בכל שוחטין. פ' האיש מקדש (קידושין ד' נ"ו) וביד שם פ"א סי' י"ד י"ט כ"ב ובטור יו"ד סי' ו':

בצור ובקנה. שהיו תלושים ולבסוף חברן וכו' כדפי' רעז"ל. אמר המלקט ומתני' רבי היא ומפיק ליה מקרא דכתיב ויקח את המאכלת דאין שחיטה אלא בתלוש ור' חייא פליג עליה ומכשר במחובר ואפילו לכתחלה דקרא זריזותיה דאברהם קמ"ל שחשש ונזהר שמא לא ימצא צור ואפילו מחובר והביא עמו מאכלת ורבי ס"ל דאי להכי בלבד אתא קרא ה"מ למיכתב ויכין את המאכלת:

והשנים. כשהן שתים דבוקות ואפילו הן תלושות:

השוחט במגל קציר כדרך הולכתה. כך מצאתי מונה:

ב"ש פוסלין וכו'. ר' יוחנן גמיר לה מרביה דה"פ דמתני' בש"א נבלה ומטמאה במשא אע"ג דלא קתני ג"ש מטמאים וב"ה מטהרין. בתוי"ט סד"ה בצור ובקנה. קנה שאינו גדל באגם כדלקמן. [הגה"ה פי' קנה הגדל באגם כיון שהוא תלוש ויבש וחד ואין קסמין נבדלין ממנו שלא ינקבו את הושט אבל שאר הקנים אין שוחטין בהם שדרכם להתפצל ולהבדיל קסמין מהן ומנקבין הושט ואפי' בדיעבד פסולין]:

משנה ג

השוחט מתוך הטבעת וכו'. ביד שם פ"א סי' ז' ובפ"ג סי' י"ב ובטור יו"ד סי' כ' ועיין במ"ש בשם הכל בו לקמן ס"פ הזרוע. ועוד כתב הכל בו שם סי' ק"ז פ"ג בשם הרב הברצלוני ז"ל דכל הנך מילי דהגרמה בבהמה אינון אבל בעוף ליכא למימר פיסול בהגרמה כלל וראיה מוכחת שאין בקנה שלו שפוי כובע ולא ליטעי ולימא שאותה פיקא של גרגרת קרינן שפוי כובע אלא כדפרישית לעיל ומביא ראיות מעומק הגמרא שאין נוהגת הגרמה בגרגרת של עוף הלכך כל צואר של עוף כשר לשחיטה ע"כ. ופי' רש"י ז"ל טבעת לאו היינו קנה מדקתני בברייתא בגמרא דטבעת הגדולה מקפת את כל הקנה ושאר טבעות אין מקיפין את כל הקנה אלא יש מהן מקיפות את רוב הקנה ויש פחות ש"מ קרום שבתוך הטבעת המכסה אותו מבפנים הוא דמקרי קנה ע"כ. עוד כתב אחר שפי' הפי' שהעתיק ר"ע ז"ל וז"ל ואית דמפרשי דבכל הטבעות חשיב הגרמה לרבנן ולר' יוסי דכיון שהתחיל לשחוט בתוך הטבעת צריך שיגמור כל השחיטה לתוכה לרבנן או רובה לר' יוסי ואינו כן דבהדיא תניא בתוספתא דאין חילוק מקום שחיטה בכל הקנה בין תוך הטבעת לאויר שבין טבעת לטבעת ופלוגתייהו בטבעת הגדולה לפי שאין מקום שחיטה למעלה הימנה דהכי תניא בתוספתא מצות שחיטה מן הטבעת ועד הריאה ומוגרמת פסולה כלומר משם ולמעלה ור"ח בן אנטיגנוס מכשיר שייר בה כחוט סמוך לראש

מקיף את כולה כשרה ור' יוסי ב"ר יהודה אומר אם היה רובה מוקף כְּלְבוֹנָה כשרה ומדקתני מן הטבעת ועד הריאה ש"מ בטבעת גדולה שהיא ראשונה קאמר והא דקרי לה טבעת סתמא משום דאין בכל הקנה טבעת גמורה אלא היא שאין שאר הטבעות שלימות אלא רצועות בשר מהלכת לארכו של קנה ומחברת ראשי הטבעות ומדקתני סמוך לראש ש"מ דלא חייש אי נפיק מיניה ולמטה אלא ממנה ולמעלה משום דלאו מקום שחיטה הוא עכ"ל ז"ל. ופי' הר"ן ז"ל וס"ל לת"ק שאם התחיל למעלה ממקום שחיטה כל שהוא אפילו בקנה פסולה דבעינן רוב במקום שחיטה ומיהו מודה שאם שחט בתחלה רובה של טבעת ואח"כ הגרים כשרה דהא תנן ורובו של אחד כמוהו וכי קאמר על פני כולה למעוטי שאם התחיל להגרים פסולה ר' יוסי ב"ר יהודה אומר מלא החוט על פני רובה דאע"ג דהתחיל להגרים חוץ לטבעת גדולה כיון שסיים רוב השחיטה בטבעת כשרה והיינו דקאמר מלא החוט על פני רובה. כלומר דבמקום שישלים לרובה יכנס מלא החוט לתוך הטבעת ומ"מ כולהו מודו שאין מקום שחיטה למעלה מטבעת גדולה ולא קיימא לן כוותייהו אלא משפוי כובע ולמטה כשרה וכדאיתא בגמרא עכ"ל ז"ל:

משנה ד

השוחט. מצינן למימר דוקא דיעבד ואפילו החזיר סימנים גזרה אטו לא החזיר ובקונטרס לא פי' כן. תוס' ז"ל. ובטור יו"ד סי' כ': בפי' ר"ע ז"ל לאו הכי גמירי לא הוי שבירת המפרקת מן השחיטה וכו' כצ"ל. עוד בפי' ר"ע ז"ל צריך להגיה והשוחט מן הצדדין דקתני רישא כשרה אפילו בדלא אהדר הסימנים משום דהא משתטי וכו'. עוד בפירושו ז"ל המולק מן העורף לאו עורף ממש וכו' אלא מול הרואה אח העורף. אמר המלקט כדקתני סיפא וכל העורף כשר למליקה ואי בעורף ממש מאי כל העורף והרי דבר מועט הוא והאי מול דקרא לאו עליו ממש הוא אלא בראייתו שהיה בלק רואה אותם וכי תימא עורף גופיה לא ידעינן היכא דנדע מול דידיה ת"ש כי פנו אלי עורף ולא פנים מכלל דעורף להדי פנים מדלא כתיב עורף ולא צואר דהיינו גרון ש"מ עורף דקרא לאו כנגד הגרון הוא אלא כנגד הפנים ומול הרואה את העורף הוי כנגד הגרון. וראיתי שמחק ה"ר יהוסף ז"ל השוחט מן הצואר שחיטתו כשרה המולק מן הצואר מליקתו פסולה בכל הספרים ל"ג זה:

וכל הצואר כשר וכו'. ביד שם פ"א סי' ה'. עוד בפי' ר"ע ז"ל נלע"ד שצריך להגיה כך דהיינו אחורי הצואר מלק בצפרן וחתך שדרה ומפרקת בלא רוב בשר עד שהגיע לסימנים וכו' וכן הוא ג"כ בפי' רש"י ז"ל שמשם העתיק ר"ע ז"ל. וקרוב לזה הגיה הר"ס ז"ל:

נמצא כשר בשחיטה וכו'. ה"מ למתני טמא בנבלת בהמה טהור בנבלת עוף טהור טמא בנבלת עוף טהור בנבלת בהמה טמאה אלא תנא ושייר ושייר נמי מילי טובא דמתנייא בתוספתא דחולין הרב רבינו שמשון ז"ל בפ' בתרא דמסכת זבים. וביד ס"פ ששי דהלכות מעשה הקרבנות ובגמרא איתא דלבני ר' חייא דאמרי מצות מליקה אף מחזיר סימנים פי' דאם החזיר סימנים ומלקן לבדן אף זו היא מצותה האי נמצא דתנא במתני' דלא איצטריך למתנייי' דהא כבר אשמועינן ברישא דשחיטה מן הצואר ומליקה מן העורף ושאם שינה בזה ובזה פסול לדידהו אתא למעוטי מוליך ומביא דכשר בשחיטה ופסול במליקה ומשום האי רישא נקט לה ואיידי דתנא רישא תנא סיפא כשר במליקה פסול בשחיטה ור' ינאי למעוטי מחזיר סימנים דכשר בשחיטה ופסול במליקה אלא צריך לחתוך שדרה ומפרקת בצפרן קודם חתיכת הסימנים ואיידי דתנא כשר בשחיטה ופסול במליקה לאשמועינן דאם החזיר סימנים לאחורי העורף דמליקתו פסולה תנא נמי כשר במליקה ופסול בשחיטה:

משנה ה

בתורין. לשון משנה רש"י ז"ל. פי' לפירושו דבמקרא תורים במ"ם ובלשון משנה תורין בנון. ובגמרא ת"ר תורין גדולים כשרים קטנים פסולין בני יונה קטנים כשרים גדולים פסולים נמצא כשר בתורין פסול בבני יונה כשר בבני יונה פסול בתורין וכתבו תוס' ז"ל דלא שייך למידק הכא בברייתא האי נמצא למעוטי מאי דהך ברייתא אמתני' קיימא לפרושי דתורין גדולים כשרין וכו' והדר מסיים נמצא כמו שאמרה משנתנו ע"כ. ובתו"כ פ' ויקרא פ"ח מאימתי תורין כשרין משיזהיבו ומאימתי בני יונה פסולין משיצהיבו ופי' ספר קרבן אהרן משיצהיבו מתחלת הציהוב וזה שבתחלה הם שחורין וכשיוצאים מכלל קטנות הם מצהיבין וכאשר יכנסו לגדלות הם מזהיבין פי' שכנפי יונה גדולים ואדומים ומזהיבין כזהב ע"כ. והוא פי' רש"י ז"ל הכא בגמרא וכאן בגמרא גרסי' תני יעקב קרחה מאימתי בני יונה פשרים משיעלעו דם ופי' אביי דהיינו מכי שמיט גדפא מיניה ואתי דמא. וכן הוא ביד פ"ג דהלכות איסורי מזבח סי' ב' ובפסקתא זוטרתי דף ג' גרסי' מפני מה תורין גדולים כשרים שכיון שאבד זוגו שוב אינו מזדווג לזוג אחר אבל היונה היא פותה אין לה לב לפיכך קטנים כשרים קורם שיזדווגו ע"כ:

משנה ו

כשר בפרה וכו'. פרק בתרא דכריתות ד' כ"ה:

כשר בכהנים פסול בלוים. לוים פסולין בשנים פחות מבן שלשים ויותר מבן חמשים אבל מומין אינם פוסלין בלוים דכתיב זאת אשר ללוים זאת ללוים ואין אחרת ללוים

ושנים אינם פוסלים בכהנים דכתיב אשר ללוים ולא אשר לכהנים דהא קרא כוליה יתירא דכולה פרשתא בלוים היא וה"ל למיכתב מבן חמש ועשרים וכו': בפי' ר"ע ז"ל ובשילה ובבית עולמים שלא היה שם משא בכתף ע"כ. אמר המלקט דהכי כתיב לעבוד עבודת עבודה ועבודת משא לא אמרתי אלא בזמן שהעבודה בכתף:

טהור בכל הכלים טמא בכלי חרש. דכלי חרש אוירו טמא אע"פ שלא נגע דכתיב אל תוכו וכתיב כל אשר בתוכו יטמא ויליף ג"ש תוכו האמור ליטמא עצמו מתוכו האמור לטמא אחרים דהיינו אוכלין שבתוכו מה תוכו האמור לטמא אע"פ שלא נגעה טומאה באוכל דהא כל אשר בתוכו משמע אפילו מלא חרדל שגוף כלי חרש הטמא אינו נוגע בו ר"ל בכולו אלא במה שסמוך לדפנות והאמצעיים מיטמאין מאוירו של הכלי ואי אתה יכול לומר שזה מטמא את זה שהרי אין כביצה בכל אחד ואין פחות מכביצה מטמא אוכלין ועוד דאין אוכל מטמא אוכל אף תוכו האמור ליטמא אע"פ שלא נגעה בו טומאה ואינו מיטמא מלבו דכתיב וכל כלי פתוח והאי פתוח קרא יתירא הוא דודאי כיון דכתיב אשר אין צמיד פתיל עליו דפתוח הוא אלא מדקפיד קרא אפתיחה ש"מ בכלי חרש קאי דאיזהו כלי שטומאתו קודמת לפתחו פי' שהרגילה תורה את הטומאה למהר לבא דרך פתחו אע"פ שלא נגעה בו הוי אומר זה כלי חרס דכתיב לה בגויה בדוכתא אחריתי אל תוכו וכי אין צמיד פתיל עליו הוא דטמא הא יש צמיד פתיל עליו טהור ואע"פ שהוא באהל המת אלמא לא מיטמא מגבו ושאר כל הכלים אין מיטמאין מאוירן דכתיב גבי כלי חרס תוכו ובכל חד מינייהו ה"מ למיכתב תוך וכתב תוכו חד לגופיה פי' תוך האמור לטמא לגופיה אתא שיטמא הכלי כל שבאוירו ואע"פ שלא נגע וחד לג"ש דכתבי' לעיל וחד תוכו ולא תוך תוכו ואפילו כלי שטף מציל על האוכלין שהיו בתוכו אם היה הוא תוך אויר כלי חרס ואע"ג דהוא מקבל טומאה מגבו ואיכא למימר לא יחוץ בפני הטומאה עכ"ז מציל שהרי גם הוא לא נטמא וחוצץ ואי משום דנגע בחיצון חיצון ראשון הוא ואין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה ואי משום דקאי באויר כלי חרש וכתיב כל אשר בתוכו יטמא ה"מ אוכלין ומשקין אבל כלים אין מיטמאין דתניא בפסחים יכול יהיו כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרש ת"ל כל אשר בתוכו יטמא וסמיך ליה מכל האוכל אשר יאכל אוכלין ומשקין מיטמאין מאויר כלי חרש אבל אין כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרש. וחד למידרש תוכו של זה ולא תוכו של שאר כלים שאין מיטמאין מאוירן וביד פ"א דהלכות טומאת מת סי' ה' ובפ"ח דהלכות כלים סי' ה' וברפי"ג: בפי' ר"ע ז"ל גולמי כלי מתכות טהורין. אמר המלקט וסתם לן תנא דלא כרבן גמליאל דמטמא להו בפ"ג דמסכת עדויות ובפי"ב דמסכת כלים:

החייב בשקדים המרים. דהיינו קטנים וכו' כדפי' ר"ע ז"ל ור' ישמעאל ב"ר יוסי פליג בברייתא משום אביו דזה וזה קטנים פטורין בין מרים בין מתוקים ואמרי לה זה וזה לחיוב גדולים בין מרים בין מתוקים הואיל ויכול למתקן על ידי האור. ותוס' ז"ל פירשו זה וזה לפיטור פי' מרים בין גדולים בין קטנים גדולים מפני שמרים ביותר וקטנים מפני שלא נגמרו ואמרי לה זה וזה לחיוב גדולים מרים מפני שנגמרו קטנים מפני שטובים יותר ע"כ:

משנה ז

התמד עד שלא החמיץ. ירושלמי פ' בתרא דמעשרות ודפ"ק דמעשר שני. ואיתה בתוס' פ' המוכר פירות (בבא בתרא דף צ"ו:)

והחמיץ. ר"ל או נעשה חומץ ממש או נעשה יין. ובגמרא בעי מתני' מני לא ר' יהודה ולא רבנן דתנן בפ' בתרא דמסכת מעשרות המתמד ונתן מים במדה ומצא כדי מדתו פטור ר' יהודה מחייב מני אי רבנן אע"ג דהחמיץ ואי ר' יהודה אע"ג דלא החמיץ ומשני אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כשהחמיץ מחלוקת ואע"ג דמתני' דהמתמד סתמא קתני ומשמע בין החמיץ ובין לא החמיץ דוקא בהחמיץ פליגי התם ולרב נחמן לאו דוקא החמיץ אלא כיון שעתיד להחמיץ אע"פ שלא החמיץ כדמוכח בגמרא אבל בשלא החמיץ פי' שאינו עתיד להחמוץ ר' יהודה מודה דלאו פירא הוא ורבנן אשילו בשהחמיץ פליגי ומתני' דהכא ר' יהודה היא אבל בירושלמי שם ד' נ"ב מוקי לה ר' יוסי האמורא דהכא במתני' אפילו רבנן מודו בה דניקח בכסף מעשר דאפילו מי מלח ניקחין בכסף מעשר כדאיתא בפ' בכל מערבין דחזו לטבל בהם והוא שעירב בהן שמן ע"י הבלעה כדאיתא התם ודוקא גבי חיוב מעשרות לא מחייבי רבנן אלא ברמא תלתא ואשכח ד':

ופוסל את המקוה. היינו מקוה חסר אבל שלם אינו נפסל בשום ענין רש"י ותוס' ז"ל. וביד פ"ז דהלכות מעשר שני סי' ו'. ומתני' דקתני עד שלא החמיץ אינו ניקח בכסף מעשר מוקי לה רבה בגמרא בששייר ממנו מעט ולא החמיץ אבל אם שייר ממנו וראה שהחמיץ אמרינן איגלאי מילתא למפרע דאם לא שתהו היה מחמיץ וקנה מעשר וכן כתב ג"כ הרמב"ם ז"ל שם לקחו עד שלא החמיץ והחמיץ קנה מעשר. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל ס"א לא גרס מלות ופוסל את המקוה ומלות ואינו פוסל את המקוה:

האחין השותפין. תוס' פ' אלמנה נזונת (כתובות ד' צ"ט.) והרמב"ם ז"ל ס"ל דתרתי באבי נינהו האחין או השותפין וז"ל שני אחין קודם שיחלקו נכסי אביהם והשותפים בשעת השותפות אם נתנו שקל בשביל שניהם יחד מקבלין מהן ואינם חייבין בקולבון וחייבים במעשר בהמה וכשחולקין הנכסים יהיו לקוחות זה מזה והלוקח אינו חייב במעשר

בהמה כמו שיתבאר בסוף בכורות והן חייבין בקולבון הואיל ואין שותפות ביניהן עכ"ל ז"ל: בסוף לשון ר"ע ז"ל ואע"ג דבבכור כתיב. אמר המלקט וכמו שכתב ר"ע ז"ל שם: **כל מקום שיש חליצה אין מיאון**. בגמרא אמרינן דזו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים יש מיאון במקום חליצה ומאן חכמים ר' יהודה דתניא עד מתי הבת ממאנת עד שתביא שתי שערות דברי ר"מ ר' יהודה אומר עד שירבה השחור וה"מ לאתויי מתני' דבא סימן אלא משום דמפורש בברייתא ר"מ:

יו"ט שחל להיות בע"ש תוקעים. בס"פ ה' דהלכות שבת ואיתה בס"פ ואלו קשרים. ואית דגרסי כיצד יום טוב שחל וכו':

תוקעין ולא מבדילין לאחר שבת מבדילין ולא תוקעין. כך מ"מ וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל. ובגמרא מפרש רב יהודה שהשנוי שמשנה כשתוקע ביו"ט שחל להיות בע"ש משאר ערבי שבתות היינו שתוקע ומריע מתוך תקיעה פי' שקודם שיסיים התקיעה הוא מריע בסופה ורב אשי אמר שתוקע ומריע בנשימה אחת ומ"מ מפסיק הוא בינתים:

פרק ב

משנה א

בפי' ר"ע ז"ל דתניא רבי אומר וזבחת כאשר צויתיך מלמד וכו'. אמר המלקט עי' בתוי"ט בשם התוס'. ובכל בו ריש סי' ק"ז [כתב] כאשר נוטריקון כשר אחד שנים רוב ע"כ. ובגמרא אמר רב נחמן אחד בעוף דקתני מתני' או ושט או קנה דאחד קתני אחד כל דהו ורב אדא בר אהבה אמר ושט ולא קנה ומאי אחד מיוחד שחיות הבהמה תלוי בו דהא בנקב משהו מיטרפא ואילו קנה עד דמיפסק רובא ומסיק רבא דאחד דקאמר או האי או האי:

ורובו של אחד וכו'. פ' אמר להם הממונה (יומא דף ל"ב) ובפ"ק דמכלתין די י"ט. והכריח הר"ן ז"ל דרוב הוי אפילו כחוט השערה יותר מן החצי:

ר' יהודה אומר ער שישחוט את הורידין. מסתברא דלר' יהודה חתיכת וורידין בשעת שחיטה מעכבת אפילו בדיעבד דהא מתני' בדיעבד קתני ור' יהודה עלה קאי לומר דאפילו בדיעבד חתיכת וורידין מעכבת וה"נ מוכח בגמרא דתניא וכו' הר"ן ז"ל:

חצי אחד בעוף. עי' תוי"ט בשם תוס' ז"ל וכן פי' הר"ן ז"ל. בסוף פי' ר"ע ז"ל אבל קדשים (קלים) דלדם הוא צריך לא תיסגי ליה ברובא. אמר המלקט ואי אשמועינן קדשים משום דלדם הוא צריך אבל חולין דלאו לדם הוא צריך אימא בפלגא סגי ליה קמ"ל ורישא איירי בחולין וסיפא בקדשים מדקתני רישא גבי עוף השוחט ואי בקדשים המולק מיבעי

ליה אבל בסיפא אע"ג דקתני שחיטתו כשרה משום דסליק מבהמה הוא דתני שחיטתו כשרה ועוד רישא בחולין מדקתני אחד בעוף ואי בקדשים האיכא עולת העוף דבעיא שני סימנין אבל בסיפא אע"ג דקתני רוב אחד מצינן לפרושי רוב אחד אם הוא חטאת ורוב כל אחד ואחד אם הוא עולת העוף ועוד רישא בחולין מדפליגי רבנן אר' יהודה ברישא דלא בעינן חתיכת וריד בשעת שחיטה ואי בקדשים אמאי פליגי הוא עצמו לדם הוא צריך ועוד סיפא בקדשים מדתנן בסמוך השוחט שני ראשין כאחד שחיטתו כשרה לשון דיעבד כמו שאכתוב בסמוך. ואף ר"ש בן לקיש ס"ל דרישא בחולין וסיפא בקדשים דאמר רשב"ל מאחר ששנינו רובו של אחד כמוהו למה שנינו רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה לפי ששנינו בפ"ג דיומא הביאו לו את התמיד קרצו ומירק אחר שחיטה על ידו יכול לא מירק יהא פסול מדרבנן לכך הוצרך לשנות כאן משנה יתירה ללמד דאפילו קדשים סגי להו ברוב שנים אלא דמצוה למרק משום דם וביד פ"א דהלכות שחיטה סי' ט' י' ובטור יו"ד סי' כ"א כ"ב:

משנה ב

השוחט שני ראשין כאחד שחיטתו כשרה וכו'. עד סוף סי' ג'. פ' שני דהלכות שחיטה סי' ט' י' י"ב ובפ"ג סי' ב' עד סי' ט' וסי' י"א ובפ"א דהלכות פסולי המוקדשים סי' ד' ה'. ובת"כ רפ"א דפ' קדושים:

שנים אוחזין בסכין ושוחטין. כל אחד אוחז בסכין שלו ושוחט והכי מסקנא בגמרא. אבל בקדשים תני רב יוסף תזבח שלא יהו שנים שוחטין זבח אחד ואמר רב כהנא תזבחהו כתיב ויש אם למסורת דתזבח משמע דלשוחט יחידי קאמר ולא לשנים מדלא כתיב תזבחוהו בוי"ו ומדכתיב הוא משמע נמי אזבח שאף הוא יהא יחידי כדכתיבנא. ואיתה בפירקין דף ל' ע"א ומפרש רש"י ז"ל למאן דמפרש דמתני' דקתני שנים אוחזין בסכין היינו סכין אחד בין שניהם מאי אחד למעלה ואחד למטה כגון דנקטי סכין באלכסון:

אפילו אחד מלמעלה ואחד מלמטה. אע"פ שאין השחיטה במקום אחד כיון שבין שניהם שוחטים רוב סימנים שחיטתן כשרה הר"ן ז"ל. נראה שר"ל כגון שכל אחד תופס ושוחט בסימן אחד ומש"ה בעינן רוב סימן לכל אחד דאי בששוחטין שניהם כסדרן כיון שקדם אחד ושחט רוב שנים כבר הוכשר וחברו לא מעלה ולא מוריד או שמא דמאי דקאמר כיון שבין שניהם שוחטין רוב סימנים הכי נמי קאמר כיון שע"י שניהן נמצא רוב שחוט או מזה או מזה אבל אין לפרש כיון שבין שניהם שוחטין רוב סימנים דזה שחט מיעוט סימנים וזה שחט מיעוט סימנים דהא בגמרא קאמר אי אמרת בשלמא דמתני' מיירי בשני סכינים ושני בני אדם שפיר דמהו דתימא ליחוש דילמא סמכי אהדדי והאי לא אתי

למיעבד רובא והאי לא אתי למיעבד רובא קמ"ל דאין חוששין משמע דלכל הפחות אחד ודאי בעינן דליעביד רובא ולא שיצטרף מיעוטו עם מיעוט חברו להיות רובא כך נראה לי וס"ל להר"ן ז"ל בהא כפי' רש"י ז"ל גבי השוחט בשנים או בשלשה מקומות אבל מאחר שהוא כתב אח"כ שהפירוש הנכון בשוחט בשנים או בשלשה מקומות כפירש רב אחא משבחא בשאלתות אתי שפיר טפי דאע"פ שזה שחט מיעוט וזה שחט מיעוט מצטרפים לדעתם כמו שכתבו תוס' ז"ל בפירקין ד' ל' ע"א ד"ה דילמא סמכי ובטור יו"ד סימן כ"ד:

משנה ג

התיז וכו'. פ"ק דמכלתין ד' כ'. וכתב רבינו דוד קמחי ז"ל התיז את ראשו קריאתו הנכונה בצירי הֵתֵז על משקל החל הנגף או הֵתַז בפתח כמו שהוא בכתוב הסיר התז ובני אדם קורין אותו בדגש כמו הפיל ע"כ ובטור יו"ד סי' כ"ד. ופי' הרי"ף ז"ל התיז את הראש פי' כגון שדקר את הצואר כמו שעושין בסייף או שהניח את הסכין על הצואר ודחקו למטה בתוך הצואר כמו שחותכין את הצנון ע"כ:

בבת אחת פסולה. דבעינן בהולכה דכתיב חץ שחוט מה חץ הולכת במשיכה אף שחיטה במשיכה דשחוט לשון משיכה הוא:

והתיז שני ראשין בבת אחת. ס"א כאחד:

אם יש בסכין מלא צואר אחד. חוץ לשני הצוארים דהיינו שיעור שלשה צוארים עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט כתב הר"ן ז"ל וה"ה לשלשה או ד' בהמות דסגי לן. במלא אחד חוץ לצוארי כולם. וכתב הרמב"ן ז"ל שאפשר דדוקא בהתיז את הראש הוא דבעינן מלא צואר חוץ לצואר לפי שאי אפשר להתיז את הראש כולו אלא בדרסה כל היכא דליכא בסכין כי האי שיעורא אבל בחתיכת סימנים לא בעינן כולי האי דבכל שהוא הם נחתכין ולא מחוור אלא להתזת שני סימנין קרי התזת הראש וכדאמרינן בגמרא בריש פירקין מנין לרבות את הראש שכבר הותז והיינו בחתיכת סימנים בלחוד ורישא דמתני' נמי מוכחא הכי דקתני התיז את הראש בבת אחת פסולה והיינו דרסה ממש וכיון שכן ודאי אע"פ שלא חתך אלא סימנים פסולה ואפ"ה תני לה בלשון התיז את הראש וכן דעת הרשב"א ז"ל הלכך כל שהביא ולא הוליך או הוליך ולא הביא בעינן חוץ לצואר מלא צואר. ודאמרינן הכא דבשוחט שני ראשים בעינן מלא צואר חוץ לשני צוארים דהיינו שיעור שלשה צוארים כתבו בתוס' שאם אין בו אלא שיעור שני צוארים בלבד האחת כשרה שהרי יש לה מלא צואר חוץ לצוארה והחיצונה אסורה. [הגה"ה בכאן חסר לשון ועיין בבית יוסף יורה דעה סי' כ"ד או בהרא"ש ז"ל]. ואפשר ששתיהן אסורת דהואיל

ושחיטתן כאחת ועל כרחין בשניה דרס אף בראשונה נמי דרס שהרי בבת אחת ובענין אחד העביר הסכין על שתיהן ע"כ וכן בספר יראים סי' קל"ז התיז את הראש פי' התיז סימני הראש ע"כ:

אבל אם הוליך והביא אפי' כל שהוא וכו' כצ"ל:

אפילו באיזמל כשרה. פ"א דהלכות שחיטה סי' כ"ז. ובטור יו"ד סי' ח'. וכתב שם בבית יוסף שכתב הכל בו בשם הראב"ד ז"ל דמאי כל שהוא דקתני חוץ ממלא צואר בעי ע"כ ואע"פ שדברי טעם הם דוחק הוא וכן כתב בעל העיטור ז"ל דליתה ומ"מ הרי"ף ז"ל פי' דאיכא מ"ד דדוקא בעוף סגי בכל שהוא אבל לא בבהמה ע"כ וכן כתב בעל הערוך בשם ר"ח ז"ל בערך סכין וכן בה"ג:

נפלה סכין וכו'. תוס' פ' הנשרפין (סנהדרין ד' ע"ז.) ובגמרא דייק טעמא דנפלה וכו' כדפי' ר"ע ז"ל ומתני' ר' נתן היא. וכתוב בבית יוסף טור א"ח ריש סי' ל"ב בשם ספר המצות הא הפילה כשרה אפי' כלאחר יד ואפי' הכי פטור בשבת משום דהוי כלאחר יד ע"כ. ושחטה. עיין מ"ש לעיל ריש פ"ק. ואע"ג דתנינן חדא זימנא לעיל בפ"ק וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה דאלמא לא בעי כונה לשחיטה איצטריך הכא לאשמועינן נפלה סכין ושחטה למידק מינה הא הפילה הוא כשרה דאי אשמועינן התם גבי חש"ו ה"א התם הוא משום דקא מכוין לחתיכה בעלמא אבל גבי נפלה דלא מכוין לחתיכה אימא לא צריכא ואי אשמייעינן הכא משום דקאתי מכח בן דעת אבל התם דלא אתי מכח בן דעת אימא לא קמ"ל. ורבנן ס"ל נהי דלא בעינן כונה להיתר זביחה לחתיכת סימנים מיהא בעינן ור' נתן ס"ל דמי כתיב וחתכת וזבחת כתיב אי בעינן כונה לחתיכה אפילו לזביחה נמי ליבעי ואי לא בעינן לזביחה לחתיכה נמי לא ליבעי ואפילו זרק סכין לנועצה בכותל והלכה ושחטה כדרכה כשרה:

אם שהה כדי שחיטה אחרת. כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל וכתב עוד על מה שפי' ר"ע ז"ל נעשה עיף ויגע מחמת השחזה וכו' כתב אין פי' זה נראה כלל דמה הוצרך לומר מאיזה טעם נעשה עיף על כן נראה דגרסי' עף ולא גרס ועף וה"פ השחיז את הסכין באמצע השחיטה או שנעשה עיף באמצע השחיטה ובא חברו והשלים שחיטתו ע"כ: וכתוב בספר כל בו סי' ק"ז בפ"ג בשם ה"ר פרץ ז"ל שהייה למה אסורה משום דכיון דשהה באמצע שחיטה קודם גמר הכשר שחיטה א"כ כשחוזר ושוחטו נבלה קא שחיט ועוד דמחמת ביעתותא דשהה קא מיבלע דם באברים ע"כ. ובטור יו"ד בסי' ג' ובסי' כ"ג:

רש"א. פ"ק דמכילתין ד' ט':

כדי בקור. פי' הרמב"ם ז"ל כדי שיעור בדיקת השחיטה לדעת אם נשחט השיעור שחייב אי לא ונ"ל דס"ל ז"ל דאי קאי אבדיקת הסכין אכתי הקושיא דמקשינן בגמרא למ"ד כדי בקורו של חכם א"כ נתת דבריך לשיעורים שלפעמים רחוק ולפעמים שהוא קרוב אכתי במקומה עומדת שלפעמים ג"כ שהסכין קטן ולפעמים שהוא גדול. ותוס' ז"ל פירשו דבסכין הראויה לאותה בהמה חוץ לצואר כמלא צואר ע"כ ונסתלקה הקושיא לדעתם ז"ל אפילו שנפרש דקאי אסכין:

משנה ד

שחט את הושט ופסק את הגרגרת. דהיינו עיקור ופירשו התוס' ז"ל דהיינו כגון ששחט בסכין פגומה שהפגימה קורעת והוי כמו פסוקה ע"כ:

או פסק וכו'. מצאתי בקצת מקומות או שחט את הגרגרת ופסק את הושט. וביד שם פ' שני סי' ט' ובסי' י"ד ובפ"ג סי' י"ט ובטור יורה דעה סי' כ"ד:

או שהחליד וכו'. בפירקין ד' ל'. וטעמא דחלדה אסורה משום דכתיב חץ שחוט מה חץ בגלוי אף שחיטה בגלוי. וכתבו תוס' ז"ל או שהחליד את הסכין תחת השני ופסקו מלמטה למעלה ורבותא נקט אע"פ שכבר נשחט האחד ונקט נמי אורחא דמילתא דכששחט סימן ראשון בהבאה כשחזד ובא לעשות הולכה ותחב ראש הסכין מן סימן שני לצואר ע"כ. ומפרש בגמרא דאז ממתני' ה"א ה"מ מלמטה למעלה דהא כיון דתחת השני החליד אחר ששחט כבר הראשון לא אפשר אלא מלמטה למעלה ורב קמ"ל בגמרא דאפילו בין סימן לסימן כגון שתחב הסכין בין סימן לסימן קודם שחיטת הראשון דהשתא שחיט כדרכו מלמעלה למטה שחזר והוציא את הסכין וחתך העליון כדרכו אפ"ה פסולה:

יָשֶׁבַב. כן הוא בדברי הימים גבי משמרות כהונה רש"י ז"ל. ונראה שכיון רש"י ז"ל שלא נגרוס יִשְׁבַּב בנקודת חיר"ק תחת היו"ד והשי"ן בחטף וכן שמעתי מפי הרב בצלאל אשכנזי ז"ל ואע"פ שבמשמרות כהונה כתוב ישבאב והכא במשנה חסרה האל"ף אין קפידא וכאלה רבות בלשון המשנה לקצר:

שנפסלה בשחיטתה נבלה. ביד רפ"ד דהלכות מ"א ובפ"א דהלכות שאר אבות הטומאות ובטור יו"ד סי' כ"ז:

והודה לו ר"ע. עיין במ"ש לקמן ר"פ אלו טרפות. וכתוב בספר החנוך פרשת ראה סי' ת"מ אע"פ שבין בטרפה בין בנבלה בשניהם מלקות איכא נפקא לן מינה לענין התראה ולענין טומאה וזה ששנינו כל שנפסלה בשחיטתה נבלה אין הענין שעיקר הנבלה הנזכרת בכתוב תהיה המתנבלת בשחיטתה דודאי נבלה סתם תקרא בהמה שמתה מאליה

מחמת חולי או באיזה ענין שתמות אבל בעל המשנה בא ללמד שכל שלא נשחטה כראוי כמתה מאליה הוא חשובה ע"כ ופשוט הוא. וכתוב בתשובות הרשב"א ז"ל סי' קכ"ב שאלת עוד במה שכתבתי אני בקצור של ספר תורת הבית שאין עיקור עושה טרפות שלא הכניסו הטרפות בהלכות שחיטה אלא שפיסולו של עיקור משום דאין שחיטה בסימנים עקורין וכתבתי בשוחט את העוף שאם נשמטה הגרגרת ואח"כ שחט את הושט שחיטתו פסולה. והוקשה לך לפי דברי מפני מה שחיטתו פסולה והלא לא שחט בסימן העיקור. תשובה מה שהקשית כדין הקשית ואולם אלו היה בידכם הספר הארוך היה מתבאר אליכם הענין כי גם אני הקשיתי כן ותירצתי וזה לשוני שכתבתי שם וא"ת א"כ כיון דלאו טרפה ממש היא אלא אסורה משום דאין שחיטה בסימנים עקורין בשנעקר סימן א' בעוף ושחט את השני אף הוא יהא כשר דאילו משום עקירות הסימן אינו טרפה כדאמרן ואילו משום שחיטה הא שחט בסימן השני שאינו עקור. וי"ל דאע"ג דהכשרו של עוף בסימן א' בעינן שיהו הסימנים ראוין לשחיטה ואפילו לרב אבא בר אהבה דאמר אין שחיטת העוף אלא במיוחד שבסימנים דהיינו ושט מ"מ כיון דבעלמא בר אכשורי בעוף דהיינו בעולת העוף דבעיא שנים בעינן שיהא שניהם ראוין לשחיטה דהכי אגמריה רחמנא למשה כן נראה לי ע"כ:

משנה ה

השוחט בהמה חיה וכו'. ירושלמי פ' חומר בקדש ד' ע"ט. ואיתה בתוס' פ' ערבי פסחים (פסחים ד' קט"ו) וביד פ"ד דהלכות מ"א סי' י"ג ובפ' ששי סי' ט':

בידים מסואבות. כלומר בלא נטילת ידים וכו' לשון ר"ע ז"ל עד ובחולין שנעשו על טהרת הקדש מיירי. אמר המלקט ומתני' לר' אלעזר א"ר הושעיא וחבריא דהיינו רבה בר בר חנה דלא כר' יהושע דתנן בפ' שני דטהרות ר' יהושע אומר האוכל אוכל ראשון ואוכל אוכל שני שני שלישי שני לקדש ולא לתרומה בחולין שנעשו על טהרת תרומה משמע דס"ל דדוקא חולין שנעשו על טהרת תרומה הוא דיש בהן שלישי אבל חולין שנעשו על טהרת הקדש לא פסיל בהו שלישי דבטלה דעתו ואין יכול להתפיס על חולין טהרת הקדש ולדידהו ס"ל לר' יהושע דלא משכחת שלישי בחולין רק אם נעשו על טהרת תרומה בלבד ומתני' אי אפשר לאוקומה בחולין שנעשו על טהרת תרומה דתרומה לא שייכא אלא בפירות ובשלמא בשר בבשר אפי' בשר חיה בבשר קדשים מיחלף לפיכך דרך אוכלי קדש לאכול בשר חולין אפילו של חיה בטהרת הקדש שאם תתחלף לו בשר הקדש בה שיהא אוכלה בטהרה אבל תרומה בבשר לא מיחלף דהא אינה אלא בתרומה ולפיכך אין דרך הכהנים להתפיס לבשר חולין שלהן טהרת תרומה. ולעולא

אתיא מתני' אפילו כר' יהושע דס"ל דמאי דקאמר ר' יהושע בחולין שנעשו על טהרת תרומה ל"מ קאמר ל"מ חולין שנעשו על טהרת הקדש דחמירי דאית בהו שלישי אלא אפילו חולין שנעשו על טהרת תרומה נמי אית בהו שלישי. ואיכא מאן דמפרש בגמרא דהאי דדייקינן ממתני' הא יצא מהן דם אין נאכלין בידים מסואבות. בידים שגזרו עליהם להיות תחלה עסקינן וכדברי ר' עקיבא דאמר ברפ"ג דמסכת ידים המכניס ידיו לבית המנוגע ידיו תחלות דברי ר' עקיבא וכדברי ר"ש בן אלעזר דס"ל דאי הוו תחלות אפילו לחולין הויין תחלות:

ר"ש אומר. בגמרא אמרינן אומר היה ר"ש שחיטה מכשרת ולא דם. וכתב הר"ן ז"ל ומקשו הכא נהי שלא הוכשרה בדם על כרחין קודם אכילה הוכשרו במים דאי לקדרה הרי הוכשרה במים שבה ואי לצלי הוכשרו נמי בהדחה דודאי אפילו צלי הדחה בעי מפני הדם שעל פני הבשר דכי אמרינן דנורא מישאב שאיב ה"מ דם הנבלע באברים אבל דם שהוא בעין אינו יוצא ע"י האש דאדרבא מתייבש הוא שם ולאומצא נמי ודאי בעי הדחה מפני הדם שעל פניו דלא מיקרי דם האברים שלא פירש אלא דם הבלוע בבשר אבל מה שעל גביו ודאי אסור וצריך הדחה וי"ל משכחת לה דאכיל ליה לצלי בלא הדחה וא"ת דדם שעל פניו אוסר ליתא דדם מישרק שריק ואינו אוסר אלא כדי קליפה הלכך קולף את החיצון והשאר מותר אי נמי משכחת לה בשהודחו ע"י גשמים שלא מדעת דכיון דלא אחשבינהו לא מכשרי. וכתב הרשב"א ז"ל דהשוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהם דם אע"פ שלא שחט את הורידין אינו צריך שינתחם אבר אבר דכי בעינן שחיטת ורידין או חתיכת אבר אבר ה"מ ביצא מהם דם שהרי פורש ואינו מוצא מקום לצאת וה"ל פורש ממקום למקום ואסור אבל בשלא יצא מהם דם הדבר מוכיח שלא פירש דמו ממקום למקום עכ"ל ז"ל וביד פ' שני דהלכות טומאת אוכלין סי' ז':

משנה ו

השוחט את המסוכנת. תוס' רפ"ק דסוטה וביד שם פ"ד דהלכות מאכלות אסורות סי' י"א עד סי' י"ו. ובטור יו"ד סי' י"ז. וכתבו תוס' ז"ל ואפילו לכתחלה שרי ונקט לשון דיעבד משום דבעי למיתני עד שתפרכס ע"כ. ובגמרא בעי מסוכנת ממאי דשריא דדילמא אסורה היא מדכתיב זאת החיה אשר תאכלו חיה אכול שאינה חיה לא תיכול והאי מסוכנת לאו חיה היא ומסיק דמדאמר יחזקאל ונבלה וטרפה לא אכלתי [כו' עי' בתוי"ט]:

רבן גמליאל אומר עד שתפרכס ביד וברגל. ר"ג בעי תרתי יד ורגל ורבנן סברי דבחד מינייהו סגי. וזינוק דר' אליעזר עדיף ופרכוס גדול הוא יותר מדחכמים ומאי דקאמר

דייה לגבי ר"ג דבעי תרתי פרכוס דיד ורגל הוי קיל. ומשמע דגרסינן רבן גמליאל שהוא חברו דר' אליעזר וכן הוא בערוך בערך סכן ובהרי"ף והרא"ש ז"ל וכן הוא בסוגית הגמרא וכן הגיה רש"ל ז"ל. ותמהתי על הרב בצלאל אשכנזי ז"ל שהגיה בתלמודו בתוס' ד' ל"ח דבור המתחיל גועה אפילו לרשב"ג כמו שהעתקתי בספר שקראתי שמו בנין שלמה לחכמת בצלאל ולא הגיה כן לא שם בגמרא ולא שם ברש"י ז"ל:

אמר ר"ש אף השוחט בלילה ובשחר עמד ומצא כותלים מלאים דם כשרה שזנקה כמדת ר' אליעזר. כך מצאתי מוגה. ומצאתי ברש"י ז"ל כתיבת יד השוחט בלילה כדאמרינן בפירקין דלעיל השוחט בלילה שחיטתו כשרה דיעבד אין לכתחלה לא:

או עד שתכשכש בזנבה. בגמרא מוכח דעוף נמי אפילו שהדבר קל לכשכש בזנבו הוי פרכוס וכן נמי אפילו רפרף בעיניו הוי פרכוס:

בהמה דקה שפשטה ידה. פי' דוקא יד ולא רגל:

שאינה אלא הוצאת נפש בלבד. בפ"ק דע"ז ד' י"ו אמרינן חיה גסה הרי היא כבהמה דקה לפרכוס ואם שחט חיה גסה מסוכנת ולא פרכסה אלא פשטה ידה ולא החזירה פסולה שאינה אלא הוצאת נפש בלבד ובגמרא אמר רבא פרכוס שאמרו בסוף שחיטה:

משנה ז

השוחט לנכרי וכו'. בזבחים ס"פ ב"ש וביד ס"פ שני דהלכות שחיטה. ונלע"ד דסמך התנא השוחט לנכרי לשוחט את המסוכנת לאשמועינן אגב אורחיה כחו דר' אליעזר דאפי' בשוחט מסוכנת לנכרי דלגבוה אית בה משום הקריבהו נא לפחתך אפ"ה אם שחטה לנכרי פסולה דסתם מחשבת נכרי לע"ז אפי' במסוכנת:

מחצר כבד שלה. ובגמרא הני תנאי רבנן ור' אליעזר אית להו דרבי אלעזר ב"ר יוסי דתניא א"ר אלעזר ב"ר יוסי שמעתי שהבעלים מפגלין פי' שאם חשבו על שחיטת כהן או על זריקתו ע"מ לאכול חוץ לזמנו הוי פגול ויליף לה מקרא דכתיב והקריב המקריב אלמא בעלים קרי מקריב הלכך איתנהו בכלל המקריב לא יחשב אבל ר' יוסי לא סבר לה כותיה דהא אמר אין הכל הולך אלא אחר העובד. ובלשון שני דבגמרא אמרינן דאפילו בדשמעיניה לנכרי דחשיב לע"ז פליגי הני תנאי דמתני' דת"ק סבר כי אמרינן זה מחשב וזה עובד ה"מ בפנים דגלי קרא דוהקריב המקריב אבל בחוץ לא דחוץ מפנים לא ילפינן ואתא ר' אליעזר למימר ילפינן חוץ מפנים במה מצינו דבעלים פוסלין במחשבת ע"ז בחולין ואפי' אַחֵר שוחט וגבי נכרי אפילו בסתמא דסתם מחשבת נכרי לע"ז ואתא ר' יוסי למימר אפילו בפנים נמי זה מחשב וזה עובד לא אמרינן דהמקריב לא יחשב מקריב ממש קאמר. וכתב הר"ן ז"ל והוי יודע דזריקה והקטרה נמי דאמרינן דפסלי בע"ז דוקא

בשחשב עליה בשעת שחיטה לזרוק דמה ולהקטיר חלבה לע"ז אבל נשחטה כראוי שוב אין הבהמה נפסלת אע"פ שזרק דמה או הקטיר חלבה לע"ז דאע"ג דבהמת קדשים מיפסלא בד' עבודות התם היינו לפי שכולן מכשירי קרבן הן אבל חולין שכל התרן אינו תלוי אלא בשחיטה מכיון שנשחטו כראוי אי אפשר שיפסלו וזה שלא כדברי רש"י ז"ל. ודקתני במתני' השוחט לנכרי שחיטתו כשרה הה"נ אפילו לכתחלה אלא דלא מצי למיתני שוחטין לנכרי דאי הכי הוה משמע דלמישרי למישחט הוא דאתא לאשמועינן דלית ביה משום לפני עור לא תתן מכשול אבל לא שתהא שחיטתו כשרה לכך הוצרך לשנות שחיטתו כשרה אבל אה"נ דאפילו לכתחלה עכ"ל ז"ל:

שסתם מחשבת וכו'. ירושלמי פ"ק דביצה ובבלי פ' השולח גט ד' מ"ה וביד בפ' שני דהלכות שחיטה סי' ט"ו ובטור יורה דעה סי' ד':

בתוי"ט סד"ה שהמחשבה כו'. כך נ"ל כדי שלא להגיה ע"כ. והן אמת כי גם הרב בצלאל אשכנזי ז"ל לא הגיהו בתלמודו:

משנה ח

השוחט לשם הרים וכו'. ביד שם פ' שני סי' י"ד ובטור יו"ד סי' ד'. וכתוב בתשובת הרשב"א ז"ל סמן שמ"ה תשובה יישר חילך שמנעת השוחטים לא"ל קבל"א כחוקות הגוים ואיכא משום ובחוקותיהם לא תלכו ומכל מקום אינו דומה לשוחט לשם הרים דהתם השוחט בעצמו מתכוין לכך אבל הכא זה מחשב וזה עובד לא אמרינן. ולשוחט לתוך ימים נמי לא דמיא דשאני התם דכיון דאיכא דשחטי לבבואה דימא האי מאן דשחיט לתוך הים איכא משום נראה וה"ה לשוחט לתוך הגומא אבל שוחט ומחזר פניו לאחד הרוחות מאי קאמרי דילמא אתרמויי הוא דאתרמי ליה הכי דאפילו הרים נמי שיש ששוחט לשמו או לשם שרו לא שמענו שיהא אסור לשחוט בהרים דלתוך ימים ונהרות אמרו בהרים לא אמרו ולשם הרים אמרו על גבי ההרים לא אמרו והטענה בזה משום דבכי הא אף משום נראה ליכא למימר דמימר אמרי תמן הוה קאי ואתרמויי אתרמי ליה וכ"ש כאן דאיכא למימר איתרמויי אתרמי ליה ע"כ:

שחיטתו פסולה. ותקרובת ע"ז לא הויא כדפי' ר"ע ז"ל. והקשו תוס' דהא לעיל א"ר אליעזר שחיטתו פסולה אע"ג דאסורה אף בהנאה כדקתני שסתם מחשבת נכרי לע"ז ותירצו דהכא דייקינן בגמרא דלא הוי זבחי מתים מדלא קתני בהדיא הרי אלו זבחי מתים אבל לעיל איידי דאמרי רבנן כשרה אמר ר' אליעזר פסולה ע"כ:

שנים אוחזין. תוס' פ"ק דחולין ד' י"ד. ופי' הר"ן ז"ל שנים אוחזין ושוחטין זה בראשו וזה בקתו ע"כ ובטור א"ח סי' ב':

אחד לשם אחד מכל אלו ואחד לשם דבר אחר שחיטתו פסולה. כך מצאתי מוגה ובגמרא מוקמינן לה בישראל משומד דנכרי אוסר דבר שאינו שלו לכ"ע אבל ישראל לצעורי קא מכוין ואינו אוסר ואפילו אית ליה שותפות בגויה דאינו מתכוין לאסור אלא לצער חברו. וכתב הר"ן ז"ל הלכך השוחט בהמת חברו לע"ז לא מיתסרא בהנאה ומיהו איכא מ"ד דבאכילה אסורה ואפילו שוחט בהמת חברו לשם הרים ונתכוון לרפואה וכיוצא בה אסורה באכילה שכל שיש בו סרך לע"ז מיתסרא באכילה וליכא למימר לענין איסור אכילה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו דהכא לאו איהו אוסר לה אלא דלא שרי לה וה"ל כאילו לא נשחטה אלא שמיתה מאליה ע"כ:

משנה ט

אין שוחטין לא לתוך ימים וכו'. ביד פרק שני דהלכות שחיטה סי' ד' ה' ו' ובטור יו"ד סי' י"א י"ב:

אבל שוחט הוא לתוך עוגא של מים. לישנא אחרינא לתוך העוגל והיא היא רש"י ז"ל. ובערוך ג"כ הביאו בערך עגל. וספר אחר גורס אוגן של מים ופי' כגון ספל שלשין בו מלשון וישם באגנות. וכן נראה שהוא גרסת הר"ן ז"ל שפי' אוגן מלשון אגן וקאמר דאע"ג דלתוך הכלים אסור כל שיש בו מעט מים שרי דתו ליכא משום חשדא ע"כ. וכן הוא גירסת החשב"א ז"ל:

ובספינה ע"ג כלים. פי' ובלבד שלא ישחוט לתוכן:

כל עיקר. ואפילו בחצרו או בביתו אבל הרוצה לנקר את חצרו שלא יתלכלך בדם עושה מקום חוץ לגומא ושוחט והדם שותת ויורד לגומא. וראיתי שה"ר יהוסף ז"ל מחק מלות כל עיקר:

ובשוק לא יעשה כן. שאין אדם חש לנקר את השוק ואם עשה כן צריך בדיקה אחריו שמא מין הוא לע"ז ויבדלו מפתו ומיינו רש"י ז"ל. ואיתה בתוס' פ"ק דע"ז ד' י"ב. וכתב הרמב"ם ז"ל שם ביד ואם שחט לתוך הגומא אסור לאכול משחיטתו עד שיבדקו אחריו שמא רשע הוא. והרשב"א ז"ל כתב בספר תורת הבית מסתברא מדקאמר שצריך לבדוק אחריו שמא רשע הוא אף שחיטתו פסולה מספק וכיון דתנא אינך כולהו במתני' בהדי הדדי כולן אסורות מספק אלא שאני תמה כיון דתני לעיל מינה השוחט לנכרי שחיטתו פסולה ותני בסיפא דמתני' השוחט לשם עולה שחיטתו פסולה ותני הא באמצע אם איתא דשחיטתו פסולה היכי לא תני בהא נמי השוחט לשם ימים וכו' שחיטתו פסולה ולפיכך אפשר לומר דשחיטתו זו כשרה היא שאף הוא אין מחזיקין אותו ברשע ואין מוציאין אותו מחזקת כשרותו הראשונה מיד אלא אחר בדיקה וזה נ"ל עיקר ואף מדברי

רש"י ז"ל נראה כן שהוא ז"ל פי' צריך בדיקה אחריו שמא רשע הוא ויבדלו מפתו ומיינו דאלמא דאין הבדיקה כדי להכשירו אלא כדי לפוסלו דעד שיבדוק ונמצא רשע אין פוסלין אותו ואף שחיטתו כן עכ"ל ז"ל:

משנה י

השוחט לשם עולה וכו'. פ' שני דהלכות שחיטה מסי' י"ז עד סי' כ"ב. ובטור יו"ד סימן ה'. ובגמרא א"ר ינאי לא שנו אלא תמימים אבל בעלי מומין מידע ידעי דמשקר ואפילו לשם דבר נידר ונידב כשרה ור' יוחנן אמר אפילו בבעלי מומין נמי לא זימנין דשדי ביה מידי אמומא ולא ידיע וסברי תם הוא ומותר לשחוט קדשים בחוץ. ומינה דשוחט אווזים ותרנגולים וכיוצא בהן כיון דכ"ע ידעי דאין אלו קריבין לגבי מזבח אלא תורין ובני יונה בלבד מידע ידינו. דמשקר וכשרה. הר"ן ז"ל:

זבחים. היינו שלמים ואית דגרסי שלמים בהדיא. בסוף דבור ר"ע ז"ל נראה שצ"ל וכן שלמים וכולם וכן הוא מוגה בתלמוד הרב בצלאל אשכנזי ז"ל:

לשם אשם תלוי. מצינו שהכשיר הכתוב אשם תלוי ליקרב וליאכל היכא דהוחזק ספק חטא דחיוב כרת על פי שני עדים שאמרו לו ספק אם אכלת החתיכה והאי נמי אנן סהדי דכל יומא בספק חטא הוא עומד. רש"י ז"ל:

פסח. משום דפסח בשאר ימות השנה שלמים הוי מיקרי דבר הנידר ונידב:

תודה. פשוט הוא דבא בנדר ונדבה. ומבואר הוא בכמה דוכתי גם ביד פ"ט דהלכות מעשה הקרבנות:

ור"ש מכשיר. פי' הקונטרס דלא חייש למראית העין וריב"א ז"ל מפרש דלא שייך כלל לר"ש מראית העין דדומה כמקדיש ע"מ לשחוט בחוץ ור"ש לטעמיה דאמר בפ' בתרא דמנחות הרי עלי עולה ע"מ שאקריבנה בבית חוניו ר"ש אומר אין זו עולה וטעמא דשלא התנדב כדרך המתנדבים וכדאמרינן במתני' דבפ' המנחות והנסכים ובהדיא תניא בתוספתא אהך דהכא ור"ש מכשיר שאין כיוצא בזה מתנדב אר"ש ומה אם אמר הרי עלי עולה לשוחטה בעבר הירדן שמא עולה היא. תוס' ז"ל:

שנים אוחזין וכו'. הדר תניא הכא לאשמועינן דאפילו בדרבנן כגון הני שחיטתו פסולה אם אחד שוחט לשם אחד מכל אלו. ונלע"ד דהאי פסולה דכולה האי מתני' דוקא באכילה אבל בהנאה מותרת ומ"מ ספק אצלי אי מטמאה במשא כנבלה מדרבנן אי לאו. ונ"ל דאע"ג דמתני' דשנים אוחזין בסכין דלעיל גבי שוחט לשם הרים וכו' מוקמינן לה בגמרא בישראל משומד אליבא דהנך אמוראי דס"ל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו כדכתבינן לעיל וקיימא לן כותייהי אבל ישראל אע"ג דאית ליה שותפות בגויה לא

מצי אסר דאמרינן לצעוריה קא מכוין לפי' התוס' והרא"ש ז"ל וכמו שרמזתי לעיל הכא שפיר מיתוקמא בדאית ליה שותפות דכיון דטעמא לא הוי אלא משום חשש מראית העין החשש לעולם במקומו עומד ואפילו לית ליה שותפות בגויה כיון דאין אסור אלא באכילה נ"ל דמצי אסר לכ"ע וקצת סיוע מצאתי לדברי ממה שכתב הר"ן ז"ל וכתבתיו לעיל סוף סי' ח' וז"ל הלכך השוחט בהמת חברו לע"ז לא מיחסרא בהנאה דהלכה דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ומיהו איכא מ"ד דבאכילה אסורה ואפילו שוחט בהמת חברו לשם הרים ונתכוין לרפואה וכיוצא בה אסורה באכילה שכל שיש בו סרך לע"ז מיתסרא באכילה וליכא למימר לענין איסור אכילה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו דהכא לאו איהו אסר לה אלא דלא שרי לה וה"ל כאילו לא נשחטה אלא שמתה מאליה עכ"ל ז"ל. ומינה ילפינן דהכא נמי דלא מיתסרא אלא באכילה אע"ג דלית ליה שותפות בגווה נאסרה באכילה משום מראית העין שמא יאמרו מותר לשחוט קדשים בחוץ כך נלע"ד אע"ג דאיכא למידחי. אח"כ מצאתי שכתוב בבית יוסף סוף סי' ה' דיו"ד דלהרמב"ם ז"ל גם פה אם אין לו שותפות בה אינה אסורה ולדעת הרא"ש ז"ל שסובר במתני' דלעיל דאפילו אם הוא שותפו אינו אוסר נתן שם בית יוסף טעם לדבר דהכא אפילו אין לו שותפות בה אסורה קרוב לטעם שכתבתי וז"ל בקיצור דכיון דהכא אין איסורו מן הדין אלא מפני מראית העין כי לא הוי דידיה מאי הוי מאן דחזי סבר דדידיה היא ואתי למישרי קדשים בחוץ הלכך אפילו אין לו שותפות בה אסורה. והרמב"ם ז"ל אע"ג דמשמע דאיהו נמי לא אסר בהני אלא מפני מראית העין שכתב שזה השוחט קדשים בחוץ מ"מ סבר דאם אין לו בה שותפות אינו אוסרה דכל ששוחט בהמה שאינה שלו לשם דבר פסול קלא אית ליה עכ"ל ז"ל:

לשם אשם תלוי. על שם שאשם תלוי נקרא על שם ספיקו קרי להו להנך אשם גזלות וכולהו אשם ודאי:

לשם חטאת. אע"ג דאמר לשם חטאתי אם אינו מחויב חטאת מידע ידעי דמשקר אבל מחויב חטאת אימא לשם חטאתו הוא עושה:

לשם אשם ודאי. פי' לשם אשם סתם דאי לא תימא הכי קשיא קצת דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא ומ"מ בפי' הרא"ש ז"ל בפ"ק דנדרים ד' ו' צ"ע. והרמב"ם ז"ל שם בפ' שני דהלכות שחיטה מנה אשם תלוי ואשם ודאי שניהם עם אותם שאינם נידר ונידב וכתוב בב"י דס"ל ז"ל דאע"ג דסתם לן תנא הכא כר' אליעזר דבפ' בתרא דכריתות כיון דהתם בכריתות במחלוקת היא שנויה נקטינן כחכמים ולא חיישינן להאי סתמא דדילמא סתם ואח"כ מחלוקת הוא ע"כ:

לשם תמורה. אע"ג דאמר לשם תמורת זבחי אם אין לו זבח בתוך ביתו כשרה ולא חיישינן דילמא מאן דחזי סבר דאית ליה מ"ט דאי הוה ליה מידע הוו ידעי שרגיל להודיע שלא יבאו לידי מעילה: בפי' ר"ע ז"ל ושאינו נידר ונידב לאתויי עולת יולדת שאם אמר לשם עולת יולדת בפירוש כשרה ע"כ. אמר המלקט בגמרא א"ר אלעזר והוא דאין לו אשה אבל אם יש לו אשה אימור לשמה הוא עושה ואמר רבי אבהו והוא שאמר בפי' לשם עולת אשתי. אבל רש"י ז"ל לפי גרסתו דלא גריס בגמרא להא דר' אלעזר ור' אבהו מפרש דבשיש לו אשה מיתוקמא מתני' ואצטריך לתנא למתנייה בזה הכלל דמהו דתימא ניחוש דמאן דחזי סבר בצנעא אוליד או אפיל קמ"ל דאפילו מפלת קלא אית לה ולזו הגירסא נראה שהסכים הרא"ש ז"ל וז"ל ושאינו נידר ונידב לאתויי עולת יולדת ואפילו יש לו אשה דאם איתא דילדה או הפילה קלא אית ליה ע"כ. אכן מ"מ בפי' ר"ע ז"ל צריך להגיה דמפלת אין לה קול ונמצא וכו' שהוא מפרש כגרסא שבתלמוד שכן פי' ג"כ הרמב"ם ז"ל וז"ל ושאינו נידר ונידב לאתויי עולת יולדת כגון שישחוט אותה ויאמר הרי זו עולת יולדת של אשה פלונית ואותה אשה אינה חייבת קרבן לידה בשום צד וענין ויעלה על הדעת כי מה שאמר זה אינה אלא נדבה הואיל ואין האשה הזאת מחוייבת עולה ויהיה הנשחט פסול לפיכך הודיענו שהוא כשר לפי שאנו יכולים לומר שמא הפילה שהיא חייבת קרבן. ואי אפשר לאדם להתנדב חובה ולפיכך שחיטתו כשרה שהמפלת אין לה קול ולפיכך אין אנו יכולין לומר אם איתא דאפל קלא אית לה ע"כ:
זה הכלל דבר שהוא נידר ונידב השוחט לשמו פסול ודבר שאינו לא נידר ולא נידב השוחט לשמו כשר. כך מצאתי מוגה. וביד פי"ד דהלכות מעשה הקרבנות סי' ח':

פרק ג

משנה א

ואלו טרפות. פ' השוחט (חולין ד' ל"ב) רמי מתני' דהכא דקרי לפסוקת הגרגרת טרפה אמתני' דפירקין דלעיל דקתני ופסק את הגרגרת והודה לו ר' עקיבא דהויא נבלה וכיון דחזר בו ר' עקיבא מתני' דקרי לה טריפה מני. ומשני דמתני' אלו אסורות קתני ויש מהן נבלות ויש מהן טרפות ולעולם פסוקת הגרגרת נבלה והא דלא קתני עשאה גיסטרא וניטלה ירך וחלל שלה דקיימא לן דהויא נבלה כי קתני נבלה דלא מטמאה מחיים אבל נבלה דמטמאה מחיים כנון הני לא קתני ור' יוחנן במסקנא תירץ משנתנו של כאן קודם חזרה וההיא לאחר חזרה ומשנה דאלו טרפות אחר שנשנית לא זזה ממקומה וההיא לאחר חזרה ואע"פ שאותה קודמת אין סדר למשנה ואע"ג דבחדא מסכת אמרינן בלפני

אידיהן יש סדר למשנה ה"מ סתם ואח"כ מחלוקת או מחלוקת ואח"כ סתם שהקפידו חכמים בסדורו משום דמחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם אבל במילי אחרנייתא לא קפדינן אסדרא אבל בכאן לא חשיב מחלוקת ואת"כ סתם כיון שבמחלוקת כבר הודה ר' עקיבא. כך נלע"ד. וכתבו תוס' ז"ל לפי תירוץ ראשון דהא דלא קתני במתני' נשברה מפרקת ורוב בשר עמה דאמר זעירי שהיא נבלה משום דאינה נבלה אא"כ נפסק נמי חוט השדרה והא תני ליה דבנפסק חוט השדרה לחוד אסור ע"כ. וכתבו עוד תוס' ז"ל אלו טרפות אי גרסינן אלו ניחא ואי גרסינן ואלו יש לפרש דקאי אפלוגתא דר' ישבב ור' עקיבא והודה לו ר' עקיבא דנבלה וקאמר השתא ואלו הן הטרפות או קאי אכל הני דשחיטתן פסולה דלעיל דהוי פיסול שאירע בשחיטה והוי נבלה וקאמר הכא ואלו הן הטרפות ע"כ. ועיין עלה בתוס' דבפ"ק דשבת ד' י"ג ע"ב גבי ואלו מן ההלכות. ובטור יו"ד כוליה פירקין מפוזר מתחלת סימן כ"ט עד סוף סי' ס':

נקובת הושט. ביד פ"ג דהלכות שחיטה סי' כ' ושם כתב דנקובת הושט נבלה היא והכי אסיקנא בפ' השוחט דנבלה היא ולא טרפה:

ופסוקת הגרגרת. ביד שם סימן כ"נ. ובפי' ר"ע ז"ל ועובי התנוך היא הרצועה העבה המחברת את הטבעות:

ניקב קרום של מוח. ביד שם פ' ששי סי' ג':

ניקב הלב לבית חללו. ביד שם בסימן ה'. ולשון הטור בראש סימן מ' הלב יש לו שלשה חללים אחד גדול ואחד קטן בימים ואחד קטן בשמאלו וז"ל רש"י ז"ל חלל קטן הרבה חדרים קטנים יש לו סביב סמפון גדול אמצעי שבאומה ע"כ:

נשברה השדרה. ביד שם בהלכות שחיטה רפ"ט. ובערוך גריס השזרה בזי"ן ושזרה היא שדרה והוא העצה וכדמתרגמינן לעומת העצה לקבל שזרתא ע"כ. ופי' נשברה השדרה ונפסק החוט שלה חדא היא וטרפות דידה משום חוט הוא וכדמפרש ר"ע ז"ל וכמו שכתבנו בשם תוס' ז"ל [עי' בתוי"ט]. ומחק ה"ר יהוסף ז"ל מלות נשברה השזרה וכתב בס"א גרסינן כמו בדפוס וצ"ע כי לקמן משמע שיש לגרוס נשברה השדרה דהא קאמר לקמן נשברה השדרה ולא נפסק החוט גבי ואלו כשרות משמע שכאן יש לגרוס ג"כ נשברה השזרה אך אינו ראיה דהא לקמן נמי גרסינן נפחתה הגולגולת ולא ניקב קרום של מוח וברישא ל"ג אלא ניקב קרום של מוח עכ"ל ז"ל:

ניטל הכבד. פרק מי שאחזו (ניטין ד' ס"ט) ותוס' פ"ק דשבועות ד' ד': והכי פרכינן בגמרא ניטל הכבד ולא נשתייר הימנה כלום הא נשתייר הימנה אע"ג דלא הוי כזית והתנן בסיפא ניטל הכבד ונשתייר הימנה כזית כשרה הא פחות מכזית טריפה ומשני

אמר רב יוסף לא קשיא הא ר' חייא הא ר"ש בן רבי כי הא דר' חייא זריק לה פי' לבהמה שלא נשתייר בה כזית מן הכבד דקסבר שהיא טרפה ור"ש בן רבי מטבל בה וסימניך עשירים מקמצים ולפי זה הפירוש רישא ר"ש בן רבי וסיפא ר' חייא אבל לפי הפירוש השני שהביא רש"י ז"ל רישא ר' חייא וסיפא ר"ש בן רבי דבעי כזית. וביד פ"ח דהלכות שחיטה סי' כ"א כ"ב:

הריאה שניקבה. ביד שם פ"ז:

או שחסרה. ביד שם פ"ח. ובגמרא פריך כיון דתנא ניקבה למה לי למיתני חסרה ומפרש דלר"ש אצטריך לאשמועינן דאפילו ר"ש מודה בחסרה דלא בעי' שתנקב לבית הסמפונות:

ניקבה הקיבה ניקבה המרה ניקבו הדקין. ביד שם סי' ו' י' י"ג:

הכרס הפנימית. ביד שם סי' י"א וכתבו תוס' ז"ל דניקב כיס השתן שמא הוי בכלל ניקבו הדקים ע"כ:

או שנקרע רוב החיצונה. ביד שם פ"ט סי' ה':

ר' יהודה אומר הגדולה טפח וכו'. כתב הר"ן דאפשר דגם בהאי רישא לא בא ר' יהודה לחלוק אלא לפרש דאיכא למימר דמאי דקאמר ר' בנימין בר יפת בגמרא דר' יהודה לא בא לחלוק אלא לפרש אכולה מתני' קאי. וכתוב בבית יוסף טור יו"ד סימן מ"ח שכתב הרמב"ם ז"ל אע"פ שאין בארך הקרע טפח טרפה הואיל ונקרע רובה עכ"ל ז"ל ונ"ל דה"ה לרוב רחבו דהא סתמא תנן ובקטנה רובה ל"ש בין רוב ארכה לרוב רחבה ע"כ:

המסס ובית הכוסת. תוס' פ' לולב הגזול (סוכה ד' ל"ד) ובתשובות הרשב"א ז"ל סימן שע"ג. ובתוס' דשבת ס"פ במה מדליקין נראה דגרסינן הֶמסס בְּהֶא והאה מן השרש ובנקודת סגול אבל בספר כתיבת יד לפי' רש"י ז"ל נמצא בלתי הֶא. וכן בהרמב"ם ז"ל בהלכות שחיטה פ' עשירי במנין שבעים טרפיות כתב חסר המסס נמצאו שני מססים ובערוך בערך מסס פי' שהאיצטומכא לפי שמעכלת המאכל נקראת המסס כמו והיה כמסיס נוסס. וי"מ הקבה שבה הַמָסוּ ע"כ. ותימה קצת שלא מנה אותן התנא לא מלמעלה למטה ולא מלמטה למעלה דאי מלמטה למעלה הוה ליה למיתני ניקבו הדקין ברישא ואחר כן ניקבה הקיבה ואחר כן המסס ואחר כן בית הכוסות ואי מלמעלה למטה ה"ל למיתני בית הכוסות ברישא קודם המסס ואחר המסס קיבה ואחר קיבה דקים ועוד דדקים ראוי למתנינהו בהדי בית הכוסות והמסס משום דכמו דדקים מגינים זה על זה כך בית הכוסות והמסס מגינין זה על זה ותו דניקבה המרה ראוי לשנותה בהדי כבד שהיא תלויה בה אלא דעל זו יש לתרץ דמשום דקיבה ומרה שניהם שמותם משותף

רצוני לומר דבין עור הקבה בין החלב הקרוש בתוכה שניהם שם אחד להם וכן ג"כ בין עור המרה בין מה שבתוכה שניהם קרויים מרה אלא שיש לדחות דאי משום הא לחודיה לכל הפחות ליתני מרה ברישא ותו ק"ק הכרס הפנימית וכו' כיון דאית בה פלוגתא דר' יהודה ליתנייה בתר המסס ובית הכוסות כי היכי דלהוי סמוך קצת לאידך פלוגתא דר' יהודה:

שניקבו לחוץ. עיין בהר"ן ז"ל שיישב מלת לחוץ לכל הפירושים אשר הביא שם ע"ש. וכתוב עוד בהר"ן ז"ל וכתבו בתוס' דכולהו הני דתנן בהו דאם ניקבו טרפה כ"ש ניטלו והיינו דלא תנן לקמן במתני' דואלו כשרות ניטלה הקיבה ניטלה המרה דכל מקום שהנקב פוסל כ"ש אם ניטל לגמרי חוץ מן הטחול דאם ניטל כשרה כדתנן במתני' דלקמן וניקב בסומכיה אמרינן דטרפה ומש"ה תנא ניטל הטחול דאם איתא דכל הנקובים שניטלו כשרים מאי שנא טחול דנקט אלא ודאי בכל הנקובים אם נטלו טרפה חוץ מן הטחול ולפיכך שנאו בפירוש לומר שאע"פ שאילו שניקב טרפה ניטל כשרה ולפי זה ניטלה המרה טרפה בין בעוף בין בבהמה. וכן כתב הרמב"ם ז"ל. ואע"פ שיש מינים בעופות שאין להם מרה כלל כגון תורין ובני יונה אין למדין ממין על שאינו מינו. מיהו הרב בעל הלכות ז"ל כתב האי ריאה דלית בה מרה טעמינן לה בדוכתא דכבד אי מריר כשרה דבלועה הוא במקומה ואי לא מריר טרפה דלא הוה בה לעולם ע"כ. ומ"מ הרי הוא מסכים למה שכתבנו שבמה ששנינו בו ניקב טרפה כ"ש ניטל וכל ששנינו בו ניטל כשרה וכ"ש ניקב ונפסק ושאר לקיות חוץ מן הטחול והכליות דבטחול תנן ניטל כשרה ובגמרא אמרינן דאי ניקב טרפה וכדכתיבנא ובכליות נמ' תנן דאילו ניטלו כשרה ובגמרא אמרינן דלקתה בכוליא אחת אי מטי לקותא למקום חריץ טרפה ע"כ:

נפלה מן הגג. ביד בפ"ט דהלכות שחיטה סי' ח':

נשתברו רוב צלעותיה. ביד שם רפ"י.

ודרוסת הזאב. ביד שם פ"ה סי' ד' ה' ו'. ורוב הפוסקים הסכימו דר' יהודה לפרש דברי חכמים בא ולא לחלוק:

דרוסת הגס. פי' היינו עוף ידוע הנקרא אסטור או פלקון וה"ק ודרוסת [הגס] שבמיני הנץ. [הגה"ה יש מגיהין שבמיני הגס ונכון הוא למי שיעמיק העיון שם בדברי הר"ן ז"ל]. בעוף הגס שאין לפרש ודרוסת הגס שכל שהוא גס מן הנץ יהא לי דריסה בעוף הגס מדאמרינן בגמרא בעופות מן הנץ ולמעלה הר"ן ז"ל. ועיין עוד שם וכן הסכימו רוב המפרשים דוק בטור יו"ד סי' נ"ז: וכתבו תוס' ז"ל וגם רבינו פרץ ז"ל בכתיבת יד בזבחים פרק חטאת העוף בסופו בעופות לא שייך למימר מין גסה ודקה אע"ג דמצינו בלשון

משנה עוף הדק ועוף הגס לאו משום דשני מינים הם דלעולם לא יהיו שני מינים רק היכא דבלשון המקרא שני מינין הן ע"כ ובערוך הביאו בערך גז ופי' יש אומרים שהוא הינשוף ויש שקורין אותו בלע"ז פלקוני. וכן כתבו תוס' ז"ל דרוסת הגז גרסי' בתוספתא ובערוך וכן יסד הפייט בסליחות בתוחלת ישראל מדרס גז ונץ אפרוחים קרוצים וטעמא דדרוסה לאו משום דסופה לינקב דא"כ בכלל נקובה היא ומהאי טעמא לא תני במתני' דמיא לדיותא ודמיא לבשרא אלא טעמא דדרוסה שהארס שורף וסופה למות ע"כ:

זה הכלל. לאתויי שבע מיני טרפיות וכו'. לשון רעז"ל עד ואם נשתייר בו כעובי דינר זהב שלא הגיע בו הנקב כשר כצ"ל. עוד בפירושו ז"ל לפי שאינם מפרשים הכרס החיצונה וכו'. אמר המלקט אלא פנימית וחצונה קרו בכרם עצמה:

כל שאין כמוה חי' טרפה. ביד פ"ד דה' מ"א סי' ט'. ובת"כ רוב פירקין בפרשת שמיני פרק שלישי ויליף לטרפות מקרא ולכשרות נמי מקרא: ועי' בתשו' הרשב"א סי' צ"ה:

משנה ב

ואלו כשרות בבהמה וכו'. ביד פ"ג דהלכות שחיטה סימן כ"ג ועיין בקולון שרש קל"ד. וכתב הר"ן ז"ל ואיכא למידק למה לי למיתני כל הני דכשרות ממילא ידעינן דמדתנא ואלו טרפות מכלל דכולהו אחריני כשרות וי"ל דכיון דתנא בואלו טרפות זה הכלל כל שאין כמוה חיה טרפה לאתויי מאי דמי ליה סד"א ניטל הטחול והכליות ולחי התחתון והאם נטולי נמי נינהו ודמיין לניטלה הכבד וטריפה קמ"ל וא"ת תינח הני אבל אחריני דנפקי מדיוקא דרישא מאי איכא למימר דהא מדתנא לעיל פסוקת הגרגרת טרפה מכלל דנקבה כשרה ומדתנא נמי ניקב הלב לבית חללו מכלל דניקב ולא בבית חללו כשרה ואחריני נמי דכוותייהו ואמאי איצטריך למיתנינהו וי"ל כולהו צריכי ניקבה הגרגרת איצטריך לאשמועינן שיעורא דעד כמה ואיכא למימר נמי דאיידי דאתא לאשמועי' דנסדקה לארכה כשרה פתח בניקבה. נפחתה הגולגולת ולא ניקב קרום של מוח נמי איצטריך סד"א כי קתני רישא ניקב קרום של מוח בלא פחת גולגולת קאמר והה"נ דכי נפחתה הגולגולת בלא קרום טרפה קמ"ל דנפחתה הגולגלת כשרה מיהו לא בכל פחת כשרה שאם נפחתה כסלע אע"פ שלא ניקב קרום של מוח טרפה. ניקב הלב ולא לבית חללו אע"ג דתנא ברישא ניקב הלב לבית חללו מכלל דכל שלא לבית חללו כשר איצטריך סד"א כל נקב מפולש לבית חללו מיקרי ולא אתא למעוטי אלא נקב שאינו מפולש להכי הדר ותני דכל שניקב שלא לבית חללו כשר. נשברה השדרה ולא נפסק החוט שלה אי לא תנא הכי הו"א דרישא דקתני נשברה השדרה ונפסק החוט שלה או או קתני דכי היכי דכי נפסק החוט שלה בלא שבירת שדרה טרפה ה"נ נשברה שדרה בלא

חוט טרפה קמ"ל דכשרה. ניטלה הכבד ונשתייר הימנה כל שהוא אי לא תנא הכי ה"א מאי לא נשתייר הימנה כלום דקתני רישא דליכא כזית דכל פחות מכזית כמאן דליתיה דמי להכי תנא ונשתייר הימנה כל שהוא לאשמועינן דאפילו פחות מכזית כשרה. המסס ובית הכוסות שניקבו זה לתוך זה איצטריך סד"א מאי לחוץ דקתני רישא נקב מפולש וכל שהוא כן אפילו במקום חבורן טרפה קמ"ל דכשרה ומאי בחוץ שלא במקום חבורן. ודאמרינן ניטל הטחול ניטלו הכליות כבר כתבתי בתחלת הפרק דכל מקום ששנינו ניטל כשרה אין אחד ממיני הטרפות פוסלין בו והיינו דבמתני' דאלו טרפות קתני ניקב כלומר וכ"ש ניטל. ובבבא דאלו כשרות קתני ניטל לומר דכ"ש ניקב וחדוש הוא שחדשו בטחול דטחול שניקב בסומכיה טרפה ולקתה בכוליא נמי אם מטי לקותא למקום חריץ טרפה כדאיתא בגמ' ומסתברא נמי דנטולה וחסרה בידי שמים דינם שוה בכל מקום ובכל מקום שהנטולה טרפה אע"פ שהנקב אינו פוסל באותו מקום אם חסרה טרפה הלכך חסרת כבד טריפה כאילו ניטלה דהא אמרינן לקמן לא שנו אלא שחסר ויתר ביד אבל ברגל טרפה משום דכל יתר כנטול דמי כלומר כנטול האחר וה"ל כחסר בידי שמים שהרי לא ניטל כלל אלא שרואין אותו כאילו ניטל ואפ"ה טרפה אלמא חסר בידי שמים כחסר בידי אדם עכ"ל ז"ל. ומוכח מפירושו ז"ל דגרסינן ניטל הכבד ונשתייר הימנה כל שהוא וכן ברב אלפסי ז"ל וכך אני זכור ששמעתי ג"כ בילדותי גירסא זו מפי הרב בצלאל אשכנזי ז"ל וכן הגיה ג"כ ה"ר יהוסף ז"ל. ובודאי דהיינו דלא כהלכתא שכן כתב הרב אלפס ז"ל עצמו גבי רישא דמתני' וז"ל ולא נשתייר הימנה כלום אוקימנא לר"ש ולאו הכי הלכתא אלא בעינן ונשתייר כזית במקום מרה וכזית במקום חיותה והוא מקום שהיא תלויה בו ע"כ. ומ"מ קשה לע"ד על גירסא זו הקושיא של הגמרא שכתבתי לעיל בפירקין דפריך רישא אסיפא ומשני לה וליכא למימר דכיון דלא גריס הכא בסיפא ונשתייר הימנה כזית לא גריס נמי בגמרא ההוא דיוקא דדייקי' דקשיא רישא אסיפא ועל דרך שכתב בכגון זה הר"ן ז"ל בפ' שבועות שתים בתרא דף שי"ג גבי שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה לדעת הרי"ף ז"ל שכיון שאינו גורס במשנתנו הך שבועה שלישית אף בגמ' לא היה אפשר שיגרוס ההוא דיוקא וכו' דהא כתב כאן הרי"ף ז"ל עצמו גבי רישא דמתני' דאוקימנא לה כר"ש בו רבי וכמו שכתבתי וצ"ע לע"ד. וחזר הר"ן ז"ל והכריח דנפחתה הגולגלת דקתני מתני' היינו דוקא בשלא נפחתה כסלע אבל כסלע טרפה והאי דנקיט לה סתמא נפחתה הגולגלת היינו טעמא לפי ששנינו ניקב קרום של מוח טרפה אשמעינן שאין נקב פוסל בגולגולת כמו שפוסל בקרום של מוח עכ"ל ז"ל וע"ש עוד: בפי' רעז"ל ואם כאיסר או פחות כשרה וכן הלכה. אמר המלקט אמת

שכן פי' הרמב"ם ז"ל מכל מקום איני יודע מנין לו לרעז"ל לפסוק כן דהא בגמ' מסיק ר' יוחנן דלחומרא אמרי' עד ועד בכלל אבל הכא דאי אמרת כאיסר כפחות מאיסר הוי קולא אמרי' כאיסר כיתר מכאיסר ועד ולא עד בכלל וכן הביאו הרי"ף והרא"ש ז"ל וכן כתב הרמב"ם ז"ל עצמו בפ"ג דהלכות שחיטה סימן כ"ג וז"ל גרגרת שנפסק רוב חללה במקום הראוי לשחיטה ה"ז נבלה וכן אם ניקבה כאיסר ע"כ וכן כתוב בטור יו"ד סי' ל"ד ואם ניקבה אפילו יש בה חסרון כל זמן שאין בנקב כאיסר כשרה ואם חסרה כאיסר טרפה ע"כ:

ניטל הטחול. ביד בפ' ששי דהלכות שחיטה סימן כ':

ניטלו הכליות וכו'. ביד שם פ"ח סימן כ"ג כ"ה כ"ו. ובספר הרוקח סימן שצ"ו ניטלו הכליות כשרה או ניטלה אחת או אם נמצאו שלש או ד' כשר דאמרי' בבכורות פ' על אלו מומין את שתי הכליות ולא אחד ולא שלש ודוקא למזבח אבל להדיוט מותר ע"כ וכן ביד בהלכות איסורי מזבח פ' שני סי' י"א. וכתוב בספר כל בו דלפי דעת הראב"ד ז"ל שכתב דהא דאמרי' בגמ' כוליא שהקטינה בבהמה דקה עד כפול ובגסה עד כענבה והם בכלל טרפה דוקא שהקטינה מחמת חולי אבל אם היתה בתולדתה כשרה נצטרך לפרש דהא דתנן ניטלו הכליות כשרה ר"ל שנבראת כך חסרת הכליות שאם ניטלה ע"י חולי כיון שהקטינה לפחות מכשיעור כבר נאסרה ואיך תחזור להכשרה כשגמרו לכלות ולהמק ע"כ:

ניטל לחי התחתון. לשון הרמב"ם ז"ל שם ביד פ"ח ניטל לחי העליון טרפה אבל ניטל התחתון כגון שנגמם עד הסימנים ולא נעקרו ה"ז מותרת ע"כ. ועל זה נשאל שהשואלין היו סבורין לומר ניטל לחי התחתון כשרה לרבותא נקט תחתון ואע"פ שנראה כעקור וכ"ש לחי העליון והאריך להשיב דאדרבא איפכא הוא שחיות הבהמה ונשימתה תלוי בלחי העליון ובסוף דבריו ז"ל כתב וזהו שאמרתם שלא שמעתם ולא ראיתם בשום חבור מי שמנה טרפה זו הרבה דברים לא הזכירו המפרשים מפני שלא שמו דעתם להם וכשיבין אותם האדם יראו ע"כ:

ניטלה האם. היא טרפחת היא שלפוחית פי' הרחם:

וחרותה בידי שמים. אית ספרים דגרס וחרותה בידי שמים כשרה וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל: בפי' רעז"ל ובחורף מביא כלי חרס שחור. אמר המלקט הרמב"ם ז"ל פי' כלי חרס אדום ע"כ ולאו דוקא אדום ולאו דוקא שחור אלא כל שאינם לבנות אינן מצננות. ובגמ' חרותה בידי אדם טרפה ר"ש בן אלעזר אומר אף בידי כל הבריות:

הגלודה. ר"מ מכשיר. בגמ' בברייתא תניא א"ר שמעון בן אלעזר חזר בו ר"מ. ובר"פ דם הנדה בלשון ראשון אמרי' ר"מ מכשיר דעור גזעו מחליף והדר בריא ואפי' רבנן לא קפסלי אלא דאדהכי והכי שליט בה אוירא ומתה ולעולם גזעו מחליף ובלשון אחרון אמרי' וחכמים פוסלין משום דאין גזעו מחליף ואפי' ר"מ לא קא מכשר אלא משום שמתקשה בשרה ונעשה כעור וחיה ולעולם אין גזעו מחליף וגבי עורו של אדם נמי מטמא דדמי לעצם אדם דאין גזעו מחליף וכדתנן בפ"ג דאהלות סי' ג'. וביד שם פ"ט סי' ז'. ושם פסק לחומרא דבעי' שישתייר כסלע על פני כל השדרה וכרוחב סלע על כל פרק ופרק מאבריה וכרוחב סלע על מקום טבורה אבל כאן בפי' המשנה כתב ז"ל דסגי ברוחב כסלע על פני כל השדרה וכמו שפי' רעז"ל וכן היא דעת הרי"ף ז"ל:

משנה ג

ואלו טרפות בעוף. ביד פ' ששי דהלכות שחיטה סי' י"ז:

הכתה חולדה על ראשה. ביד שם פ' עשירי סימן ז'. וכתב ז"ל בפירושו כל שכן מי שהוא גדול ממנה ע"כ. ונלע"ד דהא דקתני הכתה חולדה על ראשה מקום שעושה אותה טרפה ולא קתני ניקב קרום של מוח סתמא ואנא אמינא כיון דניקב קרום של מוח יהיה כשיהיה בין ע"י חולדה בין ע"י זריקת אבן בראשה או ע"י דבר אחר לאשמועי' אגב אורחיה הא דאמרינן לעיל בגמ' בשמעתתא ddרוסת הזאב דיש דריסה לחולדה בעופות והיינו דקתני הכתה חולדה על ראשה מקום שעושה אותה טריפה פי' דהיינו בנקיבת קרום של מוח וזהו הכרח לומר דהכתה דמתני' היינו בשניה דאי ביד אינו מקום מיוחד לעשות אותה טרפה אלא בכל מקום שכנגד החלל מיטרפא ביה והיינו נמי דלא קתני הכתה חולדה על ראשה וניקב קרום של מוח דאי הוה קתני הכי הוה משמע נמי דלא מיירי אלא בראש העוף בלבד אבל השתא דקתני מקום שעושה אותה טרפה מיירי בכל דוכתא שעושה אותה טרפה ובכל גוונא שהכתה אותו אלא דאי הכתה בשיניה מפרשינן דוקא בנקיבת קרום של מוח ואי הכתה בידה נמי מטרפה בכל מקום שעושה אותה טרפה דהיינו כנגד כל החלל כנלע"ד:

ונחמרו בני מעיה. בערוך גריס ונחמדו בדלית ופירושו נתחממו כמו לחם חמודות ויש ששונה ונחמרו בריש ע"כ וכן פי' גבי וחומדת את בני מעיו דבר"פ ארבע מיתות וכן כתב ג"כ רד"ק ז"ל בשרש חמד. וגם ה"ר יהוסף ז"ל כתב שכן מצא בספרים:

אם ירוקים פסולים וכו'. יש גורסים אם ירוקים פסולה אם אדומים כשרה. ותנא ליה בעוף. משום דרגילא ביה מילתא טפי מבהמה דבהמה איידי דעורה קשה לא מיקרי לה הכי אבל אי הוי ודאי טרפה. והרמב"ם ז"ל התיר וכן כתב בפ' עשירי דהלכות שחיטה

ושתי טרפות יש בעוף יתר על הבהמה ואע"פ שיש לה אותם האברים ואלו הן עוף שנשתנה מראה בני מיעיו מחמת האור ועוף המים שניקב עצם ראשו ע"כ והראב"ד ז"ל השיגו שם וכבר האריך בוה הר"ן רל וכתב עוד שם אהא דאמרי' בגמרא לא אמרו אדומים כשרה אלא בלב וקורקבן [הגה"ה אין הכבד דומה ללב וקורקבן שהלב והקורקבן בכל מקום שישתנו אפילו במשהו טרפה דהוי דניקבו אבל הכבד אין איסורה מחמת עצמה דהא אפילו ניטלה כשרה אלא מחמת הבני מעים הסמוכין אצלם הלכך אין שנוי מראה אוסר בה אא"כ נשתנה כנגד המעים והיינו ראש הדק שלה וכלפי פנים ולא שכנגד הצלעות שאנו אומרים כיון שלקתה כנגד המעים אפילו בכל שהוא ודאי לקו גם בני המעים אפילו הם לפנינו ואין רואין בהם שום ריעותא אפילו הכי טריפה דכל שהוריקו כנגד בני המעים בידוע ששלט האור בהם אלא שאין ירקותן ניכר בהן כמו בכבד וכן אם הוריקה הכבד אפילו במשהו כנגד המרה טרפה דהוי כאילו ניקבה המרה ואם הוריקה כנגד מקום חיותה בכדי שאם ינטל מקום הירקות לא ישאר כזית במקום חיותה טרפה דכל שהוריק מחמת מכות אש כנטול דמי דחום המכוה נוקב ויורד כנגדו והרי הוא כנטול ע"כ:]67 וכבד שדרכן להיות אדומים דבדידהו אם הוריקו מוכחא מילתא שהאור שולט בהן וטרפה. ואם אדומים כלומר אע"פ שהוסיפו אדמימות כשרה. אבל בדקים הוי איפכא שכיון שהם ירוקים אע"פ שהוסיפו ירקות כשרה שבמעט חום הם מוסיפים במראה שלהם אבל האדימו טרפה שאין משתנים ממראיתם אלא אם כן שלט בהן האור. וא"ת ואמאי נקט מתני' טפי אדומים שהוריקו מירוקים שהאדימו י"ל לרבותא אע"פ שדרך האש להאדים משכחת לה דאדומים כשרה ע"כ ועוד תירץ ע"ש. וכתוב בבית יוסף יורה דעה סימן נ' שדעת ה"ר יונה ז"ל שאף על פי שבלשון התנאים הכל בכלל בני מעים בלשון האמוראים אין בכלל בני מעים אלא כרס ודקים אבל לב וקורקבן וכבד וטחול לא ושהביא ראיה לזה מלשונות הגמרא:

דרסה וטרפה בכותל. ועולליהם תרטש ח"י תטרף. ירוטשו יטרפון. ואיתה להאי בבא פ' המביא דיום טוב דף ל"ד. והתם וגם הכא קאמר עלה אמר ר' אלעזר בר ינאי משום ר' אלעזר בן אנטיגנוס צריכה בדיקה אלא דהתם הגרסא כדכתיבנא והכא וגם שם בהרא"ש ז"ל והכא הגרסא גם בהרא"ש ר' אלעזר בן אנטיגנוס משום ר' אלעזר ב"ר ינאי ואפשר שלזה כיון רש"י ז"ל במה שכתב שם ה"ג אמר ר' אלעזר בר ינאי משום ר' אלעזר בן אנטיגנוס צריכה וכו':

ושהתה מעת לעת וכו' פ' הפרה דף ב'. וכתב הר"ן ז"ל לעיל תנן בבהמה נפלה מן הגג והשתא תני בעוף דרסה וטרפה בכותל האי כי אורחיה והאי כי אורחיה דאורחה דבהמה

דמתרסקת בנפילה ולא בדריסה ואורחיה דעוף דלא מתרסק בנפילה אלא מיד עומד ומהלך ושוב אין לחוש ליה ואין דרכו להתרסק אלא בדריסה וטריפה ורציצה אבל ה"ה גבי בהמה ורבותא קמ"ל שאפילו בעוף שחיותו קל אם שהתה כשרה בבדיקה וצריכה בדיקה אע"פ ששהתה מעת לעת ע"כ. ועוד האריך במשנה ובגמרא ע"ש. ודקתני מתני' אם ירוקים פסולים לאו דוקא לטמא כנבלה אלא כלומר טרפה וכן נמי פסולה דקאמר ר' יהודה בסמוך גבי נוצה. וביד פ"ט דהלכות שחיטה סימן י"ט כ': בסוף פי' רעז"ל שכל טרפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף כתוב בתשובות הרשב"א ז"ל סימן רצ"ד דטרפות שאמרו לא כל הטרפות בכלל אלא י"ח טרפיות שמנו אותן במשנת אלו טרפות והיינו דתני כל טרפות שמנו חכמים ולא קתני כל טרפות שאמרו בבהמה ותדע לך וכו' עד אלא מכאן למדנו שלא אמרו אלא באותן שמנו באלו טרפות אבל כל השאר יש שהן בעוף ויש שאין בעוף ואפילו אותן השנויין במשנת המקשה ע"כ:

משנה ד

אלו כשרות בעוף ניקבה הגרגרת או שנסדקה. רבותא קמ"ל דאע"פ שחיותא של עוף קלילא לא מיטרפא בסדיקת הגרגרת:

הַכָּתַּהּ חולדה על ראשה מקום שאין עושה אותה טרפה. שלא ניקב קרום של מוח. ומצאתי מנוקד הכתה הכ"ף קמוצה והה"א במפיק וגירסה נכוחה היא. ונלע"ד דהאי בבא דהכתה חולדה על ראשה מקום שאינה עושה אותה טרפה הדר תנייה הכא אע"ג דשמעי' לה מדיוקא דרישא דאלו טרפות בעוף אגב שאר בבות דיש בבות דאית בהו רבוהא אע"ג דבה גופה לית בה רבותא א"נ מצינן למימר דאתאי האי סיפא לגלויי ארישא דהכתה חולדה על ראשה וכו' דקתני ברישא דהיינו בנקיבת קרום דלא תימא עוף שחיותו מועט אפילו בשבירת עצם בלא נקיבת קרום יטרף קמ"ל האי יתורא דסיפא דדוקא בנקיבת קרום הוא דמיטרפא ואע"פ שכבר הראיתי פנים למעלה והכרח מתוך לשון המשנה דדוקא בנקיבת קרום מיירי חזר ורמזו רבינו הקדוש הכא נמי ביתורא דהאי סיפא אי נמי י"ל דבסיפא גופא אית בה רבותא ואתא לאשמועינן מאי דתני לוי בתוספתא כל טרפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף יתר עליהן עוף של מים או אווזים נמי דשכיחי במיא נשבר העצם אע"פ שלא ניקב קרום של מוח והיינו דקתני הכתה חולדה על ראשה מקום שאינו עושה אותה טרפה דהיינו בשבירת עצם דהיינו עוף דיבשה הא עוף של מים בשבירת עצם לחוד עושה אותה טרפה כך נלע"ד:

ניקב הזפק. כיס שהאוכל נקבע שם:

רבי אומר אפילו ניטל. וביד פ' ששי דהלכות שחיטה סי' י"ז:

יצאו בני מיעיה. לשון רעז"ל לא שנו וכו'. עד אינו יכול לחיות. אמר המלקט שנאמר הוא עשך ויכוננך מלמד שברא הקב"ה כוננות באדם שאם נהפך אחד מהם אינו יכול לחיות. וביד שם פ' ששי סימן ט"ו: בפי' רעז"ל אבל יצא לחוץ תנן בבהמה המקשה דהוי טרפה ע"כ. אמר המלקט משום ובשר בשדה טרפה:

נשתברו רגליה נשתברו גפיה נמרטו כנפיה. כך מצאתי מוגה. וכתוב בקולון שרש ל"ח בשם ספר אגודה שז"ל והא דאמרינן שנשתברו גפיה כשרה מיירי רחוק מן הפרק יותר באצבע אפי' כל שהוא אבל אם בתוך אצבע מן הפרק נשבר חיישינן שמא ניקבה הריאה ע"כ:

ר' יהורה אומר אם ניטלה הנוצה פסולה. ועיין בב"י יורה דעה סי' נ"ט. ובגמ' א"ר יוחנן ר' יהודה ור' ישמעאל אמרו דבר אחד דנוצה חשיבא כעור ר' יהודה הא דאמרן דחשיב לה כגלודה שניטל עורה ר' ישמעאל דתנן בפ"ק דטהרות דאמר הנוצה מצטרפת לענין טומאה לכביצה דחשיב לה שומר ומדחשיב לה כשומר לבשר אלמא הוי כמו עור וכשניטלה כאילו ניטל העור דהוי גלודה וטרפה ורבא דחי ע"כ ל"ק ר' יהודה אלא לענין אגוני אבל שומר לבשר לא חשיב שאין רגילות להצניע העוף עם הנוצה שלא יתלכלך א"נ ע"כ לא קאמר (ר' ישמעאל אלא לענין טומאה דחשיב שומר אבל לענין אנוני לא מגין:

משנה ה

אחוזת הדם. תוס' פ' לולב הגזול (סוכה דף ל"ב.) וביד שם פ' עשירי סימן ח'. וברפי"ב דהלכות רוצח ושמירת נפש:

ושאכלה הרדופני וכו' עד אכלה סם המות או שהכישה נחש מותרת משום טרפה ואסורה משום סכנת נפשות. פי' בערוך הרדופני אילן גדל על פני המים ועושה פרחים דומין לשושנים והם מרים ביותר והוא סם המות של בהמה ע"כ. ורש"י ז"ל פי' בפ' כל שעה (פסחים דף ל"ט) הירדוף עץ שהמתיק משה בו את מי מרה ואמרינן בסוטה נס בתוך נס שהוא היה מר והוא הירדוף ע"כ. ועיין במ"ש שם סימן ו'. ובגמ' רמי עלה דהתניא בברייתא אכלה הרדופני או סם המות כשרה ומשני ברייתא בסם המות דידה ומתני' בסם המות דאדם ופרכינן הא בברייתא קתני בהדיא הרדופני כשרה דהיינו סם המות דבהמה ומשני תרי גווני סם המות דבהמה קתני בברייתא ותרויהו להיתרא ותנא דמתני' חנא חד דבהמה להיתרא וחד דאדם לאיסורא ואע"ג דאיסור מים הרעים היינו משום שמא שתה מהם נחש כיון שהוא ספק וחששא רחוקה לא החמירו לאוסרה אפילו משום סכנות נפשות אבל בסיפא שנשכה ודאי נחש אסרוה משום סכנת נפשות והה"נ לספק נשוכה דצריכה בדיקה כדאיתא בגמ' כך נלע"ד. ועוד נלע"ד דבהמה שאכלה

הרדופני או צואת תרנגולים או שלקתה בחד מאלו החוליים אע"פ שהיא כשרה מ"מ בעינן שתפרכס דלא גרעא ממסוכנת דתנן בה לעיל פ' שני דבעי' פרכוס וכן משמע מדברי הרשב"א ז"ל שהביא ב"י ביורה דעה סימן ס':

או שהכישה נחש מ"מ או שנשכה:

משנה ו

סימני בהמה וחיה וכו'. פ"א דהלכות מאכלות אסורות סי' ב' י"ד מ"ו כ': ושם כתב ושאינו דורס ואוכל אם יש בו אחד מג' סימנים הללו ה"ז עוף טהור ואלו הן אצבע יתירה או זפק והיא המוראה או שהיה קרקבנו נקלף ביד ע"כ. עוד כתב אמרו הגאונים שמסורת היא בידיהם שאין מורין להתר עוף הבא בסימן אחד אלא אם היה אותו סימן שיקלף קרקבנו ביד אבל אם אינו נקלף ביד אע"פ שיש לו זפק או אצבע יתירה מעולם לא התירוהו ע"כ והביאו רעז"ל ועי' בתוי"ט וז"ל הרמב"ם ז"ל בפי' משנתנו וכשנדע שהבהמה הזו מותרת באכילה בשני הסימנים הנאמרים בתורה חייבים אנו לדעת אם היא חיה ומותר לאכול חלבה וטעונה כסוי דם או אם היא בהמה ואסור לאכול חלבה ואינה טעונה כסוי דמה והדברים המבדילים בין חיה לבהמה הם מה שאני אומר אם יוצאין מראש אותה הבהמה קרנים ואח"כ צומחין מהם קרנים אחרים כגון האיל הרי היא חיה בלי ספק ואינה צריכה סימן אחר אבל אם אין שם שום דבר צומח בהן רואים הקרנים הצומחים בראש אם היו דומות למי שלקח גוף פשוט שיש לו גובה ידוע ומתוקן הקצוות רוצה לומר שיהיו קרנותיו זוית נצבות ושזר אותו ופתלו כמו שעושין צמיד של זרוע אחר שפתלו עוותו עד שנוטה ואפי' כל שהוא ה"ז חיה כגון הצבאים והדומה להם לפי שקרני השור מעוותים ואין בהם נפתולים וקרני העזים מעוותים ונפתולים אבל נפתוליהם כמי שפתל דבר עגול שאין לו שפה חדה והבן זה ע"כ:

וסימני העוף לא נאמרו. בגמ' פריך ולא והתניא נשר מה נשר מיוחד שאין לו אצבע יתירה וזפק ואין קרקבנו נקלף ודורס אף כל כיוצא בו טמא תורין שיש להן אצבע יתירה וזפק וקרקבנם נקלף ואין דורסין ואוכלין טהורין אף כל כיוצא בהן טהורים ומשני אמר אביי לא נתפרש סימניהן מן התורה אלא מד"ס מדמנה תורין בטהורין והני איתנהו בהו ומנה נשר בטמאים ובד' סימנים הללו הם חלוקין ש"מ הן הן סימני טהרה. ועיין בספר קרבן אהרן פרשת שמיני שהאריך שם בפ"ה:

כל עוף הדורס טמא. וא"ת והיכי קים להו לרבנן הך מילתא וכי קניגי או בליסטראי היו שבדקו כל העופות טהורין ואין שום עוף טהור דורס הא אמרי' לקמן בגמ' דלעופות טהורין אין מספר וי"ל דשמא קבלה היתה מימות נח שהקריב מכל עוף טהור ובדק

את כולם ומסר לדורות שאין עוף טהור דורס אבל בשסועה לא שייך למימר הכי דאין זה מין בפני עצמו אלא ולד בהמה כדאיתא בפ' המפלת ומש"ה קאמר בגמ' לעיל מנין היה משה רבינו מכיר שסועה וכי קניגי היה או בליסטרי היה וקאמר אלא מכאן ילפי' תשובה לאומרים אין תורה מן השמים תוס' ז"ל. עוד כתבו ז"ל דורס פי' רש"י ז"ל מגביה מן הקרקע מה שאוכל ויש אומרים שדורס על המאכל ומעכבו מליכנס כולו לפיו וקשה לר"ת ז"ל דהא אפי' תרנגלת עושה כן אלא מפרש ר"ת דורס היינו שאוכל מחיים [הגה"ה ואע"פ שהתרגלת אוכלת שקצים ורמשים בעודם חיים אין זו קרויה דריסה הר"ן ז"ל] ואינו ממתין לה עד שתמות והכי אשכחן גבי ארי בפ' אלו עוברין המשיא בתו לע"ה כאלו כופתה לפני ארי מה ארי דורס ואוכל ואינו ממתין עד שתמות אף עם הארץ מכה ובועל ואינו ממתין עד שתתפייס. וכן בספ"ק דב"ק ארי בר"ה דרס ואכל פטור פי' מחיים דהיינו אורחיה והוי שן טרף ואכל חייב פי' לאחרי מיתה דלאו היינו אורחיה וה"ל קרן עכ"ל ז"ל. וכתבו עוד ז"ל כל שיש לו אצבע יתירה וזפק וקרקבנו נקלף טהור בגמ' קתני בברייתא ר"ג אומר דורס ואוכל בידוע שהוא טמא יש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף בידוע שהוא טהור ופי' שם רש"י ז"ל דארישא סמיך דתנן כל עוף הדורם טמא ואם אינו דורס טהור ואתא ר"ג למימר ואם אינו דורס ויש לו עוד ג' סימנים דהוו להו ד' בידוע שהוא טהור ואין לשון הברייתא משמע כן ומפ' ר"ת כיון שיש לו שלשה סימנים הללו של טהרה בידוע שאינו דורס וטהור ואין צריך לבדוק בסימן של דריסה עכ"ל ז"ל. וכתב הר"ן ז"ל ואצבע יתירה פי' רש"י י"ל אצבע שאחורי הרגל ואע"פ שברוב העופות היא קרי לה יתירה לפי שאינה בסדר חברותיה אבל אחרים אומרים שאי אפשר שתהא זו אצבע יתירה דהא בגמ' אמרינן דנשר אין לו אחד מסימני טהרה אלמא אין לו אצבע יתירה ואם זו שאחורי הרגל היא אצבע יתירה היאך אפשר שלא תהא בנשר והלא עיקר הדריסה באותו אצבע היא והנשר גדול שבדורסין לפיכך פירשו שהאצבע שלפניו גדולה ויתרה מחברותיה קרויה אצבע יתירה ואין אצבע זו בנשר שאין לו אלא שתי אצבעות שלפנים שהן שוין ואחד לאחריה:

ר' אלעזר ב"ר צדוק אומר כל עוף החולק את רגליו טמא. כתב הר"ן ז"ל לא קאמר ר' אלעזר ב"ר צדוק אלא שכל החולק את רגליו טמא אבל יש לך טמא שאינו חולק את רגליו דומיא דרישא דאמרי' כל עוף הדורס טמא אע"פ שיש טמא שאינו דורס דהיינו פרס או עזניה עכ"ל ז"ל. ובגמ' בברייתא ר"ש בן אלעזר אומר כל עוף הקולט מן האויר ואוכל טמא. ובטור י"ד סימן פ"ב. והעלה הר"ן ז"ל דעיקרן של דברים בפירוש המשנה כך הוא כל עוף הדורס טמא וכל שיש לו אצבע יתירה וזפק וקרקבנו נקלף טהור ותרי כללי

נינהו ולא קאי חד אחברי' אלא הכי קתני כל עוף הדורס טמא שבידוע שמעופות טמאים הוא שאין לך בטהורים דורס וכל שיש לו אצבע יתירה וזפק וקרקבנו נקלף בידוע שאינו דורס וטהור לפי שאין לאחד מעופות טמאים יותר משני סמנים של טהרה וזה כיון שיש לו שלש ודאי עוף טהור הוא ואין הכי נמי דה"מ למיתני שכל שיש לו סימן אחד בעופות ואינו דורס טהור שהרי כולם דורסין חוץ מפרס ועזניה וליכא למיחש להו שאין להן אלא סימן אחד לפי שסימן הדריסה אינו ניכר לאלתר כדאמרי' בגמ' בתרנגולתא דאגמא דחזיוה דדרסה ואכלה הזכיר שלשה סימנים הללו שניכרין לאלתר לעין ועוד שרצה לשנות כל סימני הטומאה והטהרה עכ"ל ז"ל בקיצור מופלג:

משנה ז

ובחגבים. ביד שם בהלכות מ"א פ"א סימן כ"ב עד סוף אותו פרק. ובטור י"ד סימן פ"ג פ"ה. וכתוב שם בבית יוסף ואע"פ שבמשנה סימן וקרסולים קודם לסימן דכנפים הפכם רבינו לאפוקי ממאן דגריס וקרסוליו וכנפיו חופים את רובו דמשמע דחופים את רובו אקרסולים נמי קאי ע"כ. ומ"מ וכנפיו חופות את רובו:

ר' יוסי אומר ושמו חגב. וארבה וסלעם וחרגול הכתובים בתורה הם ומיניהם שמם חגבים אבל הצרצור מין חגב טמא הוא אפילו יש בו ד' סימנים דמתני' הואיל ואין שמו חגב וכתבו תוס' ז"ל אומר הריב"ם ז"ל דר' יוסי מפ' מילתיה דת"ק ולא פליג כדמוכח בגמ' דתנא דבי ר' ישמעאל דדריש כלל ופרט וכלל ומרבה כעין הפרט כל דאית ליה ד' סימנים דריש חגב לשמו חגב כלומר דקרא דכתיב חגב אייתר לאשמועינן דבעינן דשמו יהיה חגב ותנא דבי רב לא דריש חגב לשמו חגב אלא דריש חגב זה גדיאן ולא מרבה מידי מכעין הפרט ובעי ה' סימנים הנך ד' ואין ראשו ארוך ופסול מי שראשו ארוך ותנא דמתני' דקתני ד' סמנים ולא קתני אין ראשו ארוך ש"מ דסבר כתנא דבי ר' ישמעאל דמכשר אפילו ראשו ארוך ע"כ וכן בהר"ן ז"ל אבל בספר קרבן אהרן ספ"ה דפ' שמיני כתב דמברייתא דהתם משמע דר' יוסי בא לחלוק וכן כתב הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל אליבא דרב אלפס ז"ל:

ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת. בספר קרבן אהרן פ' שמיני האריך ע"ש בפרשה ג'. ואיתה למתני' בפ' אין מעמידין (עבודה זרה דף מ'.) ואיכא מ"ד התם בגמרא עד שיהא ראש ושדרה ניכר ואיכא מ"ד או ראש או שדרה וכתבו שם תוס' והרא"ש ז"ל דלפי זה צ"ל דמתני' דהכא לא חשיב אלא סימנים דאבראי אבל סימנים דאגואי לא קחשיב. והקשה עוד על זה הרא"ש ז"ל דא"כ אמאי נסתפקו כל הגדולים בדג הנקרא בורבוטא ואמאי לא בדקוהו בחוט השדרה. והעלה דכיון דתלמודא מוקי דמתני' דהכא מיירי

בארא ופלמודא הידועים להם דדמו רישייהו לטמאים א"כ יש לומר דאיכא נמי דג טהור דדמי לטמאים בשדרה ולהכי לא חשיב הכא בסימני טהרה ראש ושדרה וכיוצא בהן נאמר דאיכא דגים טמאים דדמו לטהורים בראש ושדרה אע"פ שאין ידועים לנו ומ"מ היכא דמכיר ראש ושדרה לא חיישינן שמא יש בהן מומין שאין ידועים לנו דהנהו לא שכיחי בינינו כדאמרי' בפ' אלו טרפות אי משום פרס ועזניה לא שכיחי בישוב הלכך אין לסמוך על ראש ושדרה להתיר דג עליהם ע"כ. ועיין בהר"ן ז"ל שם פ' אין מעמידין דף שס"ה ע"ב:

הקבועים בו. יותר מן הסנפירין שאין זזים מאליהם אלא בידים אבל כל הסנפירין הוא יכול לכשכשם רש"י ז"ל. וכתב הרא"ש ז"ל ובתוספתא קובע לו מקום כשאין לו אלא קשקשת אחת דקתני וכמה קשקשים יהיו לו אחת תחת זנבו ואחת תחת לחיו ואחת תחת סנפיר שלו ר' יהודה אומר וכו' ואו או קאמר ת"ק ובת"כ תניא אין לי אלא המרבה בקשקשים ובסנפירין כגון כטפא זו שאין לו אלא סנפיר אחד וקשקשת אחד מנין ת"ל וקשקשת ע"כ. וכן כתב הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל דת"ק או או קתני אבל הוא העלה דמתני' סתמא קתני סנפיר וקשקשת דמשמע דבחדא סגיא ובכל מקום שהיא דכל שמחוברת עמו יפה ונראית מגופו לא חיישינן דילמא מעלמא אתאי וגם בספרא סתמא קתני אפילו אין לו אלא קשקשת אחד בכל מקום שהוא ולתוספתא לא חיישינן וכן דעת הרי"ף ז"ל שהביא משנתנו כצורתה ע"כ:

הפורח בהן. מ"מ שהוא פורח בהן:

פרק ד

משנה א

בהמה המקשה. ראיתי שוני משניות שמדקדקים לגרוס המְקשה בנקודת שבא תחת המם:

מותר באכילה. מפרשינן בגמ' דהאי מותר לא קאי איד דאבר עצמו שיצא לחוץ שוב אינו ניתר בשחיטת אמו ול"ל תקנתא בחזרה ולא קאי נמי אעובר שהוא בפנים לגמרי שהרי אפי' בלא החזירה הוא ניתר בשחיטת אמו ומאי דתני מותר בהחזירה היינו מקום חתך דלדידיה מהני חזרה שאם לא החזיר צריך להניח ממה שבפנים לצד החיצון לחותכו שאותו מקום שדבוקים בו החיצון והפנימי אסור מפני שהוא עומד על שפת הרחם ולא קרינן ביה בהמה בבהמה דילפי' מנה בגמרא שהעובר ניתר בשחיטת אמו משום דמקום חתך לאו בתוכה הוא אבל החזירו אין צריך לחתוך לצד פנים אלא מצמצם וחותך ומקום

חתך מותר דקרינן ביה בהמה בבהמה ונהי דאבר עצמו אסור כדילפי' בגמ' ובשר בשדה טרפה כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר מקום חתך מיהו שרי דהא לא יצא חוץ למחיצתו שהרי על שפת הרחם עמד. ואפ"ה כל זמן שלא החזירו אסור דמה שהוא בשפת הרחם לא קרינן ביה בהמה בבהמה הר"ן ז"ל:

הוציא את ראשו וכו'. ר"פ יש בכור. ועיין במ"ש בפ"ג דנדה סימן ה':

חותך מעובר וכו'. פ' אלו טרפות (חולין דף נ"ה.) ובגמ' מפ' טעמא דאמר קרא וכל בהמה מפרסת פרסה וגו' בבהמה וגו' שדי בהמה דרישא אבהמה דסיפא ודרוש הכי בהמה הנמצאת בבהמה תאכלו ופריך אלא מעתה דעובר איקרי בבהמה ימירו בו אלמא תנן בפ"ק דמסכת תמורה אין ממירין לא אברין בעוברין ולא עוברין באברים וכו' וטעמא משום דכתיב ואם המר ימיר בהמה בבהמה ועובר לאו בהמה הוא ומשני אלא אמר קרא וכל בהמה כל לרבות את הולד ומיהו טחול וכליות לא דכתיב בההוא קרא אותה תאכלו ומשמע אותה כשהיא שלמה אכול כל הנמצא בתוכה אבל כשהיא חסרה שהנמצא מגופה הוא שנחסר ממנה לא תאכל את הנמצא רב שימי בר אשי אמר לעולם כדאמרינן מעיקרא דעובר איקרי בהמה ודקא קשיא לך אין ממירין הא מני ר"ש היא וטעמא לאו משום דעובר לאו בהמה אלא משום דמקיש תמורה למעשר דתנן התם אמר ר"ש והלא מעשר בכלל היה ולמה יצא להקיש אליו לומר לך מה מעשר קרבן יחיד יצאו קרבנות צבור מה מעשר קרבן מזבח יצאו קרבנות בדק הבית הלכך דוק מינה נמי מה מעשר אינו בעוברין ואיברין דבעי' יעבור תחת השבט אף תמורה אבל למאן דלא מקיש ממירין דעובר איקרי בהמה. ומנא תימרא דההיא דאין ממירין ר"ש היא דתנן בסיפא דידה דפליג ר' יוסי עלה ואמר ממירין ומפ' טעמיה והלא במוקדשים פירוש בתחלת הקדש האומר רגלה של זו עולה כולה עולה אף וכו' ש"מ מדקאמר והלא במוקדשין דלר"ש מהדר והלא במוקדשין אתה מודה דהאומר רגלה של זו וכו'. שאני ואתה סבירא לן הכי דאילו ר"מ ור' יהודה אפילו בתחלת הקדש ס"ל האומר רגלה של זו עולה אין כולה עולה כמו שכתבתי שם סימן ג' אלא ודאי דלר"ש קאמר וש"מ דת"ק ר"ש הוא וכיון דשמעת ליה לר' שמעון בעלמא דמקיש תמורה למעשר טעמא בהא נמי משום הקישא ודחי לא תימא דת"ק ר"ש הוא דלעולם אימא לך דתנא קמא ר"מ או ר' יהודה וטעמייהו בהא משום דאברים ועוברים לאו בהמה מיקרו ודקשיא לך היכי מצי ר' יוסי למימר לר' מאיר והלא במוקדשין וכו' לאו משום דס"ל דנימא והלא במוקדשין אתה מודה לי אלא ה"ק ליה והלא במוקדשין יודע אני דהאומר רגלה של זו עולה כולה עולה דנפקא לי מיהיה קדש

אף כשיאמר רגלה של זו או עובר של זו תמורה תהא כולה תמורה ואשתכח דהמיר בהמה כולה וקרינן בהמה בבהמה וטעמא דנפשיה הוא דקאמר:

זה הכלל דבר שגופה אסור ושאינו גופה מותר. בגמ' בעי הוציא עובר את ידו וחתכה וחזר והוציא את ידו האחרת וחתכה עד שהשלימו לרובו מהו מי אמרינן הא נפק ליה רובא והוי ילוד ואסור אפילו מיעוט הנשאר בפנים או דילמא רובא בבת אחת בעינן ומשני ת"ש שאין גופה מותר לאתויי מאי לאו לאתויי כה"ג דנשאר מיעוט העובר בפנים ורובו יצא מחותך ודחי לא לאתויי קלוט אפילו הנמצא שלם במעי פרה ואליבא דר"ש דאע"ג דאמר ר"ש קלוט בן פרה אסור דנפקא ליה מגמל גמל ב' פעמים כדכתבי' בפ"ק דבכורות סימן ב' ה"מ היכא דיצא לאויר העולם אבל במעי אמו שרי דנפקא ליה מקרא דכתיב מפרסת פרסה אפילו שאין לו לעובר הזה אלא פרסה שאין פרסותיו סדוקות אֶכוֹל ופרסות דכתיבי בקראי איצטריך לר"ש למידרש פרסות הֶחְזִיר אֶכוֹל פי' שאם הוציא עובר את ידו דהיינו פרסותיו והחזירן ג"כ קודם שחיטה אכול מקום חתך של שניהם וממילא משמע דאם לא החזיר אלא אחת אינו אוכל אלא מקום חתך שלה: ובת"כ פ' שמיני פרשה ב': וביד פ"ה דהלכות מ"א סימן ט' ט"ו: ובטור י"ד סימן י"ד:

משנה ב

מחתך אבר אבר. ומשום מטיל מום בקדשים ליכא דאיכא לאוקמי בנפל שאינו ראוי להקרבה א"נ מחתך קודם שיצא לאויר העולם כגון יציאת ראשו או יציאת רובו דרך מרגלותיו. ובגמ' גרסי' אתמר יצא שליש ומכרו לגוי וחזר ויצא שליש אחר רב הונא אמר קדוש דקסבר למפרע הוא קדוש דאע"ג דבלידה תלה רחמנא וברובא הוא דהויא לידה מיהו כי נפיק רובא משויא ליה לידה מתחלה ואגלאי מילתא למפרע דכי זבין לגוי לאו כלום זבין דאין לו חלק בו ורבה אמר אינו קדוש דקסבר מכאן ולהבא הוא קדוש פי' מיציאת רוב ואילך הוא קדוש ובתחלת לידתו חולין הוה ויכול למוכרו כאילו הוא במעי אמו שהרי קדושתו תלויה בלידה וכיון דמכירתו מכירה הויא ליה יד גוי באמצע ותו לא קדוש בשני שלישים האחרונים ומותבי' לרב הונא ממתניתין דקתני מחתך אבר אבר ומשליך לכלבים ומשמע דאפילו מחתך ומניח עד שיצא כולו או רובו מותר להשליך לכלבים ואי אמרת למפרע הוא קדוש הא כיון דרובא קמן איגלאי מילתא ביציאת הרוב דמעיקרא קדוש להו וא"כ אמאי משליך לכלבים יקבר מיבעי ליה ודחי לא מחתך ראשון ראשון ומשליך כיון דליתנהו בשעת גמר יציאת הרוב אמאי תיחול קדושה ואיסורא ליכא דהא כי שדא קמא חולין הוה אבל יצא שליש ומכרו לגוי וחזר ויצא שליש אחר וכולן לפנינו איכא למימר איגלאי מילתא וחיילא קדושה למפרע ומבטלה מכירה. ופרכינן

אבל מחתך ומניח מאי יקבר אדתני סיפא יצא רובו יקבר ונפטרה מן הבכורה ליפלוג וליתני בדידיה בד"א במחתך ומשליך אבל מחתך ומניח יקבר ומשנינן הכי נמי קאמר בד"א במחתך ומשליך אבל מחתך ומניח נעשה כמי שיצא רובו בבת אחת ויקבר ופי' רש"י וגם הרא"ש ז"ל דאע"ג דשנינן מחתך ומניח נעשה וכו' שינוייא בעלמא שני אגב דוחקיה ומתניתין במשמעותה קיימא. ומסקינן בגמ' דאם יצא רוב עובר במיעוט אבר כלומר שמיעוט א' מן האברים השלים יציאת רוב העובר דקדוש דלא שבקינן רוב עובר וניזל בתר רוב אבר שעדיין הוא בפנים ודייקי' לה ממתני' דקתני יצא רובו ה"ז יקבר ובבת אחת קמיירי כדכתבינן דההוא שנוייא דחיקא הוא ומאי רובו אילימא רובו ממש אכתי עד השתא לא אשמועי' דרובו ככולו אלא לאו כגון שיצא רובו במיעוט אבר והא קמ"ל דלא שבקינן רובא דעובר ואזלינן בתר רוב אבר פי' איצטריך לאשמועינן דהוי רובא ולא אמרינן שדי מיעוט אבר שבחוץ אחר רובו שבפנים וליכא לידה אלא שדייה בתר רוב העובר הואיל דבהדיה נפיק:

יצא רובו. תוס' פ' כל פסולי דף ל"ב:

ה"ז יקבר. משמע שאינו מותר למכרו לגוי לפי שאסור בהנאה וה"נ משמע בזבחים בפ' טבול יום דתנן התם א"ר חנינא סגן הכהנים מימי לא ראיתי עור יוצא לבית השריפה אמר ר' עקיבא מדבריו למדנו שהמפשיט את הבכור ונמצא טרפה שיאותו הכהנים בעורו אלמא עורו מותר אבל בשר אסור בהנאה ויקבר ואיכא למידק דהא בבכורות פ' כל פסולי המוקדשין משמע דבכור מותר בהנאה ומזמנין עליו אפי' גוי דתנן התם בש"א לא ימנה הישראל עם הכהן על הבכור וב"ה מתירין ואפי' גוי תרצו בתוס' דכל שהוא נאכל לכהן במומו שרי לזמן עליו את הגוי דאתקש לצבי ואיל אלא דלהאכילו לכלבים אסור מואכלת ולא לכלביך אבל היכא שהוא אסור באכילה כגון שנמצאת טרפה לא אתקש לצבי ואיל הלכך אסור בהנאה ויקבר ותדע לך דהא ר"ע הוא דאמר בפ' טבול יום דיאותו הכהנים בעורו אלמא בשרו אסור ובפ' כל פסולי המוקדשין מוקמי' בגמרא דההיא דב"ה שאמרו מזמנין עליו את הגוי כותיה דר' עקיבא. הר"ן ז"ל. וביד פ"ד דהלכות בכורות סי' י"ד ובטור יו"ד סימן שי"ט:

משנה ג

בהמה שמת עוברה וכו' טהור. תוס' פ' הלוקח בהמה (בכורות דף כ"ב) כתבו דהיינו דוקא כשלא העגיל ראש כפיקה והתם א"ר יוחנן דשיעור כל פיקה הנזכר בבהמה הוי בפיקה של ערב שהיא גדולה משל שתי ואם יצא לחוץ אז טמא מגעו כמגע נבלה ולא חשיב טומאה בלועה: בראש פי' רעז"ל צ"ל בין בבהמה טהורה טהור וכו':

ר' יוסי הגלילי אומר וכו'. תוס' פ' שור שנגח ד' וה' (בבא קמא דף מ"א.) בפי' רעז"ל לשון המתחיל ר' יוסי הגלילי צריך להגיה דכתיב או נפש אשר תגע בכל דבר טמא וכו'. עוד בפי' רעז"ל וכי נבלת בהמה טמאה מטמאה ונבלת בהמה טהורה אין מטמאה. אמר המלקט פי' והכתיב אשר היא לכם לאכלה הנוגע בנבלתה וכו':

האשה שמת ולדה. נ"א וכן האשה ולא נהירא. אך ה"ר יהוסף ז"ל הגיה וכן גם ופשטה החיה מ"מ והושיטה: בסוף פי' רעז"ל ולא אתי לטהורה. אמר המלקט ובגמ' פריך ותימא לחיה אל תגעי ומשני טרודה היא ועסוקה בחבליה וציריה ומתני' אתיא לר' ישמעאל דס"ל עובר מת במעי אשה טהור הוא ואינו מטמא דיליף לה מקרא דכתיב וכל אשר יגע על פני השדה דמשמע כל דבר שהוא גלוי למעוטי עובר שהוא טמון דמודה הוא דמדרבנן מטמא לחיה משום גזרה שמא יהיה גלוי פי' שיוציא ראשו דאז מטמא מדאורייתא והיא סבורה שעדיין הוא במעיה אבל ר"ע פליג עליה וס"ל דמדאורייתא העובר מטמא לחיה דיליף לה מקרא דכתיב הנוגע במת בנפש איזהו מת שבנפשו של אדם אחר הוי אומר זה עובר שבמעי אשה דס"ל לר' עקיבא טומאה בלועה מטמאה וטהרה בלועה מיטמאה ודלא כההיא מתני' דתנן ס"פ בתרא דמקוואות ומכל מקום האשה טהורה משום דמגע בית הסתרים הוא ור' ישמעאל דריש לקרא דהנוגע במת בנפש לרביעית דם הבאה מן המת שמטמאה שנפשו של אדם תלויה ברביעית דם ור' עקיבא ס"ל בפ' שני דאהלות דאפילו רביעית דם משני מתים מטמאה דיליף לה מקרא דכתיב ועל כל נפשות מת שתי נפשות ושיעור אחד הלכך האי דכתיב ביה חד נפש לאו לרביעית דם אתא ור' ישמעאל ס"ל יש אם למסורת ונפשת כתיב חסר ויו. וקרא דכתיב וכל אשר יגע על פני השדה דריש ליה ר' עקיבא לרבות גולל ודופק ור' ישמעאל ס"ל דגולל ודופק הלכתא גמירי לה וכי אתא קרא להוציא עובר. וכתבו תוס' ז"ל והאשה טהורה עד שיצא הולד כשלא העגיל הראש כפיקא מיירי דאי העגיל הוי טמא עד שלא יצא הולד משנפתח הקבר דתנן באהלות פ"ז ומייתי לה בהלוקח בהמה אין לנפלים פתיחת הקבר עד שיעגלו ראש כפיקא א"נ ס"ל כתנא דתוספתא דאהלות דאמר אין לולד טומאה עד שיצא לאויר העולם ע"כ. והתם בפ' הלוקח בהמה תרצו תוס' חיצוניות ועוד י"ל דהכא מיירי באין יושבת על המשבר והא דאמרי' דיש לנפלים פתיחת הקבר ביושבת על המשבר ע"כ. וביד ספכ"ה דהלכות טומאת מת ובפ' שני דהלכות שאר אבות הטומאות סימן ב':

משנה ד

והוציא העובר את ידו וחתכה ואח"כ שחט את אמו הבשר טהור. וביד בפ"ה דהלכות מ"א סימן י"א ובפ"א דהלכות שאר אבות הטומאות סימן ב' ג' ובפ' שני סימן ג' י' ט':

הבשר מגע נבלה. העובר מגע אבר מן החי שהוא מטמא כנבלה בהעור והרוטב א"נ אם יצא עובר מת נבלה גמורה הוי האבר מאחר שלא טהרתי שחיטת אמו רש"י ז"ל. ואיתה ברייתא בגמ' בריש פירקין. ובדף ע"ד ס"ל לר"ש בן לקיש דהוכשר בשר העובר לקבל טומאת אוכלין מאבר היוצא בדמא דאמיה כשנשחטה הוכשרה היא והוא דשניהם חד גופא נינהו ור' יוחנן דאמר לענין טומאה תרי גופי חשיבי ס"ל דהוכשר בשחיטת אמו כיון שהיא מתירתו באכילה מכשירתו נמי לטומאה וכר"ש דאמר לעיל בפ' שני שחיטה מכשרת ולא דם. ובגמ' פריך אמאי בשר העובר טמא והלא לא נגע האבר בבשר אלא ע"י חבורו ואותו מגע החבור בית הסתרים הוא שאינו נראה וטומאת בית הסתרים לא מטמאה לימא ר"מ לטעמיה דתנן במסכת כלים פכ"ז שלשה על שלשה שנחלק טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס מפני שנגעו זה בזה בעודן מחוברין שהיו מדרס דברי ר"מ א"ר יוסי וכי באיזה מדרס נגע זה מאחר שנחלק שהרי מגע חבורו אינו מגע לפי שהוא בית הסתרים ומשני האמר עולא עלה דההיא דהתם לא שנו דנחלק ר' יוסי על ר"מ אלא שלשה על שלשה שנחלק דליכא למימר בשעת פרישתן זה מזה קבלו טומאת מגע זה מזה שהרי בשעת פרישתן לא יש בזה כדי לטמא בגד ולא בזה כדי לטמא בגד שהרי אין בהם שיעור אב הטומאה אבל שלש אצבעות על שלש אצבעות הבאות מבגד גדול שהיה טמא מדרס וחתכו ממנו שלש אצבעות טהרה החתיכה הקטנה מן המדרס שאין בה כשיעור וטמאה מגע מדרס אפילו לר' יוסי דאמר אין מגע החבור מגע דהא בית הסתרים הוא הכא מודה משום דבשעת פרישתו מאביו אי אפשר לצמצם שלא יגע מעט ובשעת פרישה אינו בית הסתרים ומקבל טומאה מאביו שיש בו שיעור אב הטומאה והכי נמי האי בשר בשעת פרישתו מאבר מקבל טומאה מאבר אפילו לר' יוסי. רבינא אומר בגד לאו לחתיכה קאי ומש"ה חשוב בית הסתרים לר' יוסי אבל הכא אבר לחתיכה קאי מאחר שהיא אסור באכילה וכל העומד ליחתך כחתוך דמי והרי נוגעין זה בזה ואפי' לרבנן דאמרי בפ' בתרא דמקואות גבי כל ידות הכלים דכל העומד ליקצץ לאו כקצוץ דמי הכא מודו דחבורי אוכלין שהם רכין אינו חשוב חבור וכמאן דמפרתי דמו ונגעי בהדי הדדי בתר חתיכה ונטמא בשר העיבר מן האבר לר"מ כדאית ליה ולרבנן כדאית להו. ופרכינן בשלמא לעולא דאמר טעמא משום פרישה הוא היינו דקתני מתני' חתכה דאי לא חתכה אין טמא משום דמגע בית הסתרים הוא אלא לרבינא דאמר טעמא דכל העומד ליחתוך כחתוך דמי אמאי קתני חתכה ומשני איידי דתנא רישא חתכה ואח"כ שחט את אמו הבשר טהור דדוקא חתכה קודם שחיטה דמשעה שנשחטה ונראית לטומאת אוכלין לא נגע הא לא חתכה טמא תנא נמי סיפא חתכה אע"ג דבלא חתכה נמי טמא

העובר. ובס"פ העור והרוטב איכא מ"ד דכי אמר ר"מ טומאת בית הסתרים מטמאה דוקא היכא דכבר הוכשר כגון הכא שהוכשר העובר בשחיטת אמו ועדיין האבר הטמא מחובר בו וטמאו אבל אם לא הוכשר אינו מקבל טומאה וכדתנן התם מתה הבהמה הבשר צריך הכשר וכיון דצריך הכשר לא הוכשר קודם חתיכה ואינו מקבל טומאה מאביו דהיינו בשר מן האבר:

וחכמים אומרים מגע טרפה שחוטה. בשחיטה עושה ניפול פליגי כדמפרש בגמ' דלר"מ שחיטה עושה ניפול פי' שבשעת שחיטה הרי הוא כנופל מאליו ואין שחיטתו מועלת לו והויא הבהמה מגע נבלה ורבנן סברי שחיטה אינה עושה ניפול אלא מיתה היא שעושה ניפול דאמר קרא וכל אשר יפול עליו מהם במותם והאי במותם קרא יתירה הוא למעוטי מאי אי למעוטי בחייהם מנבלתם נפקא אלא ע"כ למעוטי שחיטה וש"מ מיתה עושה ניפול ואין שחיטה עושה ניפול. ותמהתי שמצאתי מוגה מלות תטהר את האבר דבמתני' ראשון גם שני תטהר את העובר דהיינו דלא כרש"י ז"ל שהעתיק רעז"ל. וגם ה"ר יהוסף ז"ל הגיה עובר:

אמר להם ר"מ. גמ' תניא א"ל ר"מ וכי מי טהרו לאבר זה מידי נבלה א"ל שחיטת אמו א"כ תתירנו באכילה א"ל טרפה תוכיח ששחיטתה מטהרתה מידי נבלה ואינה מתרת אותה באכילה א"ל אם טיהרה שחיטת טרפה אותה ואת האבר המדולדל בה דבר שגופה תטהר את העובר דבר שאינו גופה א"ל הרבה מצלת על שאינו גופה יותר מגופה שהרי שנינו חותך מעובר שבמעיה מותר באכילה מן הטחול ומן הכליות אסור באכילה ובגמ' מוקי ר' יוחנן מחלוקת באבר דעובר אבל באבר דבהמה המדולדל דברי הכל אין שחיטה עושה ניפול וטהור מלטמא אע"פ שאסורה באכילה מ"ט דהאי גופה והאי לאו גופה וכדאמר להם ר"מ בהדיא בברייתא שכתבתי אם טיהרה שחיטת טרפה אותה ואת האבר המדולדל בה מלטמא כנבלה דבר שגופה. וה"נ תנינן לקמן בפ' העור והרוטב סימן ז' נשחטה הבהמה הוכשר האבר והבשר המדולדלין בה לקבל טומאת אוכלין דברי ר"מ אלמא סבירא ליה דאין בהן טומאת עצמן כאבר מן החי דשחיטה הועילה להם אפילו לר"מ דפליג באבר דעובר. והכי נמי הכל מודים דמיתה עושה ניפול וה"נ תנן התם מתה הבהמה שהיו בה אבר ובשר מדולדלין הבשר צריך הכשר מים שאם יגע בטומאה יקבלנה דמיתה עושה ניפול וה"ל בשר הפורש מן החי שהוא טהור והאבר מטמא משום אבר מן החי ואינו מטמא משום אבר מן הנבלה שיהא בשר הפורש ממנו טמא בכזית משום דמיתה עושה ניפול וה"ל כמי שנגמרה נפילתה קודם שמתה ולא הוי נבלה כשאר כל גוף הבהמה דברי ר"מ וליכא דפליג עליה במיתה עושה ניפול אלא ר"ש מטהר קתני

התם ומוקמי' ליה אפלוגתא אחריתי אבל רבנן ודאי לא פליגי עליה אע"ג דפליגי עליה בשחיטה ואמרי אין עושה ניפול גבי אבר דעובר דהא ר"מ נמי שחיטה אין עושה ניפול בבהמה ס"ל כרבנן כדכתבינן:

מנין לטרפה ששחיטתה מטהרתה. פי' הרמב"ם ז"ל מה שאמר ר"מ בכאן מנין לטרפה ששחיטתה מטהרתה אינו על דרך שיחלוק עליהם בזה אבל מקשה עליהם כדי שישמע תשובתם לפי שאמרו שהיתה לו שעת הכושר ועובר זה לא היתה לו שעת הכושר רק הוא כמו טרפה מן הבטן ולפיכך הוא אצלו נבלה ואין מועיל לו שחיטת אמו ע"כ:

אף טרפה אסורה. אית דגרסי הכא וטרפה אסורה והכי ניחא טפי:

טול לך מה שהבאת. רוב מתני' שנויה בת"כ פ' שמיני ריש פרשה יוד ופירש שם בספר קרבן אהרן טול לך מה שהבאת כלומר טול בידך ראיה זו שהבאת וכפי זה לא תביא ממנה אלא למי שנטרפה אחר היותה כשרה וא"כ טול לך זו לחוד ומנין וכו' ע"כ:

הרי שנולדה טרפה מן הבטן. מפ' בגמ' שנוצרה טרפה מן הבטן דאפילו במעי אמה לא היתה לה שעת הכושר לישחט ולא חל עליה תורת שחיטה כלל ומשכחת לה בבעלת חמש רגלים דהאי טרפות הוה בה ודאי משנוצרה וכגון שיתור זה ברגלים האחרונים דאי בידים מום הוי לענין קדשים ולא טרפה וכדתנן בבכורות פ' ששי סימן ז'. עוד גרסי' בגמ' אמר רב חסדא מחלוקת באבר דעובר חי דיש במינו שחיטה מהניא שחיטה אף לאבר היוצא לטהרו אבל באבר דעובר מת ד"ה שחיטה עושה ניפול ואין שחיטת אמו מטהרתו ורבה אמר כמחלוקת בזו כך מחלוקת בזו וכתבו תוס' ז"ל מחלוקת באבר דעובר חי ובבן שמנה דאילו בן ט' כשאר בהמה הוא לר"מ וטעון שחיטה ע"כ:

בן ח' חי וכו'. פי' בן שמנה חדשים ואייר בבהמה גסה וה"ה בדקה ד' ירחים דאין שחיטתו מטהרתו ובפ' ר"א דמילה (שבת דף קל"ו) פליגי תנאי עלה דר' יוסי ב"ר יהודה ור"א בר"ש ס"ל דשחיטתו מטהרתו והתם מפ' במאי פליגי ע"ש: בסוף פי' רעז"ל בן סמנה חי אם נולד ושחטו אין שחיטתו מטהרתו מידי נבלה שאין שחיטה מועלת בבן שמנה אלא כשהוא במעי אמו ניתר בשחיטת אמו ע"כ. אמר המלקט כל זה הלשון איני יודע מה מלמדנו ויתור לשון אני רואה אפי' שנאמר שתופס במשנה דבסמוך. ובגמ' רמי עלה דמתני' דקתני דבן ח' אין במינו שחיטה דהא תניא בת"כ בן ח' חי יוכיח שאע"פ שיש במינו שחיטה אין שחיטתו מטהרתו אם נולד אף אני אביא טרפה שאע"פ שיש במינה שחיטה לא תטהרנה שחיטתה מכל מקום קתני הכא בברייתא דבן ח' יש במינו שחיטה ומשני רב כהנא יש במינו שחיטה דקתני בברייתא אגב אמו קאמר דהא ניתר בשחיטת אמו אבל תנא דידן מינה דאימיה לא חשיב לה פרכא דהואיל ואין בבן שמנה שחיטה אין

במינו שחיטה קרינן ביה ופרכינן ולהאי תנא דת"כ דמינא דאמיה חשיב לה פרכא וסבר דיש במינו שחיטה קרינן ביה טרפה דשחיטתה מטהרתה מנא ליה תיפוק ליה מבהמה טמאה דאין שחיטתה מטהרתה ומשני נפקא ליה מהאי קרא דתניא וכי ימות מן הבהמה מקצת בהמה מטמאה ומקצת בהמה אינה מטמאה ואיזו זו טרפה ששחטה. והקשו תוס' ז"ל וא"ת דתניא בס"פ ר"א דמילה לאכלה להביא בן שמנה שאין שחיטתו מטהרתו ור' יוסי ב"ר יהודה ור"א בר"ש אומרים שחיטתו מטהרתו והשתא כולהו לא מיתוקמי כתנא דמתני' דאפי' ת"ק דהתם משמע דאי לאו לאכלה ה"א דשחיטתו מטהרתו ולתנא דמתני' בן ח' כיון דאין במינו שחיטה ידעי' ליה מבהמה טמאה דאין שחיטתו מטהרתו אבל כתנא דברייתא דהכא מיתוקמא שפיר ת"ק דהתם כיון דיש במינו שחיטה אגב אמו מיקרו שפיר יש במינו שחיטה ולא מצי למילף מבהמה טמאה ולהכי צריך התם לאכלה למימר דאין שחיטתו מטהרתו. ומיהו סוגיא דהתם לא אתיא כתנא דברייתא דהכא דרבא מפ' התם דלכ"ע בן שמנה חשוב כמת וטעמא דר' יוסי ור' אלעזר בר"ש דסברי כטרפה דאע"ג דמתה היא דשחיטתה מטהרתה הכא נמי גבי עובר בן ח' אע"ג דחשוב כמת שחיטתו מטהרתו ות"ק דידהו סבר דל"ד לטרפה אפי' מן הבטן דיש במינה שחיטה אבל הכא גבי עובר בן ח' אין במינו שחיטה ושמא תנא דמתני' משום קרא דלאכלה חשוב בן ח' אין במינו שחיטה א"נ קרא דלאכלה דדריש ת"ק התם הוי אסמכתא בעלמא דהא לאביי דמוקי התם פלוגתייהו דפליגי בהא דר' יוסי ור' אלעזר סברי חי הוא ות"ק סבר מת הוא צריך לומר דאסמכתא היא דכיון דחשיב ליה כמת בלאו קרא אין שחיטתו מטהרתו עכ"ל ז"ל:

משנה ה

השוחט את הבהמה ומצא וכו'. פ"ה דהלכות מ"א סימן י"ג י"ד ט"ו ובפ' ששי סימן ה'. ובפ"ז סימן ג' ד' ה'. ובפי"ב דהלכות שחיטה סימן י' ובפ' שני דהלכות שאר אבות הטומאות סימן ו' ז'. ובטור יו"ד סי' י"ג:

קורעו. שאינו צריך שחיטה ומודה ר"מ בהני דאיתרבו מכל בבהמה תאכלו דלאו חדשים איכא ולאו אוירא איכא הלכך לאו בהמה היא רש"י ז"ל. וכתב הר"ן ז"ל ומיהו דמו אסור אע"פ שחלבו מותר כדאיתא בגמ' ונ"ל דהיינו טעמא דליכא למיגמר שריותא מכל בבהמה תאכלו אלא במידי דבר אוכלא כגון חלב וגיד הנשה תאכלו כתיב אבל דמו כיון דמשקה הוא לא נפיק משריותא דכל בבהמה דאע"ג דאשכחן אכילה גבי דם אפ"ה הכא כיון דאיכא לאוקמי אמידי דבר אכילה לא מוקמי' ליה אדם ע"כ. והרא"ש ז"ל פי

ומה שדמו אסור לפי שהוא נבלע בכל הגוף וחשיב כדם האיברים שפירש של הבהמה עצמה ע"כ:

מצא בה בן ט' חי. תוס' פ' יוצא דופן (נדה דף מ"ד:)

וחייב משום אותו ואת בנו דברי ר"מ. בתוספתא קתני וחכמים אומרים אין אסור משום אותו ואת בנו שנאמר אותו ואת בנו לא תשחטו את שטעון שחיטה אסור משום אותו ואת בנו ואת שאינו טעון שחיטה מותר משום אותו ואת בנו ע"כ:

וחכמים אומרים שחיטת אמו מטהרתו. אם אינה טרפה אבל אם היא טרפה דלא מישתרי בשחיטת אמו שהרי היא כאחד מאברייה משתרי בשחיטת עצמו שהוא ניתר בשנים מד' סימנים או בושט וקנה שלו או בושט וקנה של אמו וחייב בזרוע ולחיים וקיבה דזובחי הזבח קרינן ביה:

ר"ש שזורי אומר. פ' הקומץ רבה (מנחות דף ל':)

קרעה ומצא בה בן ט' חי טעון שחיטה לפי שלא נשחטה אמו. ברב האלפסי ז"ל מסיים בה ואין בו משום אותו ואת בנו:

משנה ו

בהמה שנחתכו רגליה וכו'. כתב הרא"ש ז"ל וז"ל והיכא דנחתך הרגל בארכיבא בין הפרקים ראיתי מפרשים ז"ל שהתירו ולי נראה לאסור משום דאיכא לאקשויי מדיוקא דרישא לדיוקא דסיפא דברישא קתני מן הארכובה ולמטה כשרה הא בארכובא עצמה טריפה ובסיפא קתני מן הארכובא ולמעלה טרפה הא בארכובא עצמה כשרה חדא מינייהו דוקא ואידך לאו דוקא ואזלינן לחומרא וכן פי' רש"י ז"ל לעיל פ' אלו טרפות גבי צנא דאנקורי שנשתברו רגליהן בארכובא או למעלה מן הארכובא ואין העצם יוצא לחוץ אלמא בתוך הארכובא ולמעלה מן הארכובא דין אחד להם ועוד מדקאמר ובאיזו רכובא אמרו בארכובא הנמכרת עם הראש אלמא עצם התחתון הוא הנקרא ארכובא ולמטה מן הארכובא דקתני היינו מהתחלת הארכובא ולמטה ולמעלה מן הארכובא היינו מסוף הארכובא ולמעלה והשתא לא קשיא דיוקא דמתני' אהדדי וכן לעולא עצם האמצעי נקרא ארכובא עכ"ל ז"ל וכפי שיטת רש"י ז"ל כמו שכתב הוא עצמו וכבר הביא רעז"ל דעת זו וגם דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל:

מן הארכובה ולמעלה פסולה. בתוספתא קתני ר"ש בן אלעזר מכשיר מפני שיכולה ליכוות ולחיות. וכתוב בכל בו המוך לסוף סימן ק"ח כתב הראב"ד ז"ל בתשובת שאלה דדוקא יצא לחוץ ששלט בו האויר טרפה אבל נשבר העצם וחלל הגוף לפנים כשרה שאין האויר שולט בו ויש אומרים דיצא לפנים כיצא לחוץ דמי ונותנין סימן לדבר תנא

כל עקירת חפץ ממקומו הוצאה קרי ליה שנאמר גבי שבת ע"כ. ואיתא בר"פ אלו טרפות ושם בדף נ"ז ע"א ע"ב:

וכן שניטל צומת הגידין. וכתוב בתשובות להחכם רבינו יצחק בן רבינו מרדכי בן רבינו יצחק ן' קמחי ז"ל וז"ל שראו חכמים מוטב שינטלו הגידין לגמרי ולא שישארו שם שלא כברייתן שבהפסדן יפסדו ויחליאו שאר הגוף הא למה זה דומה לטחול שאם ניטל כשר ואם ניקב טרפה דייקא נמי דקתני שניטל צומת הגידין ולא קתני הגידין והיינו דלא מנינן בכלל נקובי ואסרי' אלא בכלל נטולי ע"כ בקיצור:

נשבר העצם וכו'. פ"ה דהלכות מ"א סימן ח' וכולה מתני' פ"ח דהלכות שחיטה מסימן י"א עד סימן כ"א. ועיין בתשובות הרשב"א ז"ל סימן ק"ס ובטור י"ד סימן נ"ה. ובגמ' ת"ר נשבר העצם ויצא לחוץ אם עור ובשר חופים את רובו מותר ואם לאו אסור. וכתב הר"ן ז"ל דנראה מדברי ר"ש ז"ל דהך ברייתא פירושא דמתני' היא דרוב בשר קיים דתנן היינו עור ובשר חופים את רובו דברייתא ומתני' נמי בשיצא לחוץ הייא הא לאו הכי לא בעי' רוב בשר קיים אבל הרשב"א ז"ל כתב בשם רבו רבינו יונה ז"ל דמתני' בשלא יצא העצם לחוץ היא הלכך כל היכא דרוב בשר קיים שלא ניטל אע"ג דאינו חופה רוב עביו של עצם ולא רוב הקפו כשרה אבל ברייתא כשיצא לחוץ ומש"ה בעי' עור ובשר חופים את רובו עכ"ל ז"ל:

ואם לאו אין שחיטתו מטהרתו. הגיה ה"ר יהוסף ז"ל אם אין רוב בשר קיים אין שחיטתו מטהרתו וכתב ס"א ל"ג מלת אם:

משנה ז

ומצא בה שליא הנפש היפה תאכלנה. הגיה ה"ר יהוסף ז"ל תאבל וכתב כן מצאתי בכל הספרים. וביד שם בהלכות מ"א פ"ה סימן י"ג. ובגמ' מנא ה"מ דת"ר כל בבהמה תאכלו כלומר כל אשר בבהמה תאכלו לרבות את השליא יכול אפילו יצאת מקצתה ת"ל אותה אותה ולא שלייתה ופריך מכדי אין שליא בלא ולד ולד למה לו קרא למימר ולא שלייתה פשיטא דאסורה דשמא יצא הולד והרי הוא כילוד ושליא בתריה אזלא ולא שריתה שחיטה ומשני קרא אסמכתא בעלמא ועיקר קרא לחותך מן הטחול ומן הכליות. ועיין בת"כ פ' שמיני רפ"ג:

ואינה מטמאה טומאת אוכלין. לפי שאינה בשר. וביד פ"ד דהלכות מ"א סימן ה' ובפ"א דהלכות שאר אבות הטומאות סימן ט"ו. ובטור י"ד סימן שט"ו:

חישב עליה. לאכילה:

שליא שיצאת מקצתה אסורה באכילה. ולא אמרן אלא שאינה קשורה בולד שבפנים דהתם איכא למימר שזה שבפנים היתה שליא אחרת ונימוחה ויצאת ושליא זו של ולד אחר היתה ונימוח הולד ויצא אבל קשורה בו ודאי שליא זו שלו היתה ומותרת באכילה. ואיתא להאי בבא בפ"ק דב"ק דף י"א ובראש פירקין ותוס' ר"פ יש בכור ודפ' המפלת דף כ"ו:

כסימן ולד. תוס' רפ"ג דבכורות:

כך סימן ולד בבהמה. וא"ת מה פשוט בזה יותר מבזה וי"ס דלא גרסי כסימן בכאף אלא גרסי סימן ולד באשה סימן ולד בבהמה ורבי אומר שיש לישב משום דתנן בנדה ובבכורות בפ' הלוקח בהמה דבאשה הוי שפיר סימן ולד דכן תנן התם ובגסה שליא ובאשה שפיר ושליא לכך קאמר דאע"ג דבבהמה לא הוי שפיר סימן ולד מ"מ בשליה שוה לאשה תוס' ז"ל. ורש"י ז"ל כתב ה"ג סימן ולד באשה וסימן ולד בבהמה פי' שליא שיצאת מקצתה אסורה באכילה אפילו מה שהיה בפנים בשעת שחיטה לפי שהשליא סימן ולד באשה וסימן ולד בבהמה וחיישינן דילמא בההוא מקצת דנפיק יצא הראש והוי כילוד הלכך כולה אסורה דשדינן לה בתר רישא ע"כ. ובפי' רעז"ל נראה שצריך להגיה הכי גרסי' סימן ולד כו'. והרי"ף והר"ן ז"ל נראה דגרסי כסימן וכו' ופי' הר"ן ז"ל ל"מ היכא דאית בה ולד אלא אפילו לא נמצא כלום בשליא אלא שנימוח הכל חיישינן שמא ולד היה בו ונימוח ובאותו זמן היה ראשו קיים ויצא לחוץ אלא שנימוח הכל אח"כ דאמרי' אין שליא בלא ולד כי היכי דאמרי' באשה לענין טומאת לידה שהשליא סימן ולד הוא וטמאה לידה ע"כ:

המבכרת וכו'. תוס' פ' פרת חטאת (זבחים דף קי"ד) ודפ"ג דבכורות דף כ"א ודפ' המפלת (נדה דף כ"ז.) ועיין במה שכתבתי בשם תוס' ז"ל שם בבכורות רפ"ג:

משום דרכי האמורי. כתוב בשלטי הגבורים ס"פ במה אשה בשם מז"ה ז"ל ואע"פ שלרפואה עושין כך לא התירו דבר שהוא משום רפואה אלא ברפואת גוף אדם ולא ברפואת ממון ע"כ. ובגמ' אביי ורבא דאמרי תרוייהו כל דבר שיש בו רפואה כגון משקה או סם או לחש שלוחש על המכה אין בו משום דרכי האמורי. אין בו רפואה כגון שעושין שלא על החולי כגון קבורת שליא בפרשת דרכים וכיוצא בהם שדומין לניחוש יש בו משום דרכי האמורי כך כתב רש"י ז"ל כאן ובס"פ במה אשה פי' דבר שיש בו משום רפואה שניכר שיש בו משום רפואה אבל דבר שאינו ניכר שיש בו רפואה אע"פ שיש בו רפואה יש בו משום דרכי האמורי ולא מחוור דהא שרי התם שן של שועל ומסמר הצלוב אע"פ שאין רפואתם נכרת אלא ה"ק כל שיש בו משום רפואה ואע"פ שאינה

נכרת שרי שלא אסרה תורה משום דרכי האמורי אלא אותם מעשי תוהו שלהם שאין בהם תועלת הר"ן ז"ל. וביד פ"ד דהלכות בכורות סימן י' י"א:

פרק ה

משנה א

אותו ואת בנו. פי' דבהמה דאינו נוהג בעוף דכתיב ושור או שה ודרשו ז"ל שור ולא חיה שה ולא עופות. וכוליה פירקין פי"ב דהלכות שחיטה. ובטור י"ד סימן י"ו:

נוהג בין בארץ בין בחו"ל. איידי דבעי למיתני בחולין ובמוקדשין בפני הבית ושלא בפני הבית שהם לצורך קתני נמי בארץ ובח"ל ואע"ג דהוו שלא לצורך דחובת הגוף הוא כיון דאיכא דוכתא דהוי לצורך כגון בראשית הגז דהכי אמרינן בשלוח הקן דבארץ ובח"ל בכולהו שלא לצורך לבד מראשית הגז ובפני הבית ושלא בפני הבית דכולהו הוו שלא לצורך לבד מאותו ואת בנו דאיצטריך דה"א כיון דבענין קדשים כתיב לא נינהוג אלא בזמן דאיכא קדשים תוס' ז"ל:

שניהם כשרין. כתב הר"ן ז"ל. וכתוב בהלכות גדולות דקמא שרי למיכליה לאלתר ובתרא אסור באכילה ליומיה וקנס הוא שלמד הרב ז"ל ממעשה שבת ע"כ:

הראשון חייב כרת ושניהם פסולין ושניהם סופגין את הארבעים. ובגמרא א"ר אושעיא כולה מתני' דלא כר"ש ממאי מדקתני קדשים בחוץ הראשון חייב כרת ושניהם פסולים ושניהם סופגין את הארבעים כו' וכן נמי אקדשים בפנים כו' ופרכי' בגמ' פשיטא דהכי איתא ומשנינן שחיטת קדשים איצטריך ליה סד"א שחיטת קדשים שחיטה ראויה היא דהא אי נחר וזרק דם לא משתרי בשר וכי שחט משתרי בשר ושחיטה ראויה היא קמ"ל ופרכי' תו האי שני דקדשים בפנים לילקי נמי משום לאו דמחוסר זמן דאע"ג דלא אקריבה מיחייב אשחיטה מיד כדילפי' בתמורה ושנינן לאוי נוכראי לא קחשיב והאי דגבי קדשים בחוץ קתני ושניהם סופגין את המ' וראשון לקי משום שוחט בחוץ דלאו נוכראה הוא שאני התם כיון דליכא לאו דאותו ואת בנו חשיב לאו נוכראה אבל הכא דהא איכא לאו דאותו ואת בנו לא חשיב לאו נוכראה. ור' זירא שָׁנִי הנח למחוסר זמן שהכתוב נתקו לעשה דכתיב ומיום השמיני והלאה ירצה מיום השמיני אין מעיקרא לא לאו הבא מכלל עשה עשה:

משנה ב

קדשים בחוץ ובפנים הראשון חייב כרת ושניהם פסולין ושניהם סופגים את הארבעים כך צ"ל:

משנה ג

השוחט ונמצא טרפה וכו'. בתוס' פ' מרובה (בבא קמא דף ע"ו) ובספרי מפיק דהשוחט ונמצא טרפה פטור מקרא דכתיב מאת זובחי הזבח פרט לטרפה:

השוחט פרת חטאת וכו'. פ' בתרא דכרתות דף כ"ה. בפי' רעז"ל פרת חטאת ועגלה ערופה אינה משנה. אמר המלקט הקשו תוס' ז"ל ולמה דחק תלמודא לומר דעגלה ערופה נמי אינה משנה לימא תנאי היא כדאמרי' בפ' בתרא דכריתות דתנאי פליגי בהכי וכתבתיו בשם רש"י ז"ל בפ' בתרא דסוטה סי' ז' ותרצו ז"ל די"ל דקבלה היתה בידם כך:

וחכמים מחייבין. ר' מאיר הן חכמים דגמר שחיטה שחיטה משחוטי חוץ מה התם שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה לחייבו כרת משום שוחט בחוץ אף הכא נמי שמה שחיטה לחייבו מלקות ומשום דראה רבי דבריו של ר"מ באותו ואת בנו שנאו בלשון חכמים ור"ש גמר מטבוח טבח והכן מה להלן שחיטה ראויה כדכתיב כי אתי יאכלו אף כאן שחיטה ראויה ותמהתי שכתב ה"ר יהוסף ז"ל ס"א גרסי' במשנה ר"מ מחייב ור' שמעון פוטר ע"כ. כתוב בתוי"ט ונתנבלה פי' הר"ב ז"ל שלא מדעת דנותר ומעקר נמי מתנבלת בכך וכו'. והשתא מ"ש הר"ב ז"ל ונתנבלה שלא מדעת כלומר אפילו שלא מדעת כו' עכ"ל. ק"ק לע"ד דמאי והשתא דקאמר דלעולם הכי פירושא דודאי דמתני' לא זו אף זו קתני:

קודם בבא דשנים שלקחו צריך לכתוב סימן הדלית במשנה. ובפי' רעז"ל קודם לשון המתחיל איזה:

קודם בבא דשחט פרה צריך לכתוב סימן ההא ובפי' רעז"ל צריך לכותבו קודם דבור המתחיל סופג שמנים. ועיין בתורת כהנים אכוליה פירקין בפ' אמור פרשה ח' ובפרק ח':

שחט פרה ואח"כ שני בניה. מצאתי מוגה השוחט פרה ושני בניה סופג שמונים:

שחט שני בניה ואח"כ שחטה סופג את הארבעים. בגמ' בברייתא יליף דבנו ואותו נמי חייב מדכתיב לא תשחטו לשון רבים הזהיר את שנים בין את שוחט האם ובין את שוחט הבת ולא משכחת לה שנים עוברים אלא בשלש בהמות והא כיצד בת ואם ובת דאי אם ושני בניה למה לי קרא פשיטא מה לי חד ומה לי תרי דכי היכי דמחייב אהאי מיחייב אהאי ואי בפרה ובתה ובת בתה פשיטא תרויהו אותו ואת בנו נינהו אלא ע"כ באחד שוחט פרה והשני את אמה והשלישי את בתה קאמר לאשמועינן דאבנו ואותו נמי מיחייב ופרכי' והא מיבעי ליה דאי כתב רחמנא לא תשחוט ה"א חד אין תרי לא ואם אחד שחט את האם ואחד שחט את הבת אפי' אחרון פטור קמ"ל דאפי' תרי האחרון חייב ומשני א"כ ליכתוב רחמנא לא יִשָּׁחֲטוּ דמשמע לא ע"י אחד ולא ע"י שנים לא יהיו

נשחטין מאי לא משחטו דמשמע דתרויהו עבדי איסורא אלא ש"מ תרתי דרשות. ועיין עוד על זה במה שפלפל בספר הלבוש יורה דעה ראש סימן י"ו:

שחטה ואת בת בתה. ירושלמי ר"פ נושאין על האנוסה ור"פ הנשרפין. ועיין במ"ש בפ"ג דכריתות סימן ו'. בפי' רעז"ל סומכוס אומר סופג שמנים וכול' עד וה"ה לרישא וכו'. אמר המלקט כן פי' רש"י ז"ל ועוד פי' תוס' ז"ל וסיפא נקט משום רבותא דרבנן דאע"ג דאיכא שתי שמות דאותו ואת בנו ודבנו ואותו לא לקי אלא ארבעים כיון דתרוייהו מחד קרא דלא תשחטו ע"כ אבל הר"ן ז"ל כתב ול"ד להההיא דלעיל בשחט שני בניה ואח"כ שחטה דהתם חד מעשה הוא וחד שם הוא דאין מתחייב על שניהם אלא משום בנו ואותו אבל הכא חד מעשה ושני שמות ע"כ. ובגמ' בעא מיניה אביי מרב יוסף מ"ט דסומכוס משום דקסבר בעלמא אכל שני זיתי חלב בהעלם א' חייב שתי חטאות וההי"נ דמחייב בהתראה א' ובלאו א' שני מלקיות ובדין הוא דלישמעי' בעלמא מילתיה דסומכוס היכא דאין גופים מוחלקים כגון בשני זיתי חלב והאי דקמ"ל בהא להודיעך כחן דרבנן דאע"ג דגופים מוחלקים פטרי רבנן או דילמא קסבר סומכוס בעלמא אכל שני זיתי חלב בהעלם א' אינו חייב אלא א' והכא היינו טעמא הואיל וגופים מוחלקים שע"י סתי פרות באין לו שתי מלקיות הללו ופשיט ליה אין קסבר בעלמא אכל שרי זיתי חלב בהעלם אחד חייב שתי חטאות ממאי מדתניא וכו' ועוד מדתניא וכו' וכולהו דחי להו:

בד' פרקים בשנה המוכר וכו'. תוס' פ' בתולה נשאת (כתובות דף ה'.) ובגמ' פ"ק דע"ז דף ה'. ושם פי' רש"י ז"ל עי"ט האחרון של חג מפני שהוא יום השלמת הקרבנות של החג דתנן מי שלא חג וכו' וי"ד בניסן משום פסחים. ערב עצרת משום שלמי חגיגה ועולת ראיה וכן ר"ה י"ט הוא ואוכלין בשר ויום הכפורים [הגה"ה תוס' ס"פ כירה הכריחו ממתני' דבני גלילא היו עשירים כיון שהיו מרבין בסעודה] נמי משום כל האוכל ושותה בתשעה בו וכו' ע"כ ותוס' ז"ל כתבו שם וי"מ דבהנך ד' פרקים טעמא רבא כו' [ע' בתוי"ט] וז"ל הכל בו סימן ק"י כי באמת בד' פרקים אלו דרך העם להרבות בסעודות עי"ט האחרון של חג להראות שהוא רגל חביב בפני עצמו ועוד משום דאמרינן מי שלא חג ביום טוב האחרון של חג שוב אינו חוגג והיה דרכן להרבות בשמחה ועי"ט הראשון של פסח משום חגיגת י"ד שיהיה הפסח נאכל על השבע וערב עצרת משום כבוד יום מתן תורה וערב ר"ה לסימן טוב לכל השנה כדאמרי' סימנא מילתא היא ואם ימכור יום או יומים לפני אלו הימים אינו צריך להודיע אפי' ימכור שתיהן ביום אחד ע"כ:

צריך להודיעו. גמ' תנא אם לא הודיעו הולך ושוחט ואינו נמנע:

א"ר יהודה אימתי וכו'. מדברי רש"י ז"ל נראה דר' יהודה אכולהו ד' פרקים קאי אבל בתוספתא משמע דלא קאי ר' יהודה אלא אערב יום הכפורים בלחוד דאמרי' התם א"ר יהודה בד"א בזמן שחל יום הכפורים להיות בשני בשבת אבל אם חל להיות באחד מכל ימות השבוע אין צריך להודיעו מפני שזה יכול לשחוט היום וזה למחר כלומר דכשחל יום הכפורים להיות בשני בשבת אפילו לקח האחד בע"ש והשני באחד בשבת בידוע ששניהם שוחטין באחד בשבת שאין אדם מקדים לשחוט מע"ש אבל כשחל יום הכפורים בשאר ימי השבוע כל שיש ריוח אין צריך להודיעו דתלינן שלא ישחטו שניהם ביום א' שעשוי הוא לשוחטה שני ימים קודם ומדמפליג ביום הכפורים ש"מ דביום טוב ליכא לאפלוגי שכל הלוקח לצורך יום טוב אינו שוחט עד יום טוב עצמו לכבוד יום טוב ומיהו אי איקלע יום טוב בשבת איכא לאיפלוגי ביום טוב כי היכי דמפלגי ביום הכפורים וכתב הרמב"ן ז"ל דמאי דאמרינן דבד' פרקים הללו המוכר בהמה לחברו צריך להודיעו היינו לומר שאם לא הודיעו הוי המקח טעות שהדבר ידוע שלשוחטה ביום טוב הוא לוקחה אבל בשאר הימים אין המוכר צריך להודיעו מיהו הלוקח צריך לשאול אבל אחרים כתבו שאינו צריך לשאול משום דאיכא ספיקי טובא. שמא אין לה אם לזו ואת"ל יש לה אם ומכרה שמא לא לקחה לשחיטה ואת"ל לשחיטה שמא מכאן ועד עשרה ימים ולזה הדעת אפשר שהמוכר שידע שמכר צריך להודיע אף בשאר ימות השנה כדי שלא יכשל הלוקח על ידו אלא שאם לא הודיע לא הוי מקח טעות. הר"ן ז"ל:

ומודה ר' יהודה. תימא למאן מודה דאימתי דר' יהודה לפרש הוא כדאמרי' בפ' זה בורר תוס' ז"ל. וספר יראים כתב בסי' קכ"ח צריכין אנו לפרש מדלא מייתי מינה תיובתא לר' יהושע בן לוי ולר' יוחנן שמעי' דאיכא דלא תני הכא אימתי אלא במה ע"כ פי' דבין ריב"ל ובין ר' יוחנן ס"ל דאימתי לפ' עיין בפ' זה בורר (סנהדרין דף כ"ה.) אבל אי גרסי' הכא במה לא קשה אלא לריב"ל דאמר דבין אימתי בין במה אינם אלא לפ' ושם קאמרי' דרמי בר חמא ס"ל דגם אימתי הוי לחלוק נמצאו שלשה מחלוקות בדבר דר' יוחנן ס"ל דאימתי לפרש ובמה לחלוק ועיין במ"ש בפירקין דלקמן סימן ו'. ובגמ' בברייתא לא תשחטו ביום אחד רבי אומר יום אחד יום המיוחד טעון כרוז מכאן אמרו בד' פרקים בשנה המוכר בהמה לחברו צריך להודיעו פי' רש"י ז"ל יום אחד יום המיוחד טעון כרוז ימים מיוחדים יש בשנה דהיינו ארבעה פרקים שהמוכר מוזהר להזהיר ולהכריז אמה מכרתי לשחוט קרי ביה לא תשחיטו לא תגרום לה להשחט בימים הללו היא ובנה א"נ מדכתיב יום אחד דמשמע יום מיוחד למאי יחדינהו אי לאו להטעין כרוז ע"כ:

משנה ד

קודם בבא דבארבעה פרקים אלו צריך לכתוב במשנה סימן ז'. ובפי' רעז"ל צריך לכותבו קודם דבור המתחיל משחיטין:

בארבעה פרקים אלו וכו'. מה שפי' רעז"ל הוא פי' ר' אלעזר בשם ר' יוחנן וגם רב שמואל בר רב יצחק אוקמה לכולה מתניתין בשלא משך וכגון שזיכה לו המוכר ללוקח את השור ע"י אחר שלא בפני הלוקח ואמר לו זְכֵה בשור זה לפלוני להיות לו בדינר בשר הלכך בד' פרקים אלו דזכות הוא לו דהא לא סגי ליה דליתיב בלא בשר זכין לאדם שלא בפניו אבל בשאר ימות השנה דחוב הוא לו דלהוציא הוצאות הפסד הוא לו אין חבין לאדם שלא בפניו דאין אדם נעשה שליח לחברו שלא מדעתו להפסידו אבל להרויחו אנן סהדי דניחא ליה לפיכך זכין ואין חבין. ואיתא למתני' ס"פ חלון. וביד ספ"ט דהלכות מכירה. ובטור ח"מ סימן קצ"ט. וכתוב שם בספר מפה על השולחן ובספר הלבוש ויש מי שכתב דהוא הדין הנותן מעות על יין לקדוש בערב שבת דקנה דכל כי האי גוונא העמידו חכמים דבריהם על דין תורה ע"כ:

משנה ה

קודם בבא דיום אחד צריך לכתוב סימן ח' במשנה וגם בפירוש רעז"ל:

מעשה בראשית. ויהי ערב ויהי בוקר ברישא ערב והדר בקר רש"י ז"ל:

פרק ו

משנה א

כסוי הדם וכו'. עד הוף הפרק בת"כ פ' אחד עשר דפרשת אחרי מות. וביד פי"ד דהלכות שחיטה. ובטור יו"ד סימן כ"ח:

ונוהג בחיה ובעוף. בכל בו סוף סימן ק"ח טעם למה זכו חיה לכסות דמן יותר מבהמות לפי שכשהפילה רבקה את עצמה מעל הגמל כשראתה את יצחק נשרו בתולותיה והיה יצחק חושד לאליעזר שבא עליה וספר לו הענין נולו שנאמר ויספר העבד ליצחק והביאו אל המקום שנפלה והראה לו דם הבתולים כי באתה חיה אחת ושמרה אותו שלא לקקוהו הכלבים ושאר חיות השדה ואית דאמרי אריה היה שבא ושמר אותו ולכן זכתה כל חיה נאכלת לכסות דמה ועוף נמי לפי שלימד לקין לקבור הבל אחיו כמו שמפורש בתנחומא ע"כ:

בחולין אבל לא במוקדשין. אי בקדשי מזבח דאמר קרא ושפך וכסה מי שאינו מחוסר אלא שפיכה וכסוי יצאת חטאת העוף שאע"פ שראויה לאכילה לכהנים מחוסרת שפיכה

גרירה מעל קיר המזבח וכסוי ואי בקדשי בדק הבית שהן אסורין בהנאה אם שחטן פטורין מכסוי לר"מ משום דבעי' העמדה והערכה ואינו יכול לפדותם אפילו הן קדשי בדק הבית כדאיתא בגמרא בפ' בתרא דתמורה ואע"ג דלר"מ שחיטה שאינה ראויה לאכילה שמה שחיטה רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי וס"ל בשחיטה שאינה ראויה כר"ש וכר' מאיר בהעמדה והערכה דאפי' קדשי בדק הבית בעי העמדה והערכה. ואב"א כוליה ר"ש דאמר במתני' דהתם סימן ג' קדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה ומפיק לה דפטורים מכסוי דאמר קרא ושפך וכסה מי שאינו מחוסר אלא שפיכה וכסוי יצא זה שמחוסר שפיכה פדייה וכסוי ומר בר רב אשי מייתי לה מקרא דכתיב חיה או עוף מה חיה סתמא אינה קדש שאינה ראויה להקריב אף עוף אינו קדש:

במזומן ובשאינו מזומן. פי' בקונטרס דמשום שלוח הקן איצטריך למיתני דתנן לקמן דאינו נוהג אלא בשאינו מזומן וקשה לפירושו דא"כ בכל הני פירקין ה"ל למיתני באותו ואת בנו ובגיד הנשה ובכל הבשר ונראה לפרש דאיצטריך למתנייה הכא משום דכתיב כי יצוד דלא תימא דוקא באינו מזומן קמ"ל דאף במזומן נהיג דהא כתיב ציד מכל מקום כדאיתא בגמרא. תוס' ז"ל:

ואין שוחטין אותו. טור א"ח סימן תצ"ח:

משנה ב

וקדשים בחוץ וכו' ר"מ מחייב. דלא כמתני' דלעיל דקתני בחולין אבל לא במוקדשים וכדכתבי' במתניתין דלעיל. ועיין בתוס' דפירקין דף פ"ד דבור המתחיל מה חיה שאינה קדש:

השוחט ונתנבלה וכו'. פ"ק דמכלתין דף י"ז ובר"פ שני:

משנה ג

ואחרים רואין אותם חייבים לכסות וכו' פטורים מלכסות כצ"ל. ופי' הר"ן ז"ל פטורין מלכסות הרואין הדם מגולה ואע"ג דתנן לקמן שחט ולא כיסה וראהו אחר חייב לכסות הכא פטור:

וכן לענין אותו ואת בנו וכו'. פי"ב דהלכות שחיטה סימן ד':

ר"מ מתיר לשחוט. דס"ל דלאו שחיטה היא כלל ונבלה גמורה היא וכדתנן במתני' דלעיל השוחט ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר פטור מלכסות אפי' לר"מ וכן נמי תנן בפירקין דלעיל פטור משום אותו ואת בנו אליבא דכ"ע ורבנן חשבי לה שחיטה מספק לחייבו כסוי וגם שלא לשחוט אחריהם לכתחלה דמספקא להו אי רוב מעשיהם מקולקלים או אי רוב מעשיהם מתוקנים. והלכה כר"מ:

ומודים שאם שחט שאינו סופג את הארבעים. דהתראת ספק היא. ובטור י"ד סימן י"ו וסימן כ"ח:

משנה ד

שחט מאה חיות במקום אחד כסוי אחד לכולן. בטור יו"ד סימן י"ט:

ר' יהודה אומר שחט חיה יכסנה ואח"כ ישחוט את העוף. מפ' בגמרא דאע"פ שמפסיק בכסוי דם החיה קודם שישחוט העוף אעפ"כ אינו צריך לחזור ולברך על שחיטת העוף לאחר כסוי. וכתב הר"ן ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל דמדלא אמר ר' יהודה שחט חיה ישחוט העוף ויכסה החיה ואח"כ העוף דמכאן למד הראב"ד ז"ל לומר דכל שמצות חלוקות הן צריך לגמור מצוה ראשונה ואח"כ יתחיל בשניה ואע"פ שאין הלכה כר' יהודה גמרי' מיניה לרבנן דאם סח בין חיה ועוף צריך לברך ולר' יהודה כיון שהפסיקן בשיחה הוו להו שתי מצות ולפיכך יכסה ואח"כ ישחוט ע"כ:

וראחו אחר חייב לכסות. ומשמע לע"ד שהרואה הדם מגולה חייב לכסות אע"פ שלא ראה אותו שוחט אם ברי לו שהוא דם של שחיטת חיה או עוף וכן משמע מפי' הר"ן ז"ל שכתבתי במתני' דלעיל:

כסהו ונתגלה: פטור מלכסות. פ' לולב הגזול (סוכה דף ל"ג.) ובפ' כל הצלמים (עבודה זרה דף מ"ג:)

כסהו הרוח חייב. פ' כל הצלמים (עבודה זרה דף מ"ז:)

משנה ה

או בדם החיה. פי' הרמב"ם ז"ל שרוצה לומר בחיה טמאה לפי שאם היתה טהורה הכל מסכימין שחייב לכסות ע"כ. ורש"י ז"ל פי' הקז של חיה כמו שהעתיק רעז"ל ולע"ד יתכן עוד לומר הקז של בהמה בחייה ורישא מיירי בדם בהמה שחוטה. אח"כ ראיתי שכך כתבתי בפ' התערובות סימן ו' בשם תוס' חיצוניות:

משנה ו

דם הניתז וכו'. תוס' ס"פ חלון ובגמ' ריש פירקין:

א"ר יהודה אימתי וכו'. הקשו תוס' והרא"ש ז"ל אמאי פסיק ר"ת הלכה כר' יהודה דלפרושי קא אתי דצ"ע דהא רב חסדא ורמי בר חמא ס"ל בפ' זה בורר דאפילו במתני' הוי אימתי לחלוק היכא דמוכח וה"נ מוכח דבמתני' בא לחלוק כמו שמפורש בברייתא דת"ק אמר כל דמו משמע ור' יהודה ס"ל מקצת דמו משמע ומיהו י"ס דלא גרסי בדברי ת"ק כל דמו. ועיין במ"ש בפירקין דלעיל סימן ו'. ועיין בספר יראים סימן קכ"ח. אח"כ הבנתי מפי' הר"ן ז"ל שיש ג"כ נוסחאות בגמרא שאין שם כלל ועיקר ברייתא בגמ' דפליג

בה ר' יהודה את"ק וכן הרי"ף ז"ל לא הביאה ע"ש. ובברייתא פליג רשב"ג בד"א דחייב לכסות כשלא כיסה דם הנפש אבל כיסה דם הנפש פטור מלכסות ובהא פליגי רבנן סברי דמו כל דמו ור' יהודה סבר דמו ואפילו מקצת דמו ואפילו שהוא דם הנפש לא בעי כסוי אלא מקצתו ורשב"ג סבר דמו המיוחד בעינן כולו:

משנה ז

כלל אמר רשב"ג דבר שהוא מגדל צמחין מכסין בו כצ"ל. וכתבו תוס' ז"ל לאו לפלוגי אתא אלא לעשות כלל וא"ת והא חרסית אין מגדל צמחים כדמשמע במרובה דאמר סימנא כי חרסית דליכא הנאה מינה ואומר רבינו תם דלעולם מגדל וליכא הנאה מיניה דקאמר היינו שאינה מוציאה כדי נפילה ע"כ וכן כתב ג"כ הרא"ש ז"ל דרשב"ג מפ' ת"ק ולא פליג: גרסי' בגמרא דרש רב נאמן בר רב חסדא אין מכסין אלא בדבר שזורעים בו ומצמיח וכתב הר"ן ז"ל וממתני' ליכא למשמע דיש לך דבר שמגדל דבר שצמח בו כבר ואינו מצמיח ויש דבר דכשזורעים בו אינו מצמיח עכ"ל ז"ל כפי מה שמצאתיו מוגה: ועיין בבית יוסף יורה דעה סימן כ"ח שכתב בשם הר"ן ז"ל דרשב"ג לפלוגי אתא ושכן נראה מהרמב"ם ז"ל שלא הזכיר צמחים וכתב הוא ז"ל שגם דעת הרשב"א ז"ל נראה כן בתורת הבית הקצר שלא הזכיר שם מגדל צמחים וכתב עוד דלפי דברי המפרשים ז"ל דרשב"ג לפרושי אתא. רב נחמן בר רב חסדא בא לפרש דברי רשב"ג דבר שהוא מגדל צמחים מכסין בו היינו דוקא בזורעין בו ומצמיח שלזה קורא מגדל צמחים אבל אם זורעים בו ואינו מצמיח אע"פ שכשמשימין בו צמחים הוא מגדלן אין מכסין ולזה קורא אינו מגדל צמחים עכ"ל ז"ל:

פרק ז

משנה א

גיד הנשה נוהג בארץ וכו'. ביד רפ"ח דהלכות מאכלות אסורות. ובגמ' מסיק דבולדות קדשים עסיקי' ואשמועי' תנא דידן דלא קדשי במעי' אמן אלא בהויתם פי' ביציאתם הלכך איסור גיד נוהג בכולן משום דאיהו קדים דנוהג בשליל ותו לא פקע דלא תימא במעי אמם קדושים ואיסור מוקדשים קדים כדאמרן בנפל שלא נתקשרו איבריו בגידים דמשעה שנוצר הוא קדוש ועדיין לא נוצר הגיד דהא חזינן דיצירת עובר קודמת ליצירת גיד ותו לא אתי איסור גיד וחייל:

בירך של ימין ובירך של שמאל. גמ' מתני' דלא בר' יהודה דתניא ר' יהודה אומר אינו נוהג אלא באחת והדעת מכרעת שהיא של ימין דכתיב הירך המיומנת שבירך

ורבנן ההוא לאשמועינן דדוקא גיד הפנימי הגדול הנמצא בתחלת פריעת הירך דפשוט איסוריה בכוליה ירך פי' שקנוקנותיו ושרשיו מתפשטין בכוליה ירך לאפוקי חיצון דלא. פי' פנימי קרי לצד שכלפי ירך חברתה וחיצון נתון לרוחב השופי גיד קצר בצד חיצון של ירך. ובראשית רבה פרשת וישלח פרשת ע"ח גרסי' ר' יהודה ור' יוסי ר' יהודה אומר באחת מהם נגע ואחת מהן נאסרה ר' יוסי אומר באחת מהן נגע ושתיהן נאסרו אית תנא תני הדעת מכרעת שהיא של ימין כדברי ר' יהודה ואית תנא תני הדעת מכרעת שהיא של שמאל מ"ד הדעת נוטה שהיא של ימין ויגע בכף ירכו ומ"ד הדעת מכרעת שהיא של שמאל שנאמר כי נגע בכף ירך יעקב ע"כ ויש להסתפק אי ר' יוסי הוא ת"ק דהכא לגמרי או שמא בדין כותיה ס"ל אבל במעשה לא או שמא תרי תנאי אליבא דר' יהודה ע"ש במפרשים גם אם יש טעות שם: והלכה ודאי כרבנן דנוהג מן התורה בשניהם ואם אכל שניהם לוקה שמנים לדעת חכמים וכדתנן בסמוך סי' ג':

שאין לו כף. סביבות עצם הקולית העליונה בשר סביב סביב בעיגול כל בשר גבוה ועגול קרוי כף פולפא בלע"ז. וכתוב בספר לקח טוב פ' וישלח כי נגע בכף ירך יעקב נראה זה מיותר שהרי נאמר ברישא דקרא על כן לא יאכלו וכו' אלא בא ללמדנו דין דדוקא מי שיש לו כף נוהג בו איסור זה למעוטי העוף שאין לו כף שהבשר שעל הקולית ברוחב הוא ואינו דומה לכף וזה נלמד ממה שאמר ב' פעמים כף כדאמרן ע"כ:

ונוהג בשליל. [הגה"ה בספר הלבוש ביורה דעה סימן י"ג כתוב גיד השליל שהוא מותר נ"ל דטעמא דלא מיקרי גיד הנשה אשר על כף הירך דירך השליל לא מיקרי כף ירך שיהא הגיד אסור משום גיד דידיה דהא אפילו בהמה לא מיקרי לכ"ע בעודה בתוכה ואם אין כאן בהמה כ"ש דירך אין כאן ואי משום האם הא אין זה הגיד על כף ירך של האם ואין זה אלא כשאר גידין דידיה נ"ל ע"כ וע"ש עוד בהגה"ה. וכתב עוד בסימן ס"ה סעיף ח' וז"ל ואין לתמוה מ"ש דגבי מתנות אמרי' שנותנין לכהן זרוע הימין מדכתיב הזרוע בה"א דדרשינן הזרוע המיומן והכא גבי גיד הא נמי כתיב הירך בה"א ולא דרשינן הירך המיומן דלא דמי דהתם ההא מיותרת היא דה"ל למיכתב ונתן לכהן זרוע וגו' לכך דרשינן הא הזרוע המיומן אבל הכא ההא אינה מיותרת כי מלת ירך קאי על מלת כף ונוכל לומר הירך כלומר באיזה כף אמרתי בכף של הירך לאפוקי כף אחר שבבהמה במקום אחר דודאי הרבה מקומות יש בבהמה שהבשר עגול כמין כף וצריך הכתוב למעטן ולומר בכף של הירך ואם לא היה כתוב בהא הדבקות היינו יכולין לטעות ולפרש לא יאכלו בני ישראל את הגיד אשר בכף ר"ל לא יאכלו שום גיד שיש בבהמה במקום שיש כף דהיינו בשר עגול וגם כל גיד שיש בירך אפי' במקום שאינו כף לא יאכל לפיכך הוצרך

התורה לכתוב כאן ה"א הדביקות להדביק מלת כף במלת ירך לתת הבדל בכף ולומר באיזה כף אמרתי בכף של הירך ולא בכף אחר נ"ל. א"נ הכא דרשי' נמי ההא וילפי' מינה שאינו נוהג אלא בגיד הפנימי הסמוך לעצם והוא על הכף ממש כדאמרי' בסמוך ויהיה פי' הירך בהא הידיעה לומר הגיד שהוא ידוע שמתפשט בכל הירך והוא אשר על הכף ממש וקים להו לחז"ל שיודעים בלשון הקדש יותר מנן שזהו קרוב יותר למידרש מן ההא לפי פשוטו מלמידרש מינה הירך המיומן אבל גבי הזרוע שכתבה תורה הא מיותרת לא מצאו למידרש מיתורא דה"א רק הזרוע המיומן ולא דרש אחר עכ"ל ז"ל]. ובגמ' אמר שמואל וחלבו של גיד מותר לד"ה מן התורה והיינו חלבו מותר דקתני מתני' ומיהו ר"מ אסר ליה בברייתא בגמ' מדרבנן. ופי' ראשון של רעז"ל לא ראיתיו אלא בקושית הגמ' דאקשי לשמואל דאוקי וחלבו מותר לדברי הכל פרכינן עליה חלבו דמאי אי דשליל הא מיפלג ביליגי בה דתניא וכו' ומשנינן אלא חלבו של גיד קאמר שמואל וכדכתיבנא וכתב ה"ר יהוסף ז"ל נ"ל דהאי וחלבו מותר מדברי ר' יהודה הוא למ"ד דקאי אשליל וה"ק ר' יהודה אומר אינו נוהג בשליל וגם החלב של השליל מותר וכן יש לקמן וחכמים אומרים נאמנים עליו ועל החלב ע"כ. וביד פ"ז דהלכות מ"א סימן ג':

ואין הטבחים נאמנין וכו'. וכתבו תוס' ז"ל דהא דקתני דנאמנין על החלב בסתם חלב איירי דאי חלבו של גיד ר' יהודה שרי לגמרי ולא שייך למימר ביה נאמנות ע"כ. עוד בגמ' דאיכא דאמרי א"ר יוחנן חזרו לומר אין נאמנין אמר רב נחמן בזמן הזה נאמנין ואגיד קאי ולא אחלב ופריך בגמ' אכשור דרי ומשני מעיקרא סברו כר' יהודה דאמר לא בעי' חטיטה ולפיכך אמרו חכמים דנאמנים כיון דליכא טירחא הדר סברו כר"מ דבעי חטיטה במתני' דבסמוך וטריחא להו מילתא כמה דהוו דכירי לדר' יהודה וגרירי בתריה אמרו אין נאמנים ובזמן הזה ששכחו לדר' יהודה והוחזקו המנהג כר"מ אמרו נאמנים. וביד ספ"ז דהלכות מ"א ובפ"ח סימן ז'. ובטור י"ד סימן ס"ה:

משנה ב

שולח אדם ירך לנכרי וכו'. כתוב בתשובות הרשב"א ז"ל סימן ח' ומה ששאל ממך הנער בשולח אדם ירך לנכרי איך יתיישב עם מה שאמרו אסור לתת מתנת חנם ואמרת לו דההיא דשולח ירך לנכרי לא לחנם אלא לגמול למה שקדם או בגוי שאינו ע"ז יפה אמרת ומקרא מלא דבר הכתוב לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה או מכור לנכרי וכ"ש לר"מ דאמר אחד גר ואחד גוי בין במכירה בין בנתינה ולא אמר הכתוב לגוי במכירה ולגר בנתינה אלא להקדים נתינה דגר למכירה דגוי וסתם מתני' כר' מאיר ועוד שלא אמרו אלא מתנת חנם הא לסבה ואפי' במקוה שיעזרנו הגוי או יתן לו להבא מותר

שאין זו מתנת חנם וכן אפי' משום דרכי שלום ואמרי' בפ' בתרא דע"ז רב יהודה שדר קורבנא לאבידנא ביום אידו אמר ידענא ביה דלא פלח לע"ז וכן רבא שדר קורבנא לבר ששך ע"כ. ועיין בקולון שרש מ"ד. ואיתא למתני' בפ' כל שעה דף' ב"ב. והתם מפרש דמתני' דשמעת מינה דגיד הנשה מותר בהנאה דלא כר"ש דאמר אין בגידין בנ"ט בשר ולאו נבלה מיקרו אלא כעצמות דהן עץ בעלמא ולדידיה אע"פ שהותרה נבלה בהנאה למכרה לגוי גיד לא אשתרי בכלל נבלה ועץ הוא והתורה חייבה עליו אלא ר' יהודה היא דפליג עליה התם וס"ל דיש בגידין בנ"ט. ואיתה לפלוגתייהו נמי הכא בגמ' אמתני' דסוף פירקין. וכן נמי ר"מ ור' יוסי הגלילי שכתבתי בסוף פירקין ס"ל דיש בגידין בנ"ט ולהכי הגיד מותר בהנאה אם אין הבהמה של קדשים או של שור הנסקל וכן יש בגמ' ג"כ אמוראי דס"ל דיש בגידין בנ"ט. ור' יהושע בן לוי ס"ל דאין בגידין בנ"ט. וכתבו תוס' ז"ל בפ' כל הבשר (חולין דף קי"ד) דבפ' כל שעה משמע דהאי מתני' אתיא כר' יהודה וקשה דהא שולח קתני דמשמע בחנם ור' יהודה ס"ל דאסור ליתן לעו"ג מתנת חנם דאית ליה דברים ככתבן לגר בנתינה ולגוי דוקא במכירה ותרצו די"ל דתניא בתוספתא אם היה שכנו מותר מפני שהוא כמוכרו לו ע"כ. עוד כתבו שם פ' כל שעה הקשה הר"י דאורלינאש היכי מצי אתי כר' יהודה ור' יהודה אית ליה בפ' גיד הנשה דגיד הנשה אסור לבני נח וקעבר משום לפני עור לא תתן מכשול וגו' ואומר ר"י דלא קשה מידי דלא קאסר אלא לבני יעקב דוקא דקודם מתן תורה דהא לא נשנתה בסיני ע"כ. וביד שם פ"ח סימן י"ד. ובטור י"ד סימן ס"ה. ובגמ' מפרש היכי זבין ישראל כגון שהשליח נתנה לו לגוי בפני ישראל חברו שהרואה מותר לו לקנותה מן הגוי. ועיין בבית יוסף שם סימן ס"ה דמשמע שאינו מותר לקנותה אא"כ שמע ישראל הקונה את ישראל המוכר אומר לגוי שהיא מבשר כשרה כך נראה ממה שכתב שם בשם ר"ת ז"ל ובשם הרב המגיד ז"ל. ובגמ' דייקינן כיון דקתני טעמא מפני שמקומו ניכר מכלל דדוקא בשלימה שמקומו ניכר אבל חתוכה לא ישלח שמא ימכרנה ישראל ויהא סבור שניטל גידה ויאכלנה בגידה והאי דנקטה בשולח לנכרי ולא נקטה בשולח לישראל דלא ישלחנה חתוכה רבותא קמ"ל דל"מ לישראל דאסור אלא אפי' לנכרי נמי אסורה שמא יחזור וימכרנה לישראל וכן ללישנא דאמרי' בגמרא דמשום גניבת דעת היא רבותא אשמועינן דאפילו לגנוב דעתו של גוי אסור ומדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ח דהלכות מ"א נראה דנקטה בנכרי לאשמועינן דשלימה שרי דגיד הנשה מותר בהנאה הר"ן ז"ל ורב אשי מסיק בגמ' דתנא דברייתא דבגמ' לא גזר שמא יתננה לו בפני ישראל אחר אלא דוקא בטבח המוכר באיטליז לנכרי דהתם ישראל טובא קיימי וחזו וחיישינן דילמא חד מינייהו הדר וזבין לה מיניה אבל

שולח לנכרי בביתו הוא ומי יראה ואת"ל יראנה אדם לא גזרי' כולי האי שמא יקחנה זה דכ"ע לא זבני בישרא ותנא דמתני' פליג אתנא דברייתא וגזר אפי' בשולח לנכרי גזרה שמא יתננה לו וכו' כך פי' רש"י ז"ל. ותוס' והרא"ש ז"ל כתבו עליו דבחנם דחק לפרש דפליג תנא דידן אתנא דברייתא דיש לומר וכו' ע"ש. וכתוב בתשובות מהר"י קולון ז"ל סימן מ' וז"ל בקיצור דיש לתמוה דלמה שינה האי תנא דברייתא לישנא דתנא דמתני' דאילו במתני' קתני התם שולח אדם ירך לנכרי שגיד הנשה בתוכה דמשמע שפיר דאיירי במקום שהטבחין רגילין לנקר הבשר והכי קאמר שולח אדם ירך לנכרי אע"פ שאירע אונס או סבה שעדיין גיד הנשה בתוכה כלומר שעדיין לא ניטל גידה ושולחה לנכרי כמות שהיא אבל בברייתא לא קתני הכי אלא קתני השולח ירך לחברו וכו' חתוכה צריך ליטול ממנה ג"ה ושינה לשון המשנה דלפי סגנון לשון המשנה הכי ה"ל למיתני השולח ירך לחברו שגיד הנשה בתוכה שלימה אין צריך וכו' אלא ודאי משום הכי תפס זה הלשון ולא לשון המשנה כדי לאשמועי' דאיירי אפילו במקום שרגילות הוא שלוקחין מן המקולין בלי נקור ומש"ה פסיק ותני דאין צריך ליטול ממנה גיד הנשה והיכי דמי שרגילות הוא שהטבח מוכר בלי נקור כגון שהגוי קנה בשר השחוט מטבח ישראל וחוזר ומוכרה לישראל שהרי רגילות היה בימיהם כדאמרי' בתר הכי ההוא טבחא דא"ל לחברא וכו' ע"כ:

צריך שיטול את כולו. סתם משנה ר"מ דבעי חטיטה ולענין חטיטה סתם כר"מ ולענין דנאמנים סתם כר' יהודה לעיל דקתני וחכמים אומרים נאמנים תוס' ז"ל. והכריח הר"ן ז"ל דהך חטיטה לר' מאיר לא הוי רק משום ישראל קדושים הם נהגו בו איסור ומתני' נמי דייקא דחטיטה לר"מ אינה אלא מדרבנן מדקא סתים ר' יהודה למילתיה וקאמר כדי לקיים בו מצות נטילה ולא יהיב שיעורא ש"מ דכי תנן בדר' מאיר צריך ליטול את כולו מדרבנן קאמר ור' מאיר ור' יהודה לא פליגי בדאורייתא כלל דקים להו כמה הוו אלא דקסבר ר"מ דצריך ליטול את כולו מדרבנן ור' יהודה לית ליה איסורא דרבנן בגיד כלל ומש"ה קאמר שאין צריך אלא לקיים בו מצות נטילה מדאורייתא אבל אי מדאורייתא פליגי ה"ל לר' יהודה לפרושי כמה מצות נטילה עכ"ל ז"ל. בסוף פי' רעז"ל נראה שצריך להגיה ואין הלכה כר' יהודה: צריך שיטול את כולו פי' כיון שהתחיל לנקר צריך לנקר את כולו עתה מיד ולא יניחנו עד למחר כי כיון שנטל קצתו אין מקומו ניכר עוד ויבאו לאכלו כן ור' יהודה אומר אינו צריך לחטט אחריו מיד אלא די אם קיים בו מצות נטילה ואע"פ שאין מקומו ניכר והרואה את הירך יסבור שכבר ניטל כולו ויאכלנו אין לחוש בזה כיון שניטל אע"פ שנשארו בו קצת עוקצין שמחטטין אחריהן עכ"ל ז"ל:

משנה ג

האוכל מגיד הנשה וכו'. גמ' אמר שמואל לא אסרה תורה אלא שעל הכף בלבד שנאמר אשר על כף הירך ופי' רש"י ז"ל שעל הכף אע"פ שהגיד ארוך אין אסור אלא מה ששוכב על הכף כף בשר הסובב את הקולית ודבוק לעצם והגיד ארוך ושוכב מקצתו ע"ג אותו בשר ומפ' בגמ' דהכי ס"ל נמי לרבנן אבל ר' יהודה פליג עלייהו וטעמיה מדכתיב הירך משמע דכולה ירך וכל מקום שיאכל ממנו כזית חייב וסתם מתני' דלא כר' יהודה דתניא אכלו ואין בו כזית חייב ר' יהודה אומר עד שיהא בו כזות דכתיב ביה אכילה ואין אכילה פחותה מכזית. וביד שם בהלכות מ"א פ"ח סימן ב' ג':

אבל מזה כזית וכו'. ס"פ איתו ואת בנו ובפירקין דף צ"א. ובירושלמי ס"פ נושאין על האנוסה:

משנה ד

ירך שנתבשל בה וכו'. תוס' פסחים פ' כיצד צולין (פסחים דף פ"ג:)

אם יש בו. גרסי' פי' בגיד. וביד שם פט"ו סי' ל"ב. ובטור יורה דעה סימן ק':

אם יש בה בנ"ט. ה"ז אסורה לאו בגיד לחודיה משערינן דבכדי קליפה שסביביו מסייע לגיד לאסור דמשעה שנמלח נאסר כדי קליפה סמוך לו ולפי' רבינו אפרים ז"ל שמפ' דלא אמרי' חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בבשר בחלב אתי שפיר ומשמע קצת דאין הרוטב מסייע לשאר חתיכות אם יש בהם לבטל הגיד אלא הירך לבדו מדלא קאמר אם יש בה וברוטב בנ"ט וכו' והאי לפירוש הקונט' ניחא דפירש פ' כל הבשר גבי טפת חלב וכו' דקאמר בגמ' לא שנו אלא שניער וכיסה אבל לא ניער וכיסה חתיכה עצמה נעשית נבלה ופי' הקונט' דכי ניער הקדרה מוליך הוא הטפה בכל הקדרה ומסייע כל מה שבתוכה לבטל הטפה וכן כי כסה הקדרה עולות הרתיחות משוליה לפיה ומוליכות הטפה בכל הקדרה משמע שר"ל שאפי' החתיכה שנפלה הטפה עליה היא מקצתה בתוך הרוטב אי לא ניער וכסה אין מסייע הרוטב והחתיכות האחרות לבטלה. ומירי הכא בשלא ניער וכסה ולר"י נראה דכשהחתיכה שנפל האיסור עליה היא מקצתה ברוטב לא בעינן ניער וכיסה והתם איירי כשהחתיכה כולה חוץ לרוטב דאז אין מתפשט אלא בניער וכסה והוה מצי למימר לא שנו אלא בחתיכה מקצתה ברוטב אלא מלתא דפסיקא ליה נקט כשניער וכסה דאז בכל ענין הרוטב מכסה כל החתיכות ואפי' היתה כולה חתיכה חוץ לרוטב והכא דקאמר אם יש בה בנ"ט היינו ע"י שלא היתה בה עם הרוטב ס' לבטל טעם הגיד. תוס' ז"ל. ובגמ' אמר שמואל לא שנו דכי יש בו בנ"ט כל הירך אסורה אלא שנתבשל בה שהרוטב מעלה הטעם בכל הבשר אבל נצלה בה קולף ואוכל עד שמגיע

לגיד מפני שאין הגיד מפעפע משמע דס"ל נמי כתנא דמתני' דיש בגידין בנ"ט וכן כתבו תוס' ז"ל דרבינא דאסר הנהו אטמאתא דאמליחו בגידא דנשיא צ"ל דס"ל כתנא דמתני' דיש בגידין בנ"ט אלא שהר"ן ז"ל פי' דרבינא דאסר משום שומנו דחמיר מגיד עצמו ע"כ וע"ש וכן דברי רב אלפס ז"ל ורוב הפוסקים. וה"נ נוכל לפרש לשמואל ג"כ דבהא קיימא לן כותיה:

כיצד משערין. פי' כיון שטעם הגיד כטעם הבשר אי אפשר לידע אם הוא נותן טעם בבשר דבשלמא בשר בחלב כיון שטעם זה אינו כטעם זה אפשר להבחין אם אחד נתן טעם בחברו אבל הכא שטעמם שוה אי אפשר לידע הר' יהוסף ז"ל:

כבשר בלפת. גמ' אמר רב הונא כבשר בראשי לפתות פי' רש"י ז"ל ירק של לפת. ולי נראה שראש הלפת מתוק מזנבו וטעם הבשר ניכר בזנבות הלפת בשיעור מועט אבל בראשי לפתות אינו ניכר אלא בשיעור גמור ע"כ אבל תוס' ז"ל הוכיחו דראשי לפתות היינו השרשים שהם בקרקע כמו ראשי שומים. בפי' רעז"ל ואינה הלכה דקיימא לן אין בגידין בנ"ט אמר המלקט כר' ישמעאל בנו של ריב"ב והכי ס"ל נמי לר"ש ולר' יהושע בן לוי כדכתבינן לעיל בסמוך:

כבשר בלפת. גמ' א"ר יוחנן כל איסורין שבתורה חוץ מגיד משערינן כאלו הן בצל וקפלוט פי' רש"י ז"ל כאילו האיסור בצל או קפלוט ולא אמרינן דלישערינהו כאלו הן פלפלין ותבלין דאפי' באלף כמותם נותנים טעם משום דשיערו חכמים דאין נותן טעם באיסורין יותר מבצל וקפלוט. אמר רב נחמן גיד בששים ואין גיד מן המנין. וכתבו תוס' ז"ל כל איסורין שבתורה משערין אותן כאילו הן בצל וקפלוט מדלא נקט כבשר בלפת כדקתני במתני' גבי גיד הנשה משמע דאין שיעורן שוה דגיד דלא יהיב טעמא כולי האי הוא דמשערינן כבשר בלפת אבל שאר איסורין דיהבי טעמא טפי משערין בבצל וקפלוט ומדאמר רב נחמן גיד בס' משמע דבשר ולפת הוי שיעורו בס' ולפי זה פליג ר' יוחנן אדרבא דלעיל דאמר כל איסורים שבתורה [בששים] וכרבא קיימא לן דהוא בתרא ע"כ. אמר המלקט קשה לע"ד דהכא במימרא דר' יוחנן פי' רש"י ז"ל משערינן כאילו האיסור בצל או קפלוט אבל במתני' גבי בשר בלפת פי' הוא ז"ל רואין כאילו הירך לפתות והגיד בשר ושמא לישנא דמתני' דייק ובמימרת ר' יוחנן הלשון מוכית וקל להבין:

משנה ה

גיד הנשה שנתבשל וכו'. הרא"ש ז"ל פי' בתרא דע"ז דף צ"ה. ובתשובות הרשב"א ז"ל סימן תרע"ח וחש"ל. וביד פט"ו דהלכות מ"א סימן ד' י"ז ובפי"ו סימן ה' ו'. ובטור י"ד סימן ק':

והרוטב בנ"ט. נלע"ד דהכי פירושא בזמן שמכירו משליך הגיד של איסור והשאר בין הגידין בין הרוטב בנ"ט פי' אם יש בהם טעם של הגיד אסורין ואם לאו מותרין פי' ואם לאו שאינו מכיר הגיד של איסור כולן אסורין מספק ואעפ"כ הרוטב בדינו עומד להיות בנ"ט. וכן תתפרש נמי סיפא דוכן חתיכה וכו' ובהא ניחא דלא איצטריך למיתני ברישא גבי ירך שנתבשל בה גיד הנשה דין הרוטב דודאי עם הרוטב משערינן וכמו שכתבתי לעיל בתוס' בשם ר"י ז"ל. ולרש"י ז"ל כדאית ליה דאם לא ניער או כיסה אז אין הרוטב מסייע לשאר חתיכות לבטל הגיד אבל אם ניער או כיסה אה"נ דהרוטב מסייע לבטל הגיד וכדכתבינן לעיל:

וכן חתיכה של נבילה וכו'. גמרא וצריכא דאי אשמועינן גיד משום דבריא הוא אבל חתיכה אימא לא ואי אשמועינן חתיכה הואיל וראויה להתכבד בה לפני האורחים אבל גיד אימא לא צריכא. ואית דגרסי וכן חתיכה של נבילה וחתיכה של דג טמא וכו' וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל גם ראיתי שהגיה ברישא ואם אינו מכירו כולן אסורין וגם בסיפא הגיה ואם אינו מכירן כולן אסורות וכמדומה שהגיה למחוק מלת אסורין ומלת אסורות והוי מלת כולן היא הגזרה ור"ל כולן אסורין. וכתבו הרא"ש והר"ן ז"ל ורב אלפס שלא הביא זו המשנה דגיד וחתיכות נראה דסובר דחתיכת נבילה בטלה וסובר כמתני' דע"ז דתרתי בעינן דבר שבמנין ואיסורי הנאה וכן מוכח מתוך דבריו ז"ל בפ' בתרא דע"ז וליתא דבכל דוכתא משמע דחתיכה הראויה להתכבד לא בטלה וכתב עוד הר"ן ז"ל דכיון דסתם מתני' כר"מ ואיהו מודה בחתיכה הראויה להתכבד דאינה בטלה אע"פ שאינה מאת שדרכן לימנות כותיה קימ"ל ואליבא דר' יוחנן דאמר את שדרכו לימנות שנינו אבל הרמב"ם ז"ל פסק בפט"ו מהמ"א כרבנן משמע דס"ל דחתיכה הראויה להתכבד בה הרי היא כששה דברים לרבנן ע"כ. ועיין עוד בהר"ן ז"ל כאן ובפ' בתרא דע"ז גבי ואלו אסורין ואיסורן בכל שהוא וגם במ"ש באורך שם בסימן ט':

משנה ו

ואינו נוהג בטמאה. ביד שם רפ"ח וסימן ה'. ויש לדקדק דלא ה"ל לתנא למיתני רק אינו נוהג בטמאה ר' יהודה אומר נוהג א"ר יהודה וכו'. ושמא י"ל דנוהג בטהורה אתא לאשמועינן דנוהג בטהורה אפילו נבלה לר' מאיר או נוהג בטהורה אפילו של עולה ושל שור הנסקל אפילו אליבא דחכמים ותנינא בקוצר במתני' להא דאמר רב יהודה אמר רב האוכל גיד הנשה של עולה ר"מ מחייב שתים וחכמים אומרים אינו חייב אלא אחת ומודים חכמים לר"מ באוכל גיד הנשה של עולה ושל שור הנסקל דחמור איסורייהו שהן אסורין בהנאה וחל איסור הנאה אפי' על הגיד שלא היה מתחלה אלא אסור באכילה

מודים שחייב שתים ומפרש רבה דחכמים היינו ר' יוסי הגלילי דאע"ג דבאיסור כולל לית ליה איסור חל על איסור איסור כולל באיסור חמור אית ליה במתני' דטמא שאכל בין קדש טמא בין קדש טהור דבפ' השוחט והמעלה וכדמפורש התם:

ר' יהודה אומר אף בטמא. ומחייב שתים וה"נ א"ר יהודה בגמ' בברייתא ור"ש פליג עליה ופוטר לגמרי כדמפרש טעמיה בגמ'. ובגמ' פריך וסבר ר' יהודה איסור חל על איסור והתניא וכו' וכמו שכתבתיה בס"פ חטאת העוף ומסיק אע"ג דאיסור טומאה קדים אתי איסור גיד חייל עליה שכן איסור חמור הוא ויש בו כח לחול על אחרים ומהו חומרו שנוהג בבני נח לר' יהודה דייקא נמי דטעמא דר' יהודה משום האי טעמא הוא מדיליף טעמא מבני יעקב דקודם מתן תורה הוו בני נח ובעלמא אה"נ דס"ל דאין איסור חל על איסור וה"נ ס"ל לר' יהודה דאיסור אבר מן החי חל אפי' על בהמה חיה ועוף הטמאים משום שהוא חמור שנוהג בבני נח. ועיין במ"ש בזבחים ס"פ חטאת העוף:

א"ר יהודה והלא מבני יעקב וכו'. גמ' תניא אמרו לו לר' יהודה וכי נאמר על כן לא יאכלו בני יעקב והלא לא נאמר אלא בני ישראל ולא נקראו בני ישראל למצות עד סיני אלא בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו לידע מאיזה טעם נאסר להם. ובגמ' קאמר דמאותו מעשה ואילך שנאבק עמו לזמן מרובה בבואו מפדן ארם הקב"ה קראו ישראל שנאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל וכו' ומשם ואילך ג"כ נקראו בני ישראל כדכתיב וישאו בני ישראל את יעקב אביהם מועתק מספר לקח טוב. ועיין במה שכתבתי לעיל בסימן ב' ומצאתי מוגה והלא על בני יעקב וכו':

פרק ח

משנה א

כל הבשר אסור לבשל בחלב. תימה דלא תני בארץ ובח"ל בפני הבית ושלא בפני הבית בחולין ובמוקדשין כמו בהנך פירקי. ובתוספתא תני להו ושמא מאי דשייר במתני' פירש בברייתא ואשמועינן דחייל איסור בשר בחלב אאיסור מוקדשין. ורשב"ם ז"ל פירש דאיצטריך משום ח"ל דסד"א דאינו נוהג בח"ל משום דאתקש לבכורים דכתיב בחד קרא ראשית בכורי אדמתך לא תבשל גדי בחלב אמו ולפירושו ז"ל ניחא הא דאמרינן בפ' ראשית הגז דארצכם דבכורים אתא למעוטי ח"ל דאע"ג דהויא מצוה התלויה בארץ איצטריך משום דאיתקש לבשר וחלב. תוס' ז"ל. והר"ן ז"ל תירץ דאיכא למימר דהא תנא ליה דכיון דתנן כל הבשר תו לא איצטריך למיתני נוהג בחולין ובמוקדשין דבכלל כל הבשר איתנהו נמי למוקדשין. ונוהג בארץ ובח"ל נמי לא איצטריך ליה למיתני דכיון

דחובת הגוף היא פשיטא דנוהגת בכל מקום ובכל זמן והא דתני להו כולהו באינך פירקי אגב גררא דחד מינייהו תננהו אבל הכא דחולין ומוקדשין דהוה צריכא ליה תננהו בלשון כל הבשר תו לא איצטריך ליה למיתני אינך וכי תימא אכתי אמאי לא נקט לישנא דאינך פירקי דלימא בשר בחלב נוהג וכו' בחולין ובמוקדשין כי היכי דתנא גיד הנשה נוהג. כסוי הדם נוהג. אותו ואת בנו נוהג. איכא למימר דהנהו איסורייהו ידיע ומש"ה תני במאי נהיגי אבל הכל] לפרושי גופא דאיסורא איצטריך לומר שבשולו בלבד אסור ואפי' לא אכלו שלא תאמר בשול שאסור הכתוב היינו דוקא בשאכלו קמ"ל דאפי' לא אכלו מוזהר על בשולו ע"כ. וביד פ"ט דהלכות מ"א סימן ד' ה' כ':

ואסור להעלות עם הגבינה על השלחן חוץ מבשר דגים וחגבים. האי חוץ לא איצטריך דאפילו לבשל שרי אלא אגב רישא נקטיה. תוס' ז"ל. ובטור י"ד סימן פ"ח. בפי' רעז"ל גזרה שמא יעלה גבינה עם בשר הבהמה באלפס רותח ע"כ. אמר המלקט פי' דאע"ג דלא איבעי לן למיגזר העלאתו אטו אכילתו דהוה גזרה לגזרה ע"כ גזרינן העלאתו משום העלאה דבשר בהמה באלפס רותח ראשון דה"ל מבשל שאיסורו מן התורה והכי מסיק בגמ' אבל הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהמ"א כתב הטעם משום הרגל עבירה שמא יאכל זה עם זה וכן כתבו תוס' והר"ן ז"ל דילמא אתי למיכלינהו בהדי הדדי דקא נגעי ובלעי מהדדי ואע"ג שמותר לאכול בשר אחר גבינה כדאיתא בגמ'. ולשון ספר הלבוש שם סימן פ"ח דהואיל והדבר ברור ומצוי לאכלם יחד הוי כחדא גזירה ולפיכך אפילו בשר עוף אין מעלה על שלחן שאוכל עליו חלב או גבינה אם מכירין זה את זה:

הנודר מן הבשר מותר בבשר דגים וחגבים. עיין במ"ש בר"פ בכל מערבין בשם מהר"י קולון ז"ל. ובגמ' מוקי לה כר' עקיבא דכל מילי דמימליך עליה שליח בר מיניה הוא ובפ' הנודר מן הירק פריך דבבשר דגים וחגבים מימליך ומוקי מתניתין במאן דכאיב ליה עיניה או ביומא דהקזה דלא אכיל אינש דגים אבל עוף אכיל בשלקא דלא מזיק ליה אלא כשאוכלו צלי ומיהו בפ' בתרא דמעילה לא קיימא שנוייא דהקזה אלא מסיק במאן דכאיב ליה עיניה אבל בשאר ימים הנודר מן הבשר אסור נמי בדגים תוס' ז"ל. ובגמ' דנדרים ר"פ הנודר מן הירק בברייתא פליג רשב"ג אמתני' וס"ל דהנודר מן הבשר אסור בכל מיני בשר בין בהמה בין חיה ומותר בראש וברגלים ובקנה ובכבד ובלב ובעופות ואין צריך לומר בשר דגים וחגבים ומוכח נמי התם דמתני' דהכא ר' עקיבא היא. וכתב הרב אלפס ז"ל ומדסתם לן תנא הכא כר' עקיבא שמעינן דהלכתא כותיה ואע"ג דלא קיימא לן דיש סדר למשנה בתרי מסכתי ואיכא למימר דילמא סתם ואח"כ מחלוקת היא ואין הלכה כסתם אפ"ה ה"ל ספיקא דאורייתא וספקא דאורייתא לחומרא הלכך הנודר

מן הבשר אסור בכל מיני בשר ואינו מותר אלא בחגבים בלבד אבל בבשר דגים אסור משום דמימליך עלייהו שליחא והאי דקתני הכא מותר בבשר דגים אוקימנא דהיינו למאן דכייביה ליה עיניה בתחלת אוכלא דדגים קשים לתחלת אוכלא הא לאו הכי אסור אפי' בבשר דגים משום דמימליך עלייהו שליחא עכ"ל ז"ל:

העוף עולה עם הגבינה. פ"ק דשבת דף י"ג. ונלע"ד דמדנקט תנא עם הגבינה וכן במתני' דבסמוך זה בשר וזה גבינה ולא קתני חלב שמעת מינה דאפשר דחלב אסור לכ"ע מפני שהוא קרוב שיטפטף על הבשר שאוכל חברו או על העוף שבשלחן:

א"ר יוסי. הא קמ"ל דת"ק ר' יוסי הוא דכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם. וכתבו תוס' ז"ל אבית הלל לא פריך בגמ' היינו ת"ק דה"ק דבר זה מחלוקת ב"ש וב"ה ואין זה סתמא ואח"כ מחלוקת דב"ש במקום ב"ה אינה משנה ע"כ. ועיין פ' החולץ הר"ס ז"ל. גרסי' בגמ' תנא אגרא חמוה דר' אבא עוף וגבינה נאכלין באפיקורן פי' דרך הפקר. הוא תני לה והוא מפרש לה בלא נטילת ידים ובלא קנוח הפה וכתבו תוס' ז"ל ואע"ג דתני אגרא עוף וגבינה נאכלין באפיקורן דמשמע עוף תחלה דילמא משום דסבר בשר עוף בחלב לאו דאורייתא ולא קיימא לן הכי ומיהו קשה בריית' דאגרא כמאן אי כר' יוסי הגלילי הא אף לכתחלה שרי לבשל ולאכול זה עם זה כדאמרינן לקמן דבמקומו של ר' יוסי הגלילי היו אוכלין בשר עוף בחלב ואי כר' עקיבא ה"ל למיתני חיה בהדי עוף ודוחק להעמידה כב"ש דאמרי העוף עולה ואינו נאכל ומיהו אשכחן נמי לר' אלעזר ב"ר צדוק דתני בתוספתא כב"ש א"נ כר' עקיבא ונקט עוף משום דשכיח וה"ה חיה דה"נ קאמר לעיל בגמ' הא עוף אסור מדאורייתא כמאן דלא כר"ע וה"ל למנקט נמי חיה ורבינו תם מפרש טעמא דאגרא משום דעוף אינו נדבק בידים ובשנים ובחניכיים ע"כ:

משנה ב

צורר אדם וכו'. שם בשבת פ"ק דף י"ג. וביד פ"ט דהלכות מאכלות אסורות סימן י"ז כ"א. ובטור אורח חיים בסי' קע"ג וביורה דעה סימן צ"א:

אם יש בה בנ"ט. פי' בטפה ההיא יש בה שיעור לתת טעם באותה חתיכה. ה"ר יהוסף ז"ל:

משנה ג

טפת חלב וכו'. פי' הר"ן ז"ל בפ' בתרא דע"ז דף שפ"א ע"א דלא שייך בטול ברוב אלא כגון שער נזיר שארגו בבגד שלא כדרך חשיבות אז הבגד מותר משום דשער נזיר הוי בפני עצמו אסור ובטל ברוב כדין כל איסור המעורב בהיתר אבל גבי בגד שאבד בו כלאים דהאי לחודיה שרי והאי לחודיה שרי ובהדי הדדי אסרן הכתוב הלכך לא שייך

שם ביטול ובשר בחלב אע"ג דהאי לחודיה שרי והאי לחודיה שרי ואפ"ה בטיל כדתנן הכא דאם אין בה בנ"ט מותרת שאני בשר בחלב דגלי קרא בהדיא דבטיל כדאמרינן התם בגמ' דדרך בשול אסרה תורה פי' דאיכא נתינת טעם עכ"ל ז"ל בקיצור. וביד שם פ"ט סימן ח' עד סוף סימן י"ג ולשונו שם בקיצור דאם ניער מתחלה ועד סוף או שכסה משעת נפילה עד סוף ה"ז בנותן טעם ע"כ. ובטור י"ד סימן צ"ב: ויש פי' אחר במתני' לתוס' ז"ל אבל הר"ן ז"ל הכריח בסוף פירקין כפי' רש"י ז"ל ואע"ג דבמתני' דלעיל פ' גיד הנשה מוכחא דמין במינו בנ"ט דקתני גיד הנשה שנתבשל עם הגידים בזמן שמכירו בנ"ט י"ל דמשום דרב סבירא ליה כר' יהודה דאמר מין במינו במשהו קאמר דתנא דהכא הכי סתים לן כר' יהודה מדפסיק ותני אם יש בנ"ט באותה חתיכה אסורה כלומר הקדרה כולה ואפי' כמה ע"כ בקיצור מיפלג:

הכחל וכו'. טור יו"ד סימן צ'. וכתב הר"ן ז"ל דלדעת הרמב"ם ז"ל מתני' דקתני קורעו לכחל לצדדין קתני לצלי בכל דהו לקדרה שתי וערב ולרב אלפס לצלי אינו צריך קריעה כלל ע"כ ועיין עוד שם. בפי' רעז"ל אבל בלב בהמה חייב כרת אם אכלו ולא קרעו לאחר בשולו ע"כ. אמר המלקט דקריעה לאחר בשול מהניא והכי תניא בגמ' הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו קורעו לאחר בשולו ומותר ויש מי שכתב שכשאמרו בלב בהמה חייב כרת דוקא אכלו קודם בשול אבל אחר בשול לא דדם שבשלו אינו חייב עליו כדאיתא במנחות פ' הקומץ רבה והא דמוקי לה בפ' דם שחיטה בדם עוף משום דבכל ענין קתני מתני' דאינו עובר עליו בין חי בין מבושל אבל בטור י"ד סימן ע"ב כתב שפי' ר"ת בקורעו אחר בשולו היינו אחר צלייתו אבל אחר בשולו לא מהני קריעה ואסור והביאוהו ג"כ תוס' ז"ל ועיין בהר"ן ז"ל. וביד פ' ששי דהלכות מ"א סימן וי"ו. ואיתה להאי בבא דהלב קורעו ר"פ כיצד צולין ברייתא דכתיבנא בסמוך. ותוס' פ' הקומץ רבה (מנחות דף כ"א) ודפ' גיד הנשה (חולין דף צ"ו) ובגמ' בכריתות פ' דם שחיטה (כריתות דף כ"ב) אמר רב לא שנו דאינו עובר עליו אלא בלב עוף הואיל ואין בו כזית ומ"מ אסור דחצי שיעור אסור מן התורה אבל לב בהמה דיש בו כזית מדם ששואפת בעת שחיטה אסור וחייבין עליו כרת. ועיין במ"ש בפי' המשנה שם ראש הפרק:

המעלה את העוף עם הגבינה על השלחן אינו עובר בלא תעשה. כתב רש"י ז"ל אינו עובר בל"ת היא גופה לא איצטריך דהעלאה לאו דאורייתא אלא דיוקא דילה איצטריך למידק מינה הא אוכל עוף בחלב עובר ולאפוקי מדר' עקיבא דאמר פרט לעופות ע"כ. ומשמע שבא לפרש דהיינו הכרח דיוקא דדייק בגמ' הא אוכלו עובר בל"ת ש"מ בשר עוף

בחלב דאורייתא ודוחק דסתם מתני' אתיא דלא כר' עקיבא ומשני לה בגמ' דמאי אינו עובר דקתני אינו בא לידי לא תעשה כדפי' רעז"ל ואתיא כר' עקיבא דקיימא לן כותיה:

משנה ד

בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה כו'. מצאתי מוגה בשר בהמה טהורה וחלב בהמה טהורה וכו' בשר בהמה טהורה וחלב בהמה טמאה וכו' וכן כולהו בבי. ובגמ' נפקא לן דבסתם גדי כל בהמה במשמע מדכתיב גבי יהודה את גדי העזים וכן גבי רבקה אמנו כתיב ואת עורות גדיי העזים הלבישה וגומר כאן גדי עזים הא כל מקום שנאמר גדי סתם אפי' פרה ורחל במשמע מדאיצטריך בהו לפרושי וכדפי' רעז"ל אלא דמשמע שיש חסרון לשון בפירושו ז"ל וכך היה צריך להיות ונפקא לן דכל בהמה במשמע גדי סתם מדכתיב ואת עורות וכו' ע"כ ופריך בגמ' דניליף מינייהו בג"ש דמה התם גדי עזים אף גדי האמור בבשר בחלב עזים הוא דוקא ומשני דהא קיימא לן שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין ואפי' למ"ד מלמדין הכא ליכא למילף דתרי מיעוטי כתיבי דבתרוייהו ה"מ למיכתב גדי עזים בלא הא וכתב הא יתירה בכל חד למעוטי דלא נילף מינייהו והקשו תוס' ז"ל תימא דבחד מיעוטא סגי ע"כ. עוד כתבו ז"ל בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה וכו' ה"ה בשר עוף לרבנן דאסור מן התורה דדוקא ר"ע הוא דאמר חיה ועוף אינם מן התורה ונפקא לן מדדריש לקמן את שאסור משום נבלה אסור לבשל בשר בחלב עכ"ל תוס' ז"ל. וביד רפ"ט דהלכות מ"א וסימן ב'. ובטור יו"ד סימן פ"ז. ומתני' דקתני בשר בחלב אסור בהנאה אמרינן בגמרא דאתיא דלא כי האי תנא דתניא ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש בשר בחלב אסור באכילה ומותר בהנאה שנאמר כי עם קדוש אתה ונאמר להלן ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו מה להלן אסור באכילה ומותר בהנאה אף כאן אסור באכילה ומותר בהנאה. וכתבתיה בפ' שני דקדושין סימן ט'. וקשה קצת דגרסי' בילקוט בשם מכלתא ר"ש בן יוחי אומר אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה ואחד לאיסור בשול. וי"ל דתרי תנאי אליבא דרבי שמעון בן יוחי ומיהו בנוסחא דמכילתא מצאתי כתוב ר"ש בן אלעזר אומר מפני מה נאמר בשלשה מקומות אחד לבהמה דקה ואחד לבהמה גסה ואחת לחיה ד"א אחד איסור באכילה ואחד איסור בהנאה ואחד איסור בשול ובגמ' איתה להאי דבר אחר בשם דבי רבי ישמעאל והתם במכלתא והובאו בילקוט פרשת משפטים כמה דרשות למה נכתבו שלש פעמים בתורה לא תבשל וקצת מהם איתנהו בגמ'. וגם איסי בן יהודה נפקא ליה איסור אכילה לבשר בחלב מהיכא דנפקא ליה לר"ש בן יהודה ואיסור הנאה נפקא ליה מק"ו מערלה וחמץ וכלאי הכרם:

מותר לבשל. ומותר בהנאה דאין בו משום בשר בחלב דתלתא גדי כתיבי כך צ"ל בפי' רעז"ל:

ר' עקיבא אומר חיה ועוף וכו' בגמ' פריך הא איצטריכו קראי לכדשמואל חד לְחֶלֶב ומתה פי' שאם בשל חֶלֶב או חתיכת נבלה בחלב ואכלו עובר משום חֶלֶב ומשום בשר בחלב וכן נמי במתה עובר משום נבלה ומשום בשר בחלב וחד לרבות את השליל וחד להוציא טמאה ומשני קסבר ר"ע איסור חל על איסור איסור חֶלֶב ומתה לא צריכי קרא שליל גדי מעליא הוא אייתרו להו כולהו פרט לחיה ולעוף ולבהמה טמאה פירוש דאישור חלב ואיסור מתה דהיינו נבלה ממשמעותיה דקרא דגדי אתי ואע"ג דאיסור חֶלֶב או איסור מתה קדמו ואין איסור חל על איסור אי לא כתיב רבוייא קסבר ר"ע איסור חל על איסור וכן שליל אתי מגדי דגדי מעלייא הוא אייתרו להו קראי וכו'. ועיין בתוס' דבפ' גיד הנשה (חולין דף ק"א) שדחקו לתרץ שם דלא תיקשי דר' עקיבא אדר' עקיבא דשמעינן ליה התם בברייתא דאין איסור חל על איסור אפילו באיסור בת אחת. ובגמ' הכא ובר"פ ר' אליעזר דמילה תניא במקומו של ר' יוסי הגלילי היו אוכלין בשר עוף בחלב והאי ברייתא סייעתא ללשון אחרון שהביא רעז"ל דאיכא בין ר' עקיבא לר' יוסי הגלילי:

יכול יהא אסור. מצאתי מוגה אינו דין שיהא אסור:

משנה ה

קיבת נכרי וכו'. פ' אין מעמידין (עבודה זרה דף ל"ה) וירושלמי פ"ק דביצה ובפ' אין מעמידין:

קיבה. חלב הקרוש שבתוך הקיבה:

נכרי ושל נבלה. ה"ק שחיטת נכרי שהיא נבלה ה"ז אסורה עכ"ל רעז"ל אמר המלקט ומשנה זו נשנית קודם שחזר בו ר' יהושע מדבריו שאמר לו לר' ישמעאל שאסרו גבינת העו"ג מפני שמעמידין אותה בקיבת נבלה וסבר דלאו פירשא היא ואע"פ שחזר בו ר' יהושע מפני תשובתו של ר' ישמעאל משנה זו לא זזה ממקומה דהואיל ונשנית נשנית אבל אין הלכה כמותה שהרי חזר בו והודה דקיבה עצמה שריא ואין איסור הגבינה של עו"ג אלא מפני שמעמידין אותה בעור של קיבת נבלה. ושאלת ר' ישמעאל שנויה בע"ז בפ' אין מעמידין. וביד בפ"א דהלכות שאר אבות הטומאות סימן ט"ו:

המעמיד וכו'. בית יוסף י"ד סוף סימן פ"ז כתב בשם הרשב"א ז"ל תמיהה לי מאי קמ"ל דפשיטא דבשר בחלב בנ"ט אסור ושמא קמ"ל דדוקא אם יש בה בנ"ט אסור ומשום בשר בחלב הא אין בו בנ"ט מותר דאע"ג דמעמיד הוא בשר בחלב בטעמא תלה ביה רחמנא

כדאמר רבא לעיל דרך בשול אסרה תורה מה שא"כ במעמיד בעור נבלה דאזלינן בתר מעמיד ואע"ג דלית בה נ"ט רואין אותו כאלו הנבלה קיימת בעין ע"כ:

בעור של קיבה כשרה. מצאתי שנמחקה מלת כשרה. ואיתה בתוס' פ' גיד הנשה (חולין דף צ"ט.) והקשו הם ז"ל תימא דבגמ' מפורש טעמא דאסרו גבינות העו"ג מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבלה מאי איריא נבלה אפי' כשרה נמי וי"ל דמשום בשר בחלב לא היו אסורין גבינות העו"ג מספק משום דליכא אלא איסורא דרבנן דדרך בשול אסרה תורה ע"כ:

כשרה שינקה מן הטרפה. ירושלמי פ"ק דביצה:

וטרפה שינקה מן הכשרה קבתה מותרת. בגמ' פריך תו והא קתני רישא קיבת נבלה אסורה והדר קתני קיבת טרפה מותרת והא כל דכן הוא ומה נבלה דמאיסא דאי שרית ליה קיבתה לא אתי למיכל מינה אמרת לא. טרפה שחוטה דלא מאיסא כולי האי כנבלה דאי שרית לה אתי למיכל מינה לא כ"ש ומשני משנה ראשונה קודם חזרה נשנית וכיון שנשנית לא זזה ממקומה וחזרו ושנו אחרונה להיתר ואיסור אין כאן לא בזו ולא בזו כדקתני מתני' מפני שכנוס במעיה פי' נאסף הוא במעיה מן אחרים ולא משל עצמה. ובגמ' במסקנא גרסינן ברוב הנוסחאות והלכתא אין מעמידין בעור קיבת נבלה ובקיבת שחיטת נכרי ובקיבת כשרה שינקה מן הטרפה מעמידין וכ"ש בקיבת טרפה שינקה מן הכשרה מ"ט דחלב המכונס בתוך הקיבה פירשא בעלמא הוא ע"כ והקשו תוס' וגם הר"ן ז"ל וז"ל הר"ן ז"ל כך היא הגירסא ברוב הנוסחאות וכתבה הרב אלפסי ז"ל וקשיא טובא היכי אמרינן דמעמידין בקיבת כשירה שינקה מן הטרפה דהא מתני' קתני בהדיא קיבתה אסורה ואוקימנה לה בגמ' לאחר חזרה ותירץ ר"ת ז"ל דכי קתני קיבתה אסורה היינו בצלול דכיון דמן הטרפה בא ועדיין הוא צלול לאו פירשא בעלמא הוא ואסור והא דשרינן הכא להעמיד בקיבת כשרה שינקה מן הטרפה היינו דוקא בקרוש שכיון שנקרש יוצא מתורת חלב והוי פירשא בעלמא וסתמא דמילתא הכי היא שאין מעמידין אלא בקרוש וסיפא דקתני טרפה שינקה מן הכשרה קיבתה מותרת אפי' בצלול קאמר וכ"ש בקרוש דשריא דפירשא בעלמא ולפי זה הא דתניא לעיל קיבה שבשלה בחלבה אסורה מיתוקמא אליביה דהלכתא בצלול ואין זה דעת הרב אלפסי ז"ל שהוא כתב עלה דההיא ברייתא דאתיא אליבא דמשנה ראשונה אבל למשנה אחרונה קיבה שבשלה בחלבה מותרת אלמא ס"ל ז"ל דאליבא דהלכתא שריא אפילו בצלול והרמב"ן ז"ל נדחק להעמיד דבריו ואין מה שכתב בזה מחוור כלל אלא עיקרן של דברים שלשון זה אינו מעיקר הגמ' אלא תוס' ראשונים פוסקי הלכות הוא ואינו מכוון בנוסחאות ובמקצת נוסחאות כתוב

הלכתא אין מעמידין בעור קיבה אלא בקיבת נבלה ובקיבת טרפה שינקה מן הכשרה ולא בקיבת כשרה שינקה מן הטרפה דהיינו טעמא דחלב הכנוס בבהמה לאו כבהמה שנמצא בה דיינינן אלא הוא כמונח בקערה ודינו כמקום שבא משם ודין חלב גמור יש בו לכל דבר ומאי דאמרי' עלה בפ' אין מעמידין דפרשא בעלמא הוא לאו למימרא שיהא כפרש דהא אסרינן ליה בהדיא בתר חזרה דקתני כשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה אלא הכי קאמר שפורש מגופה ואינו כגופה ומש"ה כשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה וטרפה שינקה מן הכשרה קיבתה מותרת עכ"ל הר"ן ז"ל. וז"ל הרא"ש ז"ל והלכתא וכו' זו היא גירסת הרי"ף ז"ל וכן פי' לעיל בשמעתא. דכחל דההיא דקיבה שבשלה בחלבה אסורה קודם חזרה נישנית וכן צריך לומר לגירסתו דכשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה קודם חזרה נישנית ולא משמע כן דכשרה שינקה מן הטרפה וטרפה שינקה מן הכשרה משמע שנשנו כאחד ועל שניהם מפרש הטעם מפני שכנוס במעיה ורש"י ז"ל לא גריס ליה ע"כ. והארכתי בזה אני הדיוט כדי להתלמד ולדעת אליבא דמאן נשנית בבא דכשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה קודם חזרה ואליבא דמאן נשנית אחר חזרה והויא הלכתא. וביד פ"ג דהלכות מ"א סימן י' ובפ"ד סימן י"ט ובפ"ט סימן ט"ו ט"ז. ובטור יורה דעה סימן פ"א:

משנה ו

חומר וכו'. נלע"ד דמשום דקתני בכל הני פירקין דלעיל אותו ואת בנו נוהג כסוי הדם נוהג גיד הנשה נוהג וקתני נמי כל הבשר דהוי כמו דקתני נוהג וכדכתיבנא בריש פירקין בשם הר"ן ז"ל קתני נמי השתא דחלב נוהג אפי' במוקדשין משא"כ בדם ושדם נוהג אפי' בבהמה חיה ועוף אפי' טמאים מה שא"כ בחלב. בפי' רעז"ל צ"ל ומשום פגול נמי אין בו דכל שדבר אחר וכו'. עוד בפירושו ז"ל צ"ל דכתיב וזרק הכהן את הדם על מזבח ד'. עוד בפירושו ז"ל תרי מיעוטי הוא ולכם ע"כ. אמר המלקט פי' הוא דכתיב כי הדם הוא. ולכם דכתיב ואני נתתיו לכם:

וְחֵלֶב אינו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד. ביד פ' שני דהלכות מ"א סימן ב'. ובטור יו"ד סימן ס"ד. וכתוב בילקוט סדר צו רמז תק"ה בשם תנא דבי אליהו בא אחד וישב כנגדי והיה בו מקרא ולא היה בו משנה אמר לי רבי בהמה שמקריבין ממנה חלבה אסור ושאין מקריבין ממנה חלבה מותר אמרתי לו בני מה ראית אמר לי הכתוב אומר כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו ממנה אמרתי לו חזר ופירש במקום אחר חוקת עולם מכאן ועד סוף העולם לדורותיכם שינהג הדבר לדורות בכל מושבותיכם בארץ ובח"ל כל חלב וכל דם לא תאכלו להקישם זה לזה שניהם עליך במיתה ובכרת ע"כ:

פרק ט

משנה א

העור והרוטב וכו'. ביד פ"ד דהלכות מ"א סימן י"ח וכולה מתני' עד סוף סימן ה' פ"א דהלכות שאר אבות הטומאות סימן ז' ח' ט' י' י"א י"ב ור"פ שני ובפ"ד דהלכות טומאת אוכלין סימן ד':

הקיפה גמ' מאי קיפה אמר רבא פירמא אמר ליה הוא עצמו יטמא טומאת אוכלין אלא אמר רב פפא תבלין ופי' קיפה פירמה דק של בשר שצולל ליסוד הקדרה שקורין פונדיילא. תבלין באנפי נפשייהו לא אכלי להו אינשי ע"כ. תוס' פ"ק דמכלתין דף ו':

מצטרפין לטמא טומאת אוכלין. היא טומאה קלה דאמרי' בעלמא וקרי לה טומאה קלה דאינה מטמאה אדם וכלים: בפי' רעז"ל והאלל גיד השדרה והצואר. אמר המלקט כתבו תוס' ז"ל ואיצטריך נמי למיתני גידין דאי תנא אלל דהיינו גיד הצואר ולא תנא שאר גידין מיטמא אפי' טומאת נבלות בצרוף ואי תנא גידים ולא אלל ה"א דאלל שהוא קשה לא מצטרף דלא הוי בכלל שאר גידים ע"כ:

והטלפים לא גרסי' והצפרנים דלא איירי במילי דעוף מדלא קתני חרטום ואפשר דגרסי' צפרנים וחרטום דלא פירש הכא פירש בריש טהרות ועל צפרנים מפרש בגמרא מקום המובלע בבשר ועל טלפיים לא מפרש מידי ואפשר דבטלפיים אף מה שאין מובלע בבשר צריך לבשר טפי מן צפרנים תוס' ז"ל. בפי' רעז"ל צריך להיות וכן קיפה ורוטב לאו מנבלה נינהו וכו':

אבל לא טומאת נבלות. תוס' ס"פ בהמה המקשה:

השוחט בהמה טמאה. תוס' ר"פ קמא דמכלתין ובפ' השוחט (חולין דף ל') כתבו הם ז"ל דהא דקאמר התם והא תנן שחט בה שנים או רוב שנים ועדין היא מפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה אינה משנה בשום מקום אלא ממתני' דייק לה ע"כ. וכן כתבו ג"כ במרובה דף ע"ו ולפי זה יובן דההיא דקתני דמפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה דוקא בשחיטה מקולקלת כגון הכא ישראל בטמאה עו"ג בטהורה אבל בשחיטה כתקנה לא חשיבא מפרכסת כחיה עיין בתוס' שם במרובה ע"א ע"ב:

לנכרי. דוקא ישראל ודוקא שחיטה ודוקא טמאה ודוקא לנכרי ישראל ששחט בהמה טמאה לצורך נכרי ועודה מפרכסת אע"ג דאכתי לא חזיא לנכרי וכו'. לשון רעז"ל עד אבל נכרי בשחיטה לא משויא ליה מחשבתו אוכלא. אמר המלקט וכן ישראל בנחירה לאו אוכלא משוי ליה דלא אשכחן נחירה גביה והכי תניא בגמ' נחרה אין בה טומאה של

כלום ובטהורה לישראל או עו"ג לא איצטריך למיתני דכ"ש דהוי אוכלא מיד בשחיטה וטמאה לישראל וכו' כדמפרש רעז"ל. וביד פ"ג דהלכות טומאת אוכלין סימן ד':

האלל המכונס. האי אלל דסיפא לכ"ע הוי בשר שפלטתו סכין אצל העור עכ"ל רעז"ל. אמר המלקט פי' ל"מ לריש לקיש דמפרש אלל דרישא בשר שפלטתו סכין אלא אפי' לר' יוחנן דמפרש אלל דרישא גיד הצואר מודה הכא דלא הוי רק בשר שפלטתו סכין בלבד:

המכונס. אמר רב הונא והוא שכנסו דגלי דעתיה דלא בטליה מעיקרא אבל נתכנס מאליו כגון שכנסוהו תינוקת או חיה אחר הפשט לא דהואיל ובטל מתחלה ונעשה עור תו לא הדר הוי בשר דלטומאת אוכלין הוא דמהניא מחשבה לשוויי אוכלא דאפי' עור ששלקו מטמא טומאת אוכלין אחרי שעשאו רך כדאיתא בס"פ בהמה המקשה בברייתא בגמרא אבל לשווייה בשר לא. ורב הונא דאוקמה למילתיה דר' יהודה כשהיה זית זה מתחלה לחצאין ואפ"ה לר' יהודה לא בטיל אליבא דר' ישמעאל אמרה דס"ל לר' ישמעאל בסמוך בסימן ד' דעור אינו מבטל אפי' פלטתו סכין: המכונס הנאסף למקום אחד דהואיל ואחשביה שכנסו לא בטיל וחשיב כבשר נבלה וחייב עליו אם נגע בו ונכנס למקדש או אכל קדש כך צ"ל בפי' רעז"ל: ועוין בספר קרבן אהרן פרשת שמיני פרשה עשירית:

אם יש כזית במקום אחד חייבין עליו. כתבו תוס' ז"ל דחייבין עליו לא מיירי לענין אכילת נבלה דלא צריך כנסו לענין אכילה דכיון דאכלו אין לך כנוס גדול מזה ע"כ:

משנה ב

אלו שעורותיהן וכו' פ' קבלה דף כ"ח ובפ' אלו טרפות (חולין דף נ"ה) ובר"פ דם הנדה: ובגמ' אמר עולא דבר תורה עור אדם טהור דלאו בשר הוא ומה טעם אמרו טמא גזרה שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחין ואיכא דמתני לה אסיפא וכולן שעיבדן או שהילך בהן כדי עבודה טהורין חוץ מעור האדם אמר עולא דבר תורה עור אדם שעבדו טהור ומה טעם אמרו טמא גזרה שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחין מאן דמתני לה אריסא דאפי' כי לא עיבדו נמי לא מטמא אלא מדרבנן כ"ש אסיפא דהא דקתני חוץ מעור האדם דאע"ג דעיבדו טמא מדרבנן הוא משום דעולא ומאן דמתני לה לגזרה דעולא אסיפא אבל אריסא כשלא עיבדו ס"ל דטומאתו מן התורה דהוי דומיא דבעצם אדם דכתיב בקרא דאין גזעו מחליף כדאיתא התם בר"פ דם הנדה בלשון אחרון משום דמקומו נעשה צלקת: ועיין במ"ש לעיל בפ' אלו טרפות סימן ב' ובפ"ג דאהלות סימן ג': ואיתה בירושלמי ר"פ שמונה שרצים ודפסחים פ' כיצד צולין דף ל"ה ודפ' בן סורר: והתם גרסי א"ר יוחנן לא שנו אלא לאיסור ולטומאה אבל ללקות עור הוא ואין לוקין עליו משום נבלה ר"ש בן לקיש אמר משנה תמימה שנה רבי בין לאיסור בין ללקות בין

לטומאה ע"כ: וביד פ"ד דהלכות מ"א סימן כ"א ובפ"ן דהלכות טומאת מת סימן י"א. ובפ"ד סי' ח':

ר' יהודה אומר אף עור חזיר הבר. בפי' הרמב"ם ז"ל נראה דגרסי' ר' יוסי אומר אף עור וכו' וכמו שהובא בפי' רעז"ל וכן שם בירושלמי. וכן הוא הגיה הרי"א ז"ל:

עור הפרסות. ארכובה הנמכרת עם הראש ובגמרא דאלו טרפות שם א"ר יוחנן לר' אסי אל תקניטני שבלשון יחידי אני שונה אותה ור"ש היא דתניא וכו' ובמשנה עצמה היה שונה דברי ר"ש אבל רבנן פליגי עליה דלא תנן אלא עור שתחת האליה לחודיה וכדמוכח בברייתא וכתב שם הרא"ש ז"ל דדברי ר' יוחנן שאמר אל תקניטני שבלשון יחיד אני שונה אותה הם עיקר. והכא נמי בגמ' השיב ר' יוחנן לר"ש בן לקיש על מעשה שבא ליד ריש לקיש עור הראש של עגל הרך ושאל לו האיך הלכה מטמא זה העור או לא מטמא וא"ל למדתנו רבינו דאלו שערותיהם כבשרן עד ועור הראש של עגל הרך ואמר לו ג"כ אל תקניטני שבלשון יחיד אני שונה אותה וכדאיתה נמי בס"פ בהמה המקשה וגם בפ' כיצד צולין (פסחים דף פ"ד:)

ועור האנקה. גמ' ת"ר הטמאים לרבות עורותיהם כבשרן יכול אפי' חולד ועכבר וצב ת"ל אלה הטמאים ולא קאי האי אלה אלא אקרא בתרא האנקה והכח והלטאה והחומט והתנשמת משום דאמר רב למינהו דכתיב בסיפיה דקרא קמא הפסיק הענין לומר שאינם מין אחד אותן האמורים בפסוק ראשון חולקים מהאמורים בפסוק השני ופרכינן א"כ ליחשוב נמי תנשמת דעורו כבשרו דהא איהו נמי בקרא בתרא כתיב ומשנינן רב דאמר למינהו הפסיק הענין אלמא הטמאים אכל הני דקרא בתרא קאי תנא הוא ואין הכי נמי דתני תנשמת בהדי אינך שעורותיהן כבשרן אבל תנא דידן לא יליף טעמא מהטמאים אלא מסברא דגישתא כל שאין ממש בעורם שהוא רך ואין לו ממש עור קרי בשר כר' יהודה דאמר הלטאה כחולדה אלמא לאו אקרא סמיך והאי דלא מודה ליה תנא דידן בלטאה בהא פליגי תנא דידן סבר גישתא דידה לאו גישתא היא ור' יהודה סבר גישתא היא: ועיין בספר קרבן אהרן פרשת שמיני רפ"ז:

וכולן שעיבדן וכו' פ' אלו עוברין (פסחים דף מ"ו) ותוס' פ' דם חטאת (זבחים דף צ"ד:)

או שהילך בהן כדי עבודה. אית דגרסי כדי עבדה ומפ' בגמ' דשיעורן ד' מילין: ובגמ' דייק הילך אין לא הילך לא והתני ר' חייא אזן חמור שטלאה לקופתו טהורה אלמא מכיון שניטלה מתורת בשר וניתנה לתורת עור בטלה והאי נמי כיון ששטחן לפני הדורסן או שכרכן על רגלו להלך בהן אע"פ שלא הלך ומשני טלאה הוי מעשה לבטלה אע"ג דלא הילך לא טלאה הילך אין לא הילך לא:

ר' יוחנן בן נורי אומר רפ"ח שרצים:

משנה ג

בדקה ובגסה לשטיח כדי אחיזה כצ"ל. ובגמ' מסיק תנא כמה כדי אחיזה טפח והתניא טפחיים ומשני אביי אמר טפח כפול ופי' רש"י ז"ל יש טפח ששיעורו כפול ואית מאן דמפרש בגמ' דטמאה דקתני במתני' בהמה טהורה טרפה ששחטה והיא של מוקדשים והיא מטמאתו אם נוגע בה דקיימא לן דטרפה ששחטה מטמאה במוקדשין מדרבנן ומש"ה לשטיחה כדי אחיזה טמא יותר מכדי אחיזה טהור אבל אי טמאה הויא נבלה או טמאה ממש דאפי' שחטה הויא נבלה ס"ל דאפי' יותר מכדי אחיזה טמא דגזרינן דילמא לא אתי למיעבד אלא כדי אחיזה וקא נגע בטמא וקא מטהרינן ליה דכיון דטומאת נבלה מדאורייתא גזרינן אבל השתא דמיירי בטריפת קדשים דטומאה מדרבנן לא גזרינן וכן פי' נמי מתני' דכלים דטלית שהתחיל לקורעה כמו שכתבתי שם פכ"ח סימן ח':

המרגיל. מה שפי' רעז"ל הוא פי' רש"י ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל פי' מרגיל היא מלאכה שלישית בהפשטה זרה מאוד והוא שמוציא הכבש כולו על מקום רגלו בלבד וזהו הנקרא מרגיל מן רגל:

כולו חבור. כתבו תוס' ז"ל די"מ כולה מתני' משום טעם שומר דעד כדי אחיזה הוי חבור וכ"ש פחות ואם נגע שרץ בעור המופשט מכניס טומאה לבשר משום שומר ואע"ג דאמרי' לעיל דעור שכנגד הבשר דוקא הוי שומר הכא חשוב כנגד הבשר כיון דחשיב הכל כמחובר וכן לחמת כל זמן שחזה מחובר חשיב הכל מחובר אבל משום יד אין לפרש דבשלמא לרב דאמר דמכדי אחיזה ואילך טהור העור המופשט עד מקום חבורו ניחא אלא לרב אסי דאמר דלעולם טפח הסמוך לבשר טמא משום יד אמאי קתני מתני' דלחמת כולו חבור לא היה לו לטמא אלא טפח הסמוך לחזה דמ"ש בין חזה לשאר אברים אלא ודאי משום שומר הוי דחשיב כל העור מחובר וכן לשון דה"ז חבור משמע דהוי משום שומר דביד מה שייך לשון חבור והכי מוכח בת"כ דתניא וכו' עכ"ל ז"ל. ופסק הרמב"ם ז"ל שם בהלכות שאר אבות הטומאות פ"א כרב. ועיין בספר קרבן אהרן פרשת שמיני פרשה י':

עור שעל הצואר. ר"י בן נורי אומר אינו חבור דמעצמו נפשט והאי כולו חבור דקתני לריב"ן לאו דוקא כולו אלא עד החזה רש"י ז"ל:

וחכמים אומרים חבור ער שיפשיט את כולו. בשומר העשוי לינתק מאליו קמיפלגי מ"ס הוי שומר כל זמן שלא ניתק לגמרי ומ"ס לא הוי שומר:

משנה ד

עור שיש עליו כזית בשר הנוגע בציב היוצא ממנו ובשערה שכנגדו טמא. פי' בערוך בערך צב ציב פי' השומן היוצא מן העור וי"א אם הפשיט העור ונשאר עליו כזית בשר ונגע אדם בריר שהוא כמים היוצא מבשר נבלה טמא ע"כ. ואיתא בפירקין דף קי"ט ודף ק"כ ואמרינן התם דבשערה שכנגדו טמא משום דשערה הוי שומר דחלחולי מחלחל פי' מינקיב לעור השיער ויורד על הבשר ולא הוי שומר ע"ג שומר. וראיתי שהגיה הר"ר יהוסף ז"ל היו עליו כשני חצאי זיתים מטמא במגע ולא במשא וכתב כן מצאתי ע"כ. ובגמ' א"ר יוחנן לא שנו דכזית שלם דברי הכל לא בטל אלא פלטתו חיה פי' נשכה כלב ודלדל מן הבשר לצד העור ואח"כ שחטה אבל פלטתו סכין שכשמפשיטין את הבהמה פעמים שהסכין פולט את הבשר אצל העור ולא חשיב אוכל ואפי' הוי כנפיא כיון שהוא כזית דק וקלוש ורחב בטיל ומיהו חיה דלאו איהו בטליה לא בטיל. ואיכא דמתני להאי לא שנו אסיפא לא שנו דשני חצאי זיתים לר' ישמעאל לא בטלי אלא פלטתו חיה אבל פלטתו סכין אפי' ר' ישמעאל מודה דבטיל דבטליה מדעת. ועיין במ"ש בסוף מתני'. וכתבו תוס' ז"ל וא"ת למאן דמתני לה אירישא דאפי' כזית פלטתו סכין בטליה היכי מוקים מילתיה דר' יהודה דאמר האלל המכונס וכו' אי כשכנסו וכי עדיף כנסו מפלטתו יחד כזית וי"ל דאה"נ א"נ לדידיה ר' יהודה פליג אר' ישמעאל ור' עקיבא וס"ל בכזית אפי' פלטתו סכין לא בטיל ות"ק דר' יהודה ס"ל כר' ישמעאל ור' עקיבא דאפי' בכזית בפלטתו סכין בטל ולמאן דתני לה אסיפא אתי שפיר דהא דקאמר הכא בטל היינו בלא כנסו אבל אם כנסו לא בטיל ע"כ:

היו עליו כשני חצאי זיתים מטמא במשא ולא במגע. דאי אפשר ליגע כזית ביחד:

דברי רבי ישמעאל. גמ' א"ר יוחנן לר' ישמעאל אין נוגע וחוזר ונוגע כלומר דאין שתי נגיעות מצטרפות לא מיבעיא אם נגע מאחריו מצד העור אלא אפי' מצד הבשר ור' ישמעאל ור' דוסא בן הרכינס אמרו דבר אחד ר' ישמעאל הא דאמרן ר' דוסא דתנן ברפ"ג דעדויות ודאהלות כל המטמאין שבאהל שנחלקו והכניסן לתוך הבית ר' דוסא בן הרכינס מטהר דאין מאהיל וחוזר ומאהיל ה"נ אין נוגע וחוזר ונוגע ומדר' ישמעאל כר' דוסא ר' עקיבא כרבנן דמטמאין דע"כ לא קא מטהר ר' עקיבא הכא אלא בעור אבל בעלמא מטמא כדקתני סיפא ומודה ר' עקיבא בשני חצאי זיתים וכו' ופי' רש"י ז"ל שהוא טמא אפי' במגע דאי לא מטמא במגע לא הוה מטמא במשא דהאמר ר"ע לקמן בברייתא בגמ' את שבא לכלל מגע בא לכלל משא ותחבן בקיסם נמי רחוקים זה מזה קאמר דנוגע

וחוזר ונוגע הוא ע"כ. ועיין בספר קרבן אהרן פרשת שמיני פרשה י'. ובר פדא פליג עליה דר' יוחנן וס"ל דר' ישמעאל מודה דמלפניו יש נוגע וחוזר ונוגע. ועיין ברפ"ג דעדויות: **ומודה ר' עקיבא וכו'**. דכיון דלאו בעור אלא בקוסס המסיט שני חצאי זיתים יחד טמא. ואיתה בתוס' בכורות פ' הלוקח בהמה (בכורות דף כ"ג.) ובגמ' בפירקין דף קכ"ב איתה דרב הונא ס"ל דלר' עקיבא לא שנא פלטתו חיה ל"ש פלטתו סכין העור מבטלו וכדקתני הכא ומפני מה ר' עקיבא מטהר בעור מפני שהעור מבטלן משמע דבעור תליא מילתא ואע"ג דלא בטלינהו איהו מדנקט העור מבטלן ולא נקט בטלו. ולשון הרמב"ם ז"ל שם פ"א דהלכות שאר אבות הטומאות סימן י"ב אבל שני חצאי זיתים שתחבן בקיסם הנושאן טמא שהרי נשא כזית והנוגע טהור שאין חבורי אדם חבור והוא שיהיו שניהם מרודדין ודבוקים זה בזה עד שינטלו כאחד אבל אם היה חצי זית זה בפני עצמו וזה בפני עצמו בקיסם אחד אפי' הוליך והביא כל היום כולו טהור ע"כ:

משנה ה

הנוגע בהן בין סתומין בין נקובין טמא. וה"ה משא ולא איצטריך למיתנייה דהא קיימא לן דעצם כשעורה מטמא במגע ובמשא. וי"ס דגרסי בין נקובין בין סתומין והוי לא זו אף זו אכן התוס' ר"פ שני דקדושין גבי האיש מקדש בו ובשלוחו כתבו דלא שייך לשנויי לא זו אף זו קתני אלא בשתי בבות אבל בשתי תבות לא ע"כ. אך בשם הריטב"א ז"ל כתבתי שם דמצינן לשנויי לא זו אף זו קתני ע"ש. ובגמ' דייק נוגע אין מאהיל לא ואי דאיכא כזית בשר אמאי לא ואפי' דליכא אלא כזית מות מבפנים טומאה בוקעת ועולה דהא אין בה חלל טפח ובאהל נמי ליטמא ואפי' ליכא כזית מוח מבפנים אי ס"ל דמוח מבפנים מעלה ארוכה מבחוץ אע"ג דליכא מוח כלל הואיל ובמחובר לחי סוף המוח לבוא שהרי לפעמים שגם המוח כולו כלה וחוזר ועל ידי המוח גדל הבשר מלמעלה א"כ בלא בשר ובלא מוח חשוב אבר כל עצם חלול ובאהל נמי ליטמא דהתנן האברים אין להם שיעור אפי' פחות מן כזית מן המת ומוקי לה ר' יוחנן דאיכא בקולית המת כזית בשר ואי נמי ליכא כזית הויא קולית המת מטמאה באהל דקסבר תנא דידן מוח שבפנים מעלה ארוכה לבשר מבחוץ ותנא דידן דקתני נוגע לאו דוקא אלא קרי למאהיל נוגע ור' יוסי היא דקרי בברייתא למאהיל נוגע כדמפרש בגמ' ומטמא במגע ובאהל ור"ש פליג עליה דמאהיל ונוגע לאו חד שמא כדמשמע בההיא ברייתא שכתבתי בפ' חמישי דמנחות סימן זי"ן הלכך לר' יוסי נוגע לאו דוקא ומיהו קולית נבלה וקולית השרץ כי לא ניקבו טהורין אע"ג דאמרינן דס"ל לתנא דידן דמוח שבפנים מעלה ארוכה מבחוץ משום דהכא מיירי דאיכא כזית מוח המתקשקש פי' יבש ונעקר בתוך החלל דההוא לא מעלה

ארוכה הלכך גבי מת אע"ג דאינו מעלה ארוכה מטמא באהל דהא בלא חשיבת אבר הא איכא שיעור וסתימה לא מהניא בה דטומאה בוקעת ועולה ומוקדשין נמי מטמאין דהרי שמשו נותר אבל נבלה כיון דמתקשקש הוא ושוב אינו מעלה ארוכה לאו אבר הוא הלכך ניקבה אין דמטמאה משום שיער דהא אפשר ליגע לא ניקבה לא דלאו אבר הוא דהשתא גרע מקולית שיש בה כעדשה מוח לח דההוא מעלה ארוכה הוא:

וקולית המוקדשין. דתנן בס"פ בתרא דפסחים הפגול והנותר וכו':

הנוגע בהן. סתומין טהור גרסינן:

נקובין כל שהוא מטמא במגע. שנאמר הנוגע יטמא יו"ד יתירא דריש. נוסחא אחרינא ברש"י כתיבת יד הא דהנוגע קא דריש דנוגע ה"מ למיכתב וכתב הנוגע משמע כל הנוגעים שתמצא לומר ואפי' לא נגע אלא אפשר ליגע ש"מ את שאפשר ליגע וכו'. ועיין בת"כ פרשת שמיני פרשה יו"ד. וביד ס"פ שני דהלכות שאר אבות הטומאות ובפ"ד סי' ט' ובפ"ח סי' ד':

משנה ו

ביצת השרץ וכו'. תוס' פ' ואלו טרפות דף ס"ד. ובגמ' ת"ר הטמאים הא יתירה לרבות ביצת השרץ יכול אפי' לא רקמה ת"ל הטמאים לכם בכל השרץ לומר מה שרץ שריקם אף ביצה שרקמה יכול אפי' לא ניקבו ת"ל הנוגע יטמא את שאפשר ליגע טמא ואת שאי אפשר ליגע טהור וכמה נקיבתם כחוט השערה שאפשר ליגע בחוט השערה ונדרשת האי ה"א דהטמאים בברייתא אחרת ג"כ לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן ולעורותיהן כבשרן. ועיין בספר קרבן אהרן פרשת שמיני פ"ז:

עכבר שחציו בשר וכו'. מין אדמה יש המשריץ עכברים ויש גורסים שרץ שחציו בשר וכו' אכן מן הברייתא דמייתי בגמ' משמע דגרסינן עכבר ומרבי ליה מדכתיב בשרץ ופי' רש"י ז"ל דקרא יתירא הוא דהא כתיב בתריה אלה הטמאים לכם בכל השרץ ע"כ. ופי' הרמב"ם ז"ל והויית העכבר בלבד מן האדמה עד שימצא קצתו בשר וקצתו עפר וטיט והוא ענין מפורסם מאד אין מספר [כו' עיין בתוס' יום טוב]. ובגמ' אמר ריב"ל והוא שהשריץ על פני כל ארכו של שרץ מראשו ועד רגליו כלומר שמצד אחד הוא נעשה בשר ולהכי טמא אם נגע בבשר דחשוב שרץ הוא ואיכא דמתני לה אסיפא ר' יהודה אומר אף הנוגע באדמה שכנגד הבשר טמא א"ר יהושע בן לוי והוא שהשריץ על פני כולו מאן דמתני לה אריש דמיירי בנוגע בבשר ואפ"ה מטהר ליה ריב"ל אם לא השריץ על פני כולו כ"ש אסיפא אדר' יהודה דמיירי בנוגע באדמה דאשמועינן דלא טימא ר' יהודה

בעפר אא"כ השריץ על פני כולו דהכי מסתבר שפיר ומאן דמתני לה אסיפא אבל רישא אע"ג דלא השריץ טמא:

ר' יהודה אומר אף הנוגע וכו'. ס"א ר' עקיבא אומר וכו' אבל בת"כ פרשת שמיני פרשה ה' גרסי' ג"כ ר' יהודה. וביד שם בהלכות שאר אבות הטומאות פ"ד סימן י' י"א:

משנה ז

האבר והבשר המדולדלין. לשון הר"ס ז"ל בכריתות פ' שלישי נסתפק ר' עקיבא בזה ושאל לר"ג ור' יהושע על זה והכא פשיטא ליה פי' הראב"ד ז"ל בפי' תורת כהנים בתר דשמעינהו ר' עקיבא מינייהו קבעינהו במתני' ואגמרינהו לתלמידוהי ע"כ. ובגמ' פריך היכי דמי אי דמעלין ארוכה אפי' טומאת אוכלין נמי לא ליטמו ואי דאין מעלין ארוכה טומאת נבלה נמי ליטמו ומשני לעולם דאין מעלין ארוכה ואעפ"כ טומאת אוכלין אין טומאת נבלות לא דרחמנא אמר כי יפול מנבלתם אינו קרוי נבלה עד שיפול לגמרי וגבי שרצים כתיב דאבר מן החי דידהו נמי מטמא עכ"ל רש"י ז"ל שבכתיבת יד ובדפוס כתוב עוד וז"ל ובתרי קראי כתיבי גבי שרצים כי יפול חד וכל אשר יפול מנבלתם עליו יטמא וכתיב וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע וגו' חד לאבר מן הבהמה דמיתה עושה ניפול אתא ע"כ:

נשחטה הבהמה. פ' בהמה המקשה (חולין דף ע"ג) ודף ע"ו. ועיין במ"ש שם בס"ד בסימן ד':

הוכשרו בדמיה דברי ר"מ רש"א לא הוכשרו. בגמ' מסיק רב אשי דכ"ע אע"פ דילפי' מקראי דיש יד לטומאה אין יד להכשר א"נ יש יד להכשר האי אבר לית ליה יד דאין בהמה נעשית יד לאבר א"נ ס"ל אוחז בקטן ואין גדול עולה עמו אינו כמוהו וכשניתז דם על האבר ואפי' לא נתקנח בין סימן לסימן קמיפלגי ר"מ סבר דם מכשיר והרי הוכשר ור"ש אזיל לטעמיה דאמר לעיל בפ' שני שחיטה מכשרת ולא דם והאי אבר כיון דלא מהניא ליה שחיטה להתירו באכילה אע"ג דמהניא ליה לטהוריה מידי נבלה לא מכשרא לטומאה דטעמא דשחיטה מכשרת היינו משום דכיון דמשויא ליה אוכלא לענין היתר אכילה משויא ליה נמי אוכלא לענין טומאה והכא ליכא למימר הכי. מועתק מפי' רש"י ז"ל מוגה על ידי הרב ר' בצלאל אשכנזי ז"ל. ועיין במ"ש רפ"ג דטבול יום:

מתה הבהמה הבשר צריך הכשר. שם פ' בהמה המקשה ועיין במ"ש שם סימן ד'. בפי' רעז"ל הלכך על כרחין ר"ש אארישא קאי. אמר המלקט ובגמ' מסיק דלעולם אסיפא ולאו אאבר אלא אבשר מתה הבהמה הבשר צריך הכשר ור"ש מטהר אפילו הוכשר הבשר אין מקבל טומאה וכ"ש דפליג אארישא כשהן מחוברין מחיים ומיהו קרא דמכל האוכל

לא איצטריך ליה אלא משום סיפא דאי משום רישא הא אית ליה טעמא אחרינא דהואיל והאבר מעורה בבהמה דהוא ב"ח טהור וכדתנן נמי בפ' בתרא דעוקצין יחור של תאנה שנפשח ומעורה בקליפה ר' יהודה מטהר דאע"פ שנפשח היחור מן האילן הקליפה מועלת לו לעשותו חבור ולטהרו הכא נמי הואיל והאבר מעורה בבהמה דהוא ב"ח טהור הוא ע"כ וכן נראה שפירש ג"כ הרמב"ם ז"ל. וביד בפ' שני דהלכות שאר אבות הטומאות סימן ה' ובפ' שני דהלכות טומאות אוכלין סימן ו':

משנה ח

המדולדלין באדם טהורין. דאדם כי ימות כתיב וכל זמן שהוא חי מציל עליהם מלטמא. בפי' רעז"ל נראה שצ"ל מת האדם הבשר טהור דמיתה עושה ניפול וכאלו נפל ופירש הבשר מן האדם קודם שמת ובשר שפירש מן האדם החי טהור ע"כ ואע"פ כן יש יתור לשון וליתיה בפי' רש"י ז"ל. אמר המלקט ופי' רש"י ז"ל וכר' יהושע ור' נחוניא בן הקנה מיתוקמא מתני' דאינהו מטהרי בשר הפורש מאדם חי במסכת עדויות בפ' ששי. וביד בפ' שני דהלכות טומאת מת סימן ו'. ושם כתב האבר והבשר המדולדלין באדם אע"פ שאין יכולין לחזור ולחיות טהורין ע"כ:

ור"ש מטהר. גמ' ור' שמעון מה נפשך אי מיתה עושה ניפול ליטמא משום אבר מן החי ואי אין מיתה עושה ניפול ליטמא משום אבר מן המת ומשני ר"ש בעלמא קאי דקאמר ת"ק האבר מטמא משום אבר מן החי ואינו מטמא משום אבר מן המת אלמא אבר מן המת בעלמא מטמא וא"ל ר"ש אבר מן המת דעלמא לא מטמא אא"כ יש עליו כזית בשר דמטמא משום בשר וכר' אליעזר דאמר הכי בפ' ששי דעדויות סימן ב' דתנן העיד ר' יהושע ור' נחוניא בן אלינתן על אבר מן המת שהוא טמא שר' אליעזר אומר לא אמרו אלא על אבר מן החי. ובעי בגמ' מאי איכא בין אבר מן החי לאבר מן המת ומשני כזית בשר או עצם כשעורה הפורשין מאבר מן החי איכא בינייהו דאם פורשין מאבר מן החי טהורין כר' יהושע דמטהר בשניהם שם בעדויות דהא מתני' ר' יהושע היא דמטמא באבר מן המת הלכך בבשר מן החי ובעצם מן החי שאינו אבר נמי כר' יהושע ס"ל אבל בשר או עצם כשעורה הפורשין מאבר מן המת טמא. ומסיק בגמ' השתא דאתית להכי דאדכרתן עצם כשעורה ובשר הפורש מהשתא אימא לך דר"ש לאו אאבר מן המת פליג אלא בין ת"ק לר"ש דמתני' נמי כזית בשר ועצם כשעורה איכא בינייהו ובהא פליגי אם אבר מן החי חלוק מאבר מן המת בשתיהן או באחת מהן דלת"ק אינו חלוק אלא באחת מהן דת"ק סבר לי כר' אליעזר דמטמא התם בעדויות בבשר הפורש מאבר מן החי ובעצם כשעורה הפורש ממנו מטהר אי כר' נחוניא דאמר איפכא וה"ק האבר מטמא משום

אבר מן החי ובשר הפורש ממנו טמא והעצם טהור כר' אליעזר או העצם טמא והבשר טהור כר' נחוניא ולאו משום אבר מן המת דשניהם טמאים בו ור"ש מטהר בין בעצם בין בבשר הפורש ממנו דסבר כר' יהושע דמטהר בשניהם אבל אבר עצמו ה"נ דמטמא לר"ש זו היא שיטת רש"י ז"ל על סוגיית הגמ' וזה ג"כ לשון התוס' ז"ל בין ת"ק לר"ש נמי כזית בשר ועצם כשעורה איכא בינייהו פי' או עצם כשעורה דהא תרוויהו ליכא למימר לת"ק טמא דא"כ מאי איכא בין אבר מן המת לאבר מן החי ע"כ. אבל רעז"ל העתיק מפי' הרמב"ם ז"ל. וזה לשון החכם הר"ס ז"ל פי' רעז"ל דסבר ר"ש כשם שאבר מן החי בשר הפורש ממנו או עצם כשעורה הפורש ממנו טהור ה"נ באבר מן המת כל זה שבוש דבגמ' מסיק דר"ש מטהר בין בעצם בין בבשר הפורש מאבר מן החי אבל בפורש מאבר מן המת לית תנא דמטהר ואם הוא כפי האוקמתא הראשונה של הגמ' דר"ש מטהר קאי אאבר מן המת כבר פי' רש"י ז"ל דלא מטמא אא"כ יש בו כזית בשר דמטמא משום בשר אבל בשר ועצם הפורש מאבר מן המת מי עלה על לבו לומר שיהיה טהור ומה שנמצא כתוב בפי' הרמב"ם ז"ל צ"ע שמא טעות סופרים נפל בספרים עכ"ל ז"ל:

פרק י

משנה א

הזרוע והלחיים והקיבה נוהגין בארץ ובחוצה לארץ. מתני' דלא כר' אלעאי דאמר בפ' ראשית הגז (חולין דף קל"ו) דמתנות וראשית הגז אין נוהגות אלא בארץ דיליף נתינה נתינה מתרומה. וביד רפ"ט דהלכות בכורים. ובטור יו"ד רוב פירקין בסימן ס"א:

שהיה בדין וכו'. בת"כ פרשת צו ספי"ז:

אין לו אלא וכו'. נ"א אין לך:

משנה ב

כל הקדשים וכו'. ביד שם סי' ב' ובפ' עשירי סימן ג':

ויוצאין לחולין. בפדיונם לגמרי לגזז וליעבד כחולין גמורים משום דמעיקרא לא חיילא עלייהו קדושה חמורה רש"י ז"ל:

וְוֶלֶדָן וַחֲלָבָן. מותר אי דאיעבר ואיתייליד לאחר פדיונם פשיטא דחולין נינהו ואי דאתייליד נמי לפני פדיונם אפי' קדם מומן להקדשן נמי ולדן אסור אלא דאיעבר לפני פדיונם ואתייליד לאחר פדיונם הא לפני ולפני אסירי בהנאה בלא פדייה ומקרב לא קרבי דמכח קדושה דחויה אתו דאמם לא הוקדשה למזבח ומסיק התם בבכורות דהני

ולדות נפדין אפי' תמימים שלא חלה עליהם קדושה שלא יהא טפל דהיינו ולד חמור מן העיקר דהיינו אם ע"כ:

ואם מתו יפדו חוץ מן הבכור ומן המעשר. בגמ' בפ' שני דבכורות אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר"ש ומחלוקתו דר"ש ורבנן כולהו ס"ל דבעל מום מעיקרו לא היו בכלל העמדה והערכה אבל חכמים דהיינו תנא דבי לוי אמר אפי' בעל מום מעיקרו היו בכלל העמדה והערכה. ושם הארכתי יותר. והכריחו תוס' ז"ל בפ"ק דשבועות דף י"א ע"ב דהא דקתני אם מתו יפדו היינו מדאורייתא אבל מדרבנן אסור ע"כ ועיין עוד במה שכתבתי בס"פ ששי דתמורה:

פטורין מן הבכורה. דכתיב בפסולי המוקדשין שנפדו כצבי וכאיל וכו' לשון רעז"ל עד סוף. אמר המלקט וכי תימא אי מה צבי ואיל חִלְבָּם מותר אף פסולי המוקדשין חֶלְבָּם מותר ת"ל אך חילק. והתם בבכורות נמי מסיק דאע"ג דצבי ואיל. אין אותו ואת בנו נוהג בהן פסולי המוקדשין אותו ואת בנו נוהג בהן:

ולדן וַחֲלָבָן אסור לאחר פדיונם. אי דאיעבר ואתייליד לאחר פדיונם פשיטא דשרו דכמו ולד דצבי ואיל נינהו. אלא דאיעבר לפני פדיונם ואתייליד לאחר פדיונם הלכך אסירי וקדושה לית בהו לא ליקרב ולא לדמיהם והתם בעינן מה תהא עליהן ורב הונא אמר דכונסן לכיפה והן מתים והתם מפ' טעם איסורייהו שמא יגדל מהן עדרים עדרים ואתי בהו לידי תקלה אם אוכל מהן אדם או מקריבן אבל אם נולדו ג"כ לפני פדיונם מיקדש נמי קדשי כדתניא אם זכר לרבות ולד בעלי מומין איכא מ"ד דקדשי ליקרב ואיכא מ"ד דקדשי לרעייה עד שיוממו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה:

והשוחטן בחוץ חייב. אית דגרסי פטיר וטעמייהו מדגרסינן בגמ' בפ' שני דבכורות רב הונא מתני חייב ומוקי לה בדוקים שבעין וכן נראה שגורס ג"כ הרמב"ם ז"ל עיין בפירושו ז"ל שם בבכורות פ' שני סימן ב'. אבל רש"י ז"ל נראה דגריס חייב שכן כתב שם רב הונא מתני חייב כדקתני מתני' ע"כ. והפסקא דמייתי התם והשוחטן בחוץ פטור פירש הוא ז"ל דקאי אברייתא דמייתי התם:

ועושין תמורה. התם בברייתא קתני ובין לפני פדיונם ובין לאחר פדיונם עושין תמורה וקאמר התם רב נחמן דתמורה שלאחר פדיונם מתה. ובין קדם מומן להקדשן או הקדשן למומן קתני התם בברייתא לפני פדיונם מועלין בהן לאחר פדיונם אין מועלין בהן. וביד פ"א דהלכות איסורי מזבח סימן י"א ובפ"א דהלכות מעילה סי' ט' ובפ"א דהלכות בכורות סימן ה' ובפ"ה סימן ח' ובפ"א דהלכות תמורה סימן י"ג ובפ"ג סימן ד':

משנה ג

בכור שנתערב במאה וכו'. ביד שם בהלכות בכורים פ"ט סימן ד' י' ט"ו:

בזמן שמאה שוחטין את כולן פטורין. ונלע"ד דלא קשה דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא דה"ק בזמן שמאה פי' שכל אחד אינו שוחט אלא בהמה אחת אז כל א' פטור דמצי לומר לכהן שלי הוא הבכור וכן שני וכן שלישי וכן כולם הא אם שלשה או ד' או יותר שוחטין את כולן אין פוטרין לכל אחד אלא אחד דנעשה כאחד שוחט את כולן דאין פוטרין לו אלא אחד והה"נ דלעולם אזלינן לפי מנין השוחטים לפטור אחד בלבד לכל שוחט ושוחט ואפי' אם אחד שוחט שנים יחד אחד פטור ואחד חייב דו"ק. ועיין בפי' רש"י ז"ל אי גריס ואם אחד שוחט את כולם אין פוטרים לו אלא אחד בלשון שלילה:

השוחט לכהן ולעו"ג. בפירקין דף קל"א. ופי' הר"ן ז"ל השוחט בהמתו של כהן ועו"ג פטור טבח זה מן המתנות ואע"ג דחיובא אטבח רמיא כדאמרי' בגמ' ה"מ בבהמה דבת חיובא היא הא לאו בת חיובא היא. ובגמ' מפרשי דהא דלא קתני כהן ועו"ג פטורין מן המתנות לאשמועינן אגב אורחיה דהדין עם הטבח ולדיוקא איצטריך הא שוחט לישראל חייב השוחט ואין כהן הולך אצל בעל בהמה אלא דהכא כיון שהבהמה של כהן ועו"ג פטור הטבח מן המתנות ואילו תנא כהן ועו"ג פטורין מן המתנות לא הוה מצי למיגמר האי ומיהו מסתברא דאע"ג דהדין עם הטבח טובת הנאה לבעלים דהיאך הלה עושה סחורה בפרתו של זה עכ"ל ז"ל:

והמשתתף עמהם צריך שירשום. סימן על הבשר רגילין היו לרשום בשר שפטור מן המתנות והיו מכירין רישומיהן והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ט מהלכות בכורים והמשתתף עם הכהן צריך שירשום חלקו כדי שיניח המתנות בחלק הכהן וכו' והקשו תוס' והר"ן ז"ל וא"ת כיון דלית ליה לכהן אלא חצי חצי ליפטר וחצי ליחייב מידי דהוה אצבי הבא על התישה דמחייבי רבנן בחצי מתנות וי"ל דהתם כל שיות שבו מיחייב והכא לא מחייב כל שיות שבו לכך פטור לגמרי עכ"ל ז"ל: ובגמ' פריך ואפי' עם העו"ג ורמינהו המשתתף עם כהן צריך לרשום והמשתתף עם העו"ג והמוכר פסולי המוקדשין אין צריך לרשום. ומשני ברייתא מיירי דיתיב עו"ג אמסחתא וסתם עו"ג מיפעא פעי פי' תדיר הוא צועק אל תתנם בכך אלא בכך והכל יודעים שיש לו חלק בה וכהן דברייתא נמי דיתיב אלא דכהן צנוע הוא וסומך על הטבח ואין הכל יודעים שהוא שותף איבעית אימא דיתיב עו"ג אכספתא פי' ארגז שנותן בה הטבח המעות כשמקבלם תמיד מן הלוקחים דהא ודאי מוכחא שפיר דעו"ג שותף בה דכוותה גבי כהן נמי דיתיב אכספתא ואף על פי כן צריך לרשום דאמרי הרואים הימוני הימניה לשמרם לו שלא יגנבום הימנו ולא ידעי

דהוי שותפיה אבל עו"ג לא אמרי דהמוני המניה דאין אמונה בעו"ג פי' אין ישראל רגילין להאמין בהם:

ואם אמר לו חוץ מן המתנות פטור מן המתנות. בגמ' פריך ורמינהי כהן שמכר בהמה לישראל וא"ל ע"מ שהמתנות שלי נותנם לכל כהן שירצה ש"מ דחייב במתנות ומשני ע"מ אחוץ קרמית חוץ שיורא הוא דלשון שיור משמע ששייר המתנות ולא מכרן לישראל לפיכך פטור הלוקח שהרי של כהן הם ודכוותה בישראל הוה מיחייב לוקח דכיון שהוא שחטה עליה רמיא למיתבינהו ע"מ לאו שיורא הוא והדר פריך ברייתא אברייתא ורמינהו ע"מ שהמתנות שלי המתנות שלו ומשני בהא פליגי מ"ס ע"מ שיורא הוא ומ"ס ע"מ לאו שיורא הוא:

אמר מכור לי וכו'. פ' הגוזל בתרא (בבא קמא דף קי"ד) ובפירקין דף קל"א ומוקי התם להא דקתני בין ברישא בין בסיפא נותנם לכהן בדאיתנהו בעינייהו אבל אם כבר אכלן הלוקח או נאבדו פטור מדיני אדם מלשלם דמיהם לכהן כותיה דרב חסדא דאמר המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור מלשלם וקיימא לן כותיה. ואיתה נמי בפ' ראשית הגז (חולין דף קל"ח) בסופו:

לקחן הימנו במשקל נותנם לכהן ומנכה לו מן הדמים. גמ' אמר רב לא שנו דהיכא דלקח הימנו דקתני נותנם לוקח לכהן והוא חוזר ותובע דמים מן הטבח אלא כששקלן הלוקח לעצמו אבל שקלן לו טבח הדין של כהן ומחלוקתו אף על הטבח. ורב אסי אמר אפי' שקל לו טבח הדין של כהן ותביעתו עם הלוקח הוא הואיל וישנה לגזלה בעין במקום שהיא שם ילך:

משנה ד

גר שנתגייר וכו'. ביד פ"ט דהלכות בכורים סימן י"ג י"ח. והרי"ף ז"ל השמיטה מהלכותיו וכבר נתן טעם לדבר הר"ן ז"ל:

משנתגייר חייב ואם ספק פטור. בגמ' רמי ליה ר"ש בן לקיש לר' יוחנן תנן ספק פטור אלמא ספיקא לקולא ורמינהי דתנן בספ"ד דמסכת פאה חורי הנמלים שבתוך הקמה הרי הן של בעל הבית שלאחר הקוצרים העליונים לעניים והתחתונים של בעל הבית ר"מ אומר הכל לעניים שספק לקט לקט אלמא לר"מ גבי מתנות עניים וה"ה למתנות כהונה ספקא לחומרא וסתם מתני' ר"מ וקתני ספקא לקולא ותירץ רבא פרה בחזקת פיטורא קיימא שהרי בחזקתו של עו"ג היתה עומדת הלכך אוקמה אחזקתה וחייב א"ל אביי והרי עיסה דבפ"ג דמסכת חלה דתנן התם נעשית עד שלא נתגייר פטור מן החלה משנתגייר חייב ואם ספק חייב אע"ג דבחזקת פטור היתה עומדת דשל עו"ג היתה א"ל

ספק איסורא דהיינו חלה שיש בה עון מיתה לחומרא ולא סמכינן אחזקה אבל מתנות ספק ממונא הוא ואין בהן דין קדושה אלא דין ממון והמע"ה והכי נמי משמע שתירץ בירושלמי דחלה שם בדף נ"ט. ועיין תו במ"ש שם ספ"ד דפאה:

איזהו הזרוע מן הפרק וכו'. פ"ט דהלכות מעשה הקרבנות. סימן י' איתה בלשון משנתנו אמנם בפירושו למתני' צ"ע שכתב ששני פרקים נוטל הכהן האחד הוא המפורסם אצל בני אדם שהוא הרגל הנמכר עם הראש בבהמה דקה והפרק שלמעלה ממנו והוא הנקרא אצל העם זרוע ונמכר עם הבשר ע"כ. ואיתה בתוספות ס"פ הקומץ רבה. גמ' ת"ר הזרוע המיומן שבזרוע והלחיים להביא צמר שבראשי כבשים ושער שבזקן תישים והקיבה להביא חלב שע"ג הקיבה וחלב שבתוך הקיבה ופי' רש"י ז"ל חלב הקרוש ע"כ. נראה דגריס חָלָב שבתוך הקיבה בקמץ אבל בספר יראים סימן שנ"ו פירש שבתוך הקיבה ושעל הקיבה פי' דאקשתא ודאייתרא ע"כ. ואית דגרסי בלשון רש"י ז"ל הנז' חלב הקרום במ"ם. ולשון הרמב"ם ז"ל שם בהלכות בכורים פ"ט סימן י"ט סתום כלשון הברייתא. ועיין בהר"ן ז"ל שכתב לדעת הרב אלפסי ז"ל דמן התורה צריך לתת הזרוע עם עורו לכהן דמאת זובחי הזבח משמע משעת שחיטה זכה בהן הכהן ובמקום שנהגו להפשיט אם רצה מפשיט ונותן הוא ועורו לכהן ע"כ והן הן דברי הרמב"ץ ז"ל בספר המלחמות:

ר' יהודה אומר שוק. אית דל"ג מלת שוק:

עד סובך של רגל. פי' בערוך עד ראש השופי בשר שקורין פולפא ע"כ. וז"ל הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה וסובך של רגל שכבת הרגל רוצה לומר ענפי המיתרים ואין הלכה כר' יהודה ע"כ וגם שם פ"ט דהלכות מעשה הקרבנות פסק כת"ק. ומה שפי' רעז"ל סובך של רגל היינו פרק שבין הקולית ועצם האמצעי הוא לשון רש"י ז"ל כאן בגמרא אכן ז"ל בפי' החומש בפ' צו שוק מן הפרק של ארכובא הנמכרת עם הראש עד הפרק האמצעי שהוא סובך של רגל ע"כ:

עד פיקה של גרגרת. בגמרא פריך והתניא נוטלה ובית שחיטתה עמה דהיינו שהוא תופס בעומק הצואר באלכסון שהוא יותר מן הפיקה ומשני לעולם עד הפיקה ולא קשיא ברייתא דקרי לה בית שחיטה ר' חנינא בן אנטיגנוס היא דמכשיר שחיטה למעלה מבית הבליעה ומתני' דלא קרי לה בית שחיטה רבנן היא דתניא מוגרמת פסולה העיד ר"ח בן אנטיגנוס על מוגרמת שהיא כשרה ואיבעית אימא ברייתא נמי רבנן היא ומאי עמה דקתני בברייתא לאו עם הלחי אלא עם הבהמה היה נשאר בית שחיטה והלחי ניטל עם הפיקה ועיין בכל בו ריש סימן ק"ז שכתב בשם הרב הברצלוני ז"ל ששיפוי כובע אינו קרוי פיקה של גרגרת והביאו בית יוסף בטור יורה דעה סימן ק"ז:

פרק יא

משנה א

ראשית הגז וכו'. ביד רפ"י דהלכות בכורים וכוליה פירקין שם. ובטור יורה דעה סימן של"ג. וכתב רש"י ז"ל בר"פ הזרוע (חולין דף ק"ל) ראשית הגז כל השנה כשהוא גוזז צאנו נותן לכהן דבר מועט כדמפרש לקמן שיעורא וקרי ליה ראשית הגז כי היכי דקרי לתרומה ראשית דגנך ע"כ. בפי' רעז"ל דבמתנות נמי הורו רבותי דאין נוהגות אלא בארץ. אמר המלקט היא ג"כ דעת רש"י ותוס' ז"ל:

אבל לא במוקדשין. פריש רבא בגמ' דלמקדיש גיזה עצמה איצטריך דסד"א ליגזוז וליפרוק וליתיב ליה אמר קרא ראשית גז צאנך תתן לו מי שאינו מחוסר אלא גזיזה ונתינה יצא זה שמחוסר גזיזה פדייה ונתינה אבל במקדיש בהמה עצמה לא איצטריך שהרי אסורה בגיזה ופשיטא דאין ראשית הגז נוהג בה ודאמרי' ליפרוק וליתיב ליה היינו משום דבעוד שהגיזה קדושה ליכא למימר דליתיב ליה דלאו דידיה הוא הר"ן ז"ל:

חומר בזרוע. כתב הר"ן ז"ל ומקשו הכא וליתני נמי חומר במתנות שהלוקח מתנות של עו"ג חייב ליתנם לכהן כיון דחיובא גביה הוא כמו שכתבתי למעלה ואילו הלוקח גז צאנו של עו"ג פטור מראשית הגז כדתנן בפירקין וי"ל דלא קתני אלא דברים שזה נוהג בהן וזה אינו נוהג בהן אבל זה פטור וזה חייב לא קתני ע"כ וכן כתבו ג"כ תוס' ז"ל בפסקא בדף קל"ו. ובגמ' פריך וליתני חומר בראשית הגז שנוהג בטרפות משא"כ במתנות שאין נוהגין בטרפות ומשני אמר רבינא מתני' ר"ש היא דתניא ר"ש פוטר את הטרפה מראשית הגז וטעמא דר"ש דיליף צאן צאן ממעשר מה מעשר טרפה לא דכתיב כל אשר יעבור תחת השבט פרט לטרפה שאינה עוברת כגון נחתכו רגליה מן הארכובא ולמעלה אף ראשית הגז טרפה לא ע"כ ועיין בהר"ן ז"ל שפירש דלדעת הרמב"ם ז"ל שפסק שם בהלכות בכורים דראשית הגז נוהג בטרפה אפשר דס"ל דהא דקאמר הא מני ר"ש היא לאו למימרא דס"ל דתנא דמתני' נקיט כר"ש אלא ה"ק משום דפלוגתא דר"ש ורבנן היא לא תנא ליה לפי שלא רצה להכניס עצמו במחלוקת וכתב שכן משמע מסקנת התלמוד בפרק בא סימן שהכריח התלמוד ממתני' דקתני התם כל שחייב בראשית הגז חייב במתנות דמתני' דקתני התם כל שחייב במעשרות מיטמא טומאת אוכלין כל מין קתני דאם איתא דכל קתני ולא מין דוקא האיכא טרפה דחייבת בראשית הגז ואינה חייבת במתנות ורבינא דמוקי למתמ' דהתם כר"ש דהכא ס"ל לרב ז"ל דדחייה בעלמא היא עכ"ל ז"ל בקיצור מופלג:

משנה ב

ובה"א חמש. גמ' תניא ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו ארבע שנאמר וארבע צאן תחת השה תניא אמר רבי אלמלא דבריהם דברי תורה ודברי בריבי קבלה אנן דברי בריבי שומעין. וכ"ש שדבריהם דברי קבלה ודברי בריבי דברי תורה וא"ר יוחנן מפי חגי זכריה ומלאכי אמרה ר' ישמעאל:

ר' דוסא בן הרכינס אומר וכו' בבתרא פ' מי שמת (בבא בתרא דף ק"נ) ומ"מ חמש רחלות גזוזות מנה מנה ופרס חייבות בראשית הגז דברי ר' דוסא בן הרכינס וחכ"א וכו' וכמו שהיא שנויה בפ"ג דעדויות סימן ג':

חמש רחלות. גמ' כי סליק איסי בר היני אשכחיה ר' יוחנן לאיסי בר היני דקא מתני ליה לבריה רחלים א"ל אתנייה רחלות א"ל כדכתיב רחלים מאתים. א"ל לשון תורה לעצמה לשון חכמים לעצמן א"ל ראשית הגז בכמה א"ל ר' יוחנן בס' א"ל והאנן בכל שהוא תנן א"ל א"כ מה בין לי ולך אם איני יודע פירושה של משנתנו יותר ממך במה אני גדול ממך אני יש בידי דכל שהוא לאו דוקא אלא אייידי דא"ר דוסא שיעורא רבא [הגה"ה פי' דהיינו מאה ושמנים ושבע סלעים וחצי שהרי המנה כ"ה סלעים והפרס י"ב סלעים וחצי] אמרו רבנן שיעורא זוטא וגוזמא הוא ומיהו ס' סלעים בעינן כי היכי דלימטי סלע לכהן דבציר מהכי ליכא למ"ד דתהוי נתינה אבל אם יש לו הרבה ראשית הגז לחלק לא יפחות לכל כהן ממשקל חמש סלעים כדתנן במתני' וכמו שאכתוב עוד בסמוך בס"ד:

גוזזות מנה מנה ופרס גרסינן והוי כמו מנה ופרס מנה ופרס. ועיין במה שכתבתי בפ"ג דעדויות סימן ג':

וכמה נותן לו. מפרש בגמ' אליבא דרב ושמואל ור' יוחנן דלאו אורישא שאין לו אלא דבר מועט קאי אלא מילתא באפי נפשה היא בישראל שיש לו גזים הרבה ובא לחלקם דכיון דחלק א' מששים שבהן יש בו כדי לחלק לכהנים הרבה אמרינן ליה לא תיבצר לכל חד מה' סלעים הואיל ויש לו ליתן לא יפחות לכל אחד מנתינה הראויה ומיהו היכא דגוזזות מועט נמי סגי ליה בששים:

מלובן ולא צואי. בערוך גריס צוי ופירש לשוו מיאוס ענין צואה. ובספר הפרפראות בפרשת שופטים גז צאנך ב' במסורת גז צאנך כמטר על גז והיינו דאמרי' שצריך ליתנו לו כשהוא מלובן וזהו כמטר על גז שיהא מלובן ולא צואי ע"כ. ובגמרא תנא לא שילבננו ויתננו לו אלא שילבננו כהן ויעמוד על חמש סלעים פי' רש"י ז"ל לא שיהא על ישראל מוטל ללבנו אלא אשיעורא קפיד דליתיב ליה בהכרע שכשיתלבן שיהא בו חמש סלעים ונפטרות כל הגזים ע"כ. נראה שרוצה לפסוק כר' ינאי רביה דר' יוחנן שאמר ראשית

הגז בששה ונותן חמש סלעים לכהן ואחד לו וכן אפי' יש לו אלף גזים אינו חייב לתת יותר מחמש סלעים וכדפשטא דמתני' דקתני וכמה הוא נותן לו משקל חמש סלעים דקאי אריש ולא צריכינן למימר דסיפא דמתני' בישראל שיש לו גזין הרבה עסיקינן והוא פסק כמה גאונים עיין בפסקי הרא"ש ז"ל דהלכה כר' ינאי לגבי ר' יוחנן כ"ש לגבי רב ושמואל דלית הלכתא כותייהו לגבי ר' יוחנן והיא דעת הרמב"ם ז"ל בפ' עשירי מה' בכורים וכבר הזכיר דעת זו הרי"ף ז"ל אע"ג דאיהו לא פסק כן ומ"מ קשה דבתר הכי פי' רש"י ז"ל מכר לו שתופות וכו' הא אוקימנא עצה טובה קמ"ל דאע"ג דשייר לעצמו מן הטוב יקנה מן הלוקח ממין הרעות אחד מששים ויתן לו ע"כ ולע"ד צ"ע:

עד שצבעו פטור. בר"פ הגוזל קמא מוקי לה בקלא אילן שדומה לתכלת ולא עבר ע"י צפון וכמו שכתבתי שם. ואיתא להאי בבא נמי שם דף צ"ד ע"ב ובפ' מרובה (בבא קמא דף ס"ו) וכתבו שם תוס' ז"ל עד שצבעו אין לפרש שצבעו לחלקו של כהן מה שהפריש לו מן הגיזה דלא שייכא בה הפרשה כמו גבי תרומה דהפרשה שייכא בה הפרשת ראשית הגז אינה כלום מה שמפריש לצד אחד וכאילו לא הפרישו עכ"ל ז"ל. וכתבו תוס' ז"ל עד שצבעו פטור פי' בקונטרס דהוי כמו מזיק מתנות כהונה או שאכלן דאמר רב חסדא בפירקין דלעיל דפטור והכא נמי גוזל וקשה דא"כ מאי קמ"ל רב חסדא כיון דמתני' היא ובפרושי רש"י ז"ל הראשונים במכתב ידו פירש שקודם שגזז חמש צאן דהיינו כדי חיוב צבע מה שגזז שלא בא לידי חיוב עד שצבעו והעביר עליו קולמוס ונראה דקמ"ל רב חסדא שלא נפרש מתני' כפירוש שמחק בקונט' אלא פטור משום דמזיק מתנות כהונה שקנאם בשנוי ע"כ:

הלוקח גז צאנו של עו"ג פטור מראשית הגז. עיין במ"ש בפ"ג דפאה סימן ה'. ובגמ' דייק הא צאנו לגזוז חייב פי' רש"י ז"ל הא צאנו לגזוז כגון שקנה כל עדרו של עו"ג כשהיא עומדת להגזז הואיל והכל של ישראל קרינן ביה צאנך וחייב אע"פ שגדלו הגזים אצל עו"ג ומתני' דלא כר' אלעאי דאיהו מקיש גז לתרומה דכתיב ראשית דגנך וגו' וראשית גז צאנך מה תרומה גדל בחיוב דהיינו ביד ישראל שלקח שדה מן העו"ג חייב גדל בפיטור פטור. ועיין במ"ש ספ"ק דחלה:

אם שייר המוכר חייב. י"ס אם שייר המוכר המוכר חייב וטעמא דמתני' משום דאין רשאי להפקיע ממונו מיד מצוה ולמכור גזין כדי שיהא גז של אחד וצאנך של אחד ולפוטרן דלא קרינן ביה גז צאנך אלא מזבין כי קא מזבין לא מזבין מתנה לכהן וכן תנן נמי בפירקין דלעיל מכור לי בני מעיה של פרה זו והיה בהן מתנות נותנם לוקח זה לכהן ואין הטבח מנכה לו מן הדמים לפי שלא מכר לו את המתנות מסתמא. לקחן

הימנו במשקל דהשתא ודאי זבין ליה מנכה לו מן הדמים הלכך הכא גבי ראשית הגז אם פירש לו המוכר ללוקח הכל אני מוכר לך אין כאן לכהן כלום אפי' על המוכר הואיל ועד שלא נגזזה נמכרה לא חל עליה חובת ראשית הגז דלא קרינן ביה גז צאנך וטעמא דמתני' משום דלא זבניה ושייר המוכר במתנות גביה והוא חייב דאמר ליה לוקח וכר כדפי' רעז"ל:

היו לו שני מינים שחופות ולבנות וכו'. כתב הר"ן ז"ל שהרב אלפסי ז"ל שהשמיט משנה זו משמע דס"ל דכולה מתני' משום עצה טובה היא ובודאי דהכי הוא וכו' ע"ש שהאריך. וז"ל רש"י ז"ל בגמ' עצה טובה אשמעיניה תנא למוכר שלא יתן לו מן הנקבות המשומרות לו על הזכרים שמכר משום דהאי דזכרים קשה והאי דנקבות רכיך לפיכך יקנה מן הלוקח כדי ראשית הגז של זכרים מצמר הזכרים וכן יקנה מן הלוקח כשיעור השתופות אחד משמים ויתן לו לכהן ולא יצטרך לתת לו כשיעור לבנות ושחופות הכל מן הלבנות שלא מכר לו:

שחופות. גירסת הערוך טחופות בטית. ולשון הרמב"ם ז"ל שם בפ"י דהלכות בכורים גיזה לבנה וגיזה שחומה בשין ובמם:

זה נותן לעצמו ווה נותן לעצמו. לשון החכם הר"ס ז"ל וזה נותן לעצמו פי' ויחזור ויתן דמים המוכר ללוקח לעצה טובה קמ"ל שלא יפסיד המוכר שיתן הכל מן הרך המשובח ע"כ:

פרק יב

משנה א

שלוח הקן. כוליה פירקין בפי"ג דהלכות שחיטה. ובטור י"ד סימן רצ"ב. וכתוב בכל בו סימן קי"א המצוה הזאת מבוארת מן אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד כי הטעם בשניהם לבלתי היות לבם אכזרי ולא נרחיק טעמו שלא יתיר הכתוב לעשות השחתה לעקור המין אע"פ שהתיר השחיטה והנה ההורג האם והבנים ביום אחד או לוקח אותם בהיותם רובצים על הבנים כאילו יכרית המין ההוא ומה שאמרו ז"ל האומר על קן צפור יגיעו רחמיך משתקין אותו מפני שעשה מדותיו של הקב"ה רחמים ואינם אלא גזרות הענין כך הוא שאין התועלת במצות להקב"ה בעצמו יתברך אבל התועלת באדם עצמו למנוע ממנו נזק או אמונה רעה או מדה מגונה או לזכור הנפלאות והנסים לדעת את ה' וכן לשון אגדה וכי מה איכפת ליה להקב"ה בין שוחט בהמה ואוכל או עוקר ונוחר ואוכל ומה אכפת וכו' הא לא ניתנו המצות אלא לצרף בהן את הבריות שנאמר אמרת ה'

צרופה ע"כ. וגם בספר מורה הנבוכים והובא בפירוש הרמב"ן ז"ל על התורה בפ' כי תצא דטעם שליח הקן וטעם אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד כדי להזהיר שלא ישחוט הבן בעיני האם כי יש לבהמות דאגה גדולה בזה ואיז הפרש בין דאגת האדם ודאגת הבהמות על בניהם כי אהבת האם וחנותה לבני בטנה איננו נמשך אחרי השכל והדבור אבל הוא מפעולת כח המחשבה המצויה בבהמות כאשר היא מצויה באדם ע"כ וכתב עליו הרמב"ן ז"ל ויותר נכון שלא נתאכזר ע"כ וע"ש עוד ובמ"ש ס"פ בתרא דקדושין:

נוהג בארץ ובח"ל. משום דאיצטריך למיתני בחולין אבל לא במוקדשין תנא בארץ ובח"ל בפני הבית ושלא בפני הבית אע"ג דלא הוה צריך למיתנינהו דהא שלוח הקן לאו חובת קרקע הוא הר"ן ז"ל. ובגמ' ר' אבין ור' מיאשא חד אמר כל היכא דתנן בארץ ובח"ל שלא לצורך לבד מראשית הגז ומתנות לאפוקי מדר' אלעאי דאמר אינם נוהגין אלא בארץ וחד אמר כל היכא דתנן בפני הבית ושלא בפני הבית שלא לצורך לבד מאותו ואת בנו סד"א הואיל ובעניינא דקדשים כתיב בזמן דאיכא קדשים נינהוג בזמן דליכא קדשים לא נינהוג קמ"ל ותרוייהו אמרי כל היכא דתנן בחולין ובמוקדשין דהיינו בגיד הנשה ובאותו ואת בנו לצורך דאותו ואת בנו דאי לאו דאשמועי' ליה ה"א דאינו נוהג אלא במוקדשין דהא בקדשים כתיב הלכך אשמועי' דנוהג הוא בחולין כדאמרי' התם ושור הפסיק הענין וכ"ש הנך דתנן אבל לא במוקדשים לצורך הוא דאשמועי' חילוק לבד מגיד הנשה דפשיטא משום דאיקדש פקע ליה איסור גיד הנשה מיניה ופרכי' ולאו מי אוקימנא בולדות קדשים דאתא לאשמועינן דחייב משום גיד ומוקדשין דכיון דאיסור קדשים קדים כדכתבי' התם שיצירת הולד קודמת לגידין אצטריך לאשמועי' דאתי איסור גיד וחייל עלייהו ומשנינן ומ"ט אוקימנא לאו משום דקשיא לן לא ליתני מעיקרא נמי לא תיקשי לך איידי דתנן לצורך תנא נמי שלא לצורך פי' רש"י ז"ל מ"ט דחקת לאוקומה בהכי משום דקשיא לך למאי הלכתא תננהו והשתא אתי ר' אבין ור' מיאשא למימר לא תדחק לאוקומה בהכי דמעיקרא כי מקשת התם פשיטא לאו קושיא היא דהא איכא טובא דמתני שלא לצורך ואיידי דתננהו כל חדא וחדא בחדא דוכתא לצורך תנא נמי בהן שלא לצורך וההי"נ למוקדשין איידי דתנייה בכולהו לצורך תנייה נמי בהן שלא לצורך וכן בפני הבית משום אותו ואת בנו תנייה בכולהו וכן ח"ל משום ראשית הגז ומתנות. בפי' רעז"ל משכחת מוקדשין דאילו היו חולין היו חייבין בשלוח הקן כגון שהיה לו עוף והקדישו וכו' לשון רעז"ל. אמר המלקט פי' דאי אקדיש קן דה"ל בתוך ביתו לא מיחייב אפילו בחולין דהוי מזומן ואי דחזא קן בעלמא ואקדשיה לא קדיש דכי יקדיש איש את ביתו קדש אמר רחמנא מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו אלא כגון שהיה וכו' ורב הוא

דאוקי לה במקדיש פירות שובכו והאי דנקט פירות שובכו ולא אמר שובכו עצמו משוש דיונים אינם ראוין אלא כשהן קטנים ושמואל מוקי לה למתני' אפי' במקדיש לבדק הבית ואשמועינן רבותא דאע"ג דקדושת דמים בעלמא הוא פטור מלשלח כדאמרי' טעמא שאתה מצווה להביאו לידי גזבר:

חומר בכסוי הדם. תימא אמאי לא תני שכסוי הדם נוהג בזכרים ובנקבות ושלוח הקן אינו נוהג אלא בנקבות תוס' ז"ל. ונלע"ד לתרץ משום דלא פסיקא ליה דהא איכא קורא זכר דפליגי בה ר' אליעזר וחכמים דוק: ;אבל אם קננו בבית.

ז"ל החכם הר"ס ז"ל אבל אם קננו בבית וכו' נלע"ד שאע"פ שהפקיר אח"כ הבית פטור משילוח והה"נ בצפרים שקננו בעליות אע"פ שהאם אינה נקראת מזומן כיון שאינה נוחה לתפשה וכמו שפי' רש"י ז"ל בפרק שלוח הקן מ"מ אפרוחים או הביצים נקראים מזומנים שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו וכדאיתא התם בגמ' ולא משכחת לה התם בגמ' שיוני עליות חייבות בשילוח אלא בזמן שלא עמדה האם מעל הביצה משהטילתה שאז אסור לזכות בביצים קודם שילוח דכתיב שלח תשלח את האם והדר ואת הבנים תקח לך כדאמר ר' יהודה התם וכיון שאסור לזכות בביצים לא זכתה לו חצרו כדאמרי' התם דכל היכא דאיהו לא מצי זכי חצרו נמי לא זכיא ליה אבל אם עמדה האם מעל הביצה כבר זכתה לו חצרו והוי מזומן ופטור משלוח ואע"פ שיפקיר ביתו אח"כ ויפקיר גם ביצים פטור משלוח שכבר נקרא עליהם שם מזומן וראיה לזה מדשקיל וטרי בגמ' גבי הא דתנן אבל לא במוקדשין הני מוקדשין היכי דמי וכו' אלא דאגבהינהו לאפרוחים ואקדשינהו והדר אהדרינהו האי אפי' בחולין נמי לא מיחייב דתנן נטל את הבנים והחזירן לקן ואח"כ חזרה האם עליהם פטור מלשלח ואם איתא דמהני בהו הפקר לעשותם שאינו מזומן ה"ל לאוקומה בשהפקירן אח"כ אלא ודאי משמע מדלא משני הכי דלא מהני בהו הפקר כיון שכבר נקרא עליהם שם מזומן תו לא פקע וכן נראה מלשון רש"י ז"ל שפירש פטור מלשלח דהא כיון דזכה בהו מזומן קרי להו ול"ד לתרנגולים שמרדו וקננו בפרדס דפקע מנייהו שם מזומן אחר שמרדו דשאני התם דקודם שבאו לידי מצות שלוח הוא שנקרא עליהם שם מזומן ובזמן שקננו בפרדס שחל עליהם מצות שלוח כבר פקע מנייהו שם מזומן אבל הכא בשעה שראויה לחול עליהם שם מצות שלוח דהיינו כשהטילו הביצים יש עליהם שם מזומן וכבר נפטרו ולא פקע מנייהו ועוד דאי לא תימא הכי א"כ כל אדם יפקיר תרנגולתו בביתו ויקיים מצות שלוח הקן אלא ודאי כדאמרן כנלע"ד סלימאן עכ"ל ז"ל:

הרדיסאות. איית בגמ' מאן דתני הדריסאות על שם מקומם. ובערוך כתוב כך מאן דתני הורודוסיות על שם הורודוס פי' הורודוס המלך הביא יונים מן המדבר וגידל אותם בישוב ונעשו תרבות ונקראו על שמו הורודוסיות ומאן דתני דורסיות על שם המקום שהביאן משם ע"כ:

משנה ב

עוף טמא רובץ וכו'. בגמ' דייק הא עוף טהור הרובץ על ביצי מין אחר טהור כמותו חייב ודחי דילמא האי דיוקא דוקא בקורא נקבה דמנהגה בכך לדברי הכל כדבסמוך. וכתוב בספר לקח טוב בפ' כי תצא דף קמ"ג וז"ל ואת האם פי' מורי הרב נר"ו דהאי את בא לרבות עוף טהור הרובץ על ביצי עוף טהור ואינם ממין אחד שחייב לשלח אבל אם לא שלח אינו לוקה ואת הבנים בא לרבות ג"כ דלפעמים יכול ליקח האם עמהם כגון אם לקח את הבנים והחזירן לקן וחזרה האם עליהן דאז פטור מלשלח ע"כ:

קורא זכר ר' אליעזר מחייב וכו'. ובקורא נקבה דברי הכל חייב ומיהו בעוף אחר טהור שאין דרכו לרבוץ אלא על ביצי מינו שקינן על ביצים של מין אחר בעיא דלא אפשיטא בגמרא כדכתבינן:

משנה ג

בזמן שכנפיה נוגעות בקן חייב לשלח. ומוכח בגמ' דנוגעות עלייהו בעינן דאי לא נגעה בהו אלא מן הצד פטור:

שנאמר שלח. ולעולם משמע דמקור הוא תשלח אין לי אלא לדבר הרשות לדבר מצוה כגון קן יולדת וטהרת מצורע מנין ת"ל תשלח מכל מקום. לשון החכם הר"ס ז"ל שלח מקור וכו' בגמ' פ' כסוי הדם משמע שאין הדרשא מחמת המלה שהיא מקור שאפי' שלא תהיה מקור משמע אפי' ק' פעמים עד שימעט הכתוב דקאמר התם גבי הא דתנן כסהו ונתגלה פטור מלכסות מ"ש מהשבת אבידה דאמר מר השב אפי' ק' פעמים ומשני התם לא כתיב מיעוטא הכא כתיב מיעוטא וכסהו ופי' רש"י ז"ל אי הוה כתיב וכסה הוה משמע שיהא נכסה כל שעה אבל וכסהו מיעוטא הוא כסוי זה ותו לא עכ"ל אלמא אי הוה כתיב וכסה הוה משמע אפי' ק' פעמים כמו השב אבידה אע"ג דמלת וכסה אינה מקור עכ"ל ז"ל:

נטל את הבנים. ס"א את הביצים. ואיתה בריש פירקין:

משנה ד

הנוטל אם על הבנים וכו'. שנויה בפ"ג דמסכת מכות:

ר' יהודה אומר לוקה ואינו משלח. דס"ל לר' יהודה דהכא לא לאו הניתק לעשה הוא אלא לאו שקדמו עשה כדפי' רעז"ל ועבר על עשה קודם ואח"כ עבר על הלאו הלכך לקי אע"ג דשמעי' ליה לר' יהודה בברייתא גבי נותר דלאו שניתק לעשה הוא דאין לוקין עליו. הכא לקי. ומתני' נמי דייקא דקתני ר' יהודה אומר לוקה ואינו משלח ואי ס"ד דר' יהודה ס"ל לאו שניתק לעשה לוקין עליו לוקה ומשלח מיבעי ליה פי' אי ס"ד קסבר ר' יהודה שלח דקרא לאחר לקיחה וטעמא דלוקה משום דס"ל לאו שניתק לעשה לוקין עליו אמאי קתני ואינו משלח הכתוב מחייב לשלחו אפילו לאחר לקיחה והוא פוטרו ודחינן להאי דיוקא דמתני' דדילמא דמתני' ה"ק ואינו משלח כלומר אינו נפטר בשלוח אלא אף לוקה ומ"מ מברייתא דנותר שמעי' שפיר דס"ל דאין לוקין על לאו שניתק לעשה אלא הכא לקי משום שהעשה קודם ללאו כדכתבינן. גרסי' בגמרא במה משלחה רב הונא אמר ברגליה שנאמר משלחי רגל השור והחמור ורב יהודה אמר באגפיה ופי' הרא"ש ז"ל ובמה משלחה אמר רב הונא ברגל פי' כדי שתוכל לילך ברגל ויכול לחתוך כנפיה שלא תוכל לפרוח וישלחנה ותלך ברגליה שתים ושלש פסיעות ואח"כ יקחנה ורב יהודה אמר באגפיה צריך לשלחה בענין שתוכל לפרוח באגפיים שלא ימרוט כנפיה ע"כ אבל הסמ"ק בסימן ר"נ פי' ברגליה יש מפרשים שאוחזה ברגליה ומשלחה וי"מ שצריך שיהא רגלה קיים ורב יהודה אמר באגפיה משום דרגליה היינו כנפיה ופסק רב אלפס כרב יהודה ע"כ. ועיין בספר חכמת שלמה שהגיה בלשון הסמ"ג דגפיה היינו כנפיה ע"כ ומהרי"ק ז"ל כתב שם ביד פי"ג וז"ל פסק כרב יהודה משום שהיה גדול מרב חסדא ע"כ משמע שבספרו ז"ל היה כתוב רב חסדא ולא נמצא לי כן בשום ספר:

זה הכלל כל מצוה בלא תעשה כו'. כך הגיה הרי"א ז"ל. ובטור אבן העזר סימן קע"ז. ועיין במ"ש בפ"ג דמכות סימן ד'. וז"ל רש"י ז"ל כאן שיש בה קום עשה אין לוקין עליה למאן דתני במסכת מכות קיימו ולא קיימו פי' כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה כגון זה שניתק הלאו לעשה דמשמע לא תקח ואם לקחת קיים עשה שבה כשהתרו בו לא תקח ולקחה ושלחה בתוך כדי דבור של התראה פטור ואע"פ שעבר על לא תקח דלכך נתקו לעשה לומר אם עברת על אזהרה זו עשה זה והפטר לא קיים עשה שבה תוך כדי דבור דקיימא לן תוך כדי דבור כדבור דמי כי עבר על התראה חייב אפי' שלחה אחר זמן ולמאן דתני בטלו ולא בטלו פי' בטל עשה שבה לגמרי שאין יכול לקיימו עוד כגון ששחטה חייב לא ביטל עשה שבה כל זמן שלא שחטה אע"פ שלא שלח מיד כשהתרו בו פטור ע"כ:

משנה ה

לא יטול אדם אם על בנים אפי' לטהר בה את המצורע. נפקא לן מדכתיב שלח תשלח דמשמע אפי' לדבר מצוה וכמו שכתבתי לעיל בסמוך ובגמ' פרכינן אלא טעמא דכתב רחמנא תשלח הא לאו הכי ה"א לדבר מצוה לא מיחייב בשלוח אמאי עשה ולא תעשה הוא בשלוח הקן ואין עשה דטהרת מצורע דוחה את לא תעשה ועשה. ומפרקינן כגון שנטלה ע"מ לשלחה דלאו ליכא עשה הוא דאיכא סד"א ליתי עשה ולידחי עשה ופרכי' תו ומאי אולמיה דהאי מהאי דאיצטריך רבויא ומפרקינן איצטריך סד"א הואיל ואמר מר גדול שלום כו' ובתוספתא קתני ואפי' לטהר בה את המצורע מפני שנעבדה בה עבירה משמע אפי' אדם אחר שלא נתחייב בשלוחה אם הוא מכירה שנטלה מעל הבנים אסור לטהר בה את המצורע דו"ק:

למען ייטב לך והארכת ימים. מפרשי' ליה בגמ' למען ייטב לך לעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימיך לעולם שכולו ארוך:

סליק פירקא וסליקא לה מסכת חולין: